

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav Asijských studií

Diplomová práce

Bc. Eliška Nováková

Pragmatická kompetence studentů japonštiny – mluvní akt odmítání

The pragmatic competence of students of Japanese – speech act of refusal

Praha 2020

Vedoucí práce: Mgr. Petra Kanasugi, Ph.D

V první řadě děkuji vedoucí mé práce Mgr. Petře Kanasugi, Ph.D. za velkou ochotu a pomoc s tvorbou práce.

Ráda bych také poděkovala profesorovi Hitošimu Nakatovi za cenné připomínky zejména k metodologické části a analýze.

Děkuji také všem, kteří mi poskytli své odpovědi pro tvorbu korpusu.

V neposlední řadě mé poděkování patří všem, kteří mě během psaní práce jakýmkoliv způsobem podporovali.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 7. srpna 2020

Jméno a příjmení

Klíčová slova (česky)

Pragmatická kompetence, japonština, řečový akt odmítání, osvojování druhého jazyka

Klíčová slova (anglicky):

Pragmatic competence, japanese language, speech act of refusal, Second language acquisition

Abstrakt (česky)

Tato práce se zaměřuje na pragmatickou kompetenci českých studentů japonštiny, konkrétněna řečový akt odmítání. Hlavním cílem práce je zjistit, v jakých ohledech se studenti liší od rodilých mluvčích japonštiny. Dalším cílem je porovnání studentů japonštiny na základě délky pobytu v Japonsku, dosažené úrovně japonštiny a učebnice používané na začátečnické úrovni. V teoretické části je popsána pragmatická kompetence, teorie zdvořilosti, řečový akt odmítání a jeho specifika v japonštině. Praktická část práce se zabývá analýzou odmítnutí získaných z dotazníku kompetence diskurzu (DCT) pomocí sémantických vzorců (semantic formulas). Poté je porovnáváno užívání těchto vzorců u rodilých mluvčích a studentů japonštiny. Zjištěné odlišnosti od rodilých mluvčích jsou dále zkoumány mezi studenty podle pokročilosti v japonštině, délky pobytu v Japonsku a učebnice užívané na začátečnické úrovni. V závěrečné části jsou shrnuty výsledky výzkumu.

Abstract (in English):

This thesis focuses on pragmatic competence of Czech students of Japanese, specifically on the speech act of refusal. The aim is to find out how students differ in comparison to native speakers of Japanese. Another aim is to compare Japanese students based on the length of their stay in Japan, their Japanese proficiency, and the textbook used at the beginner level. The theoretical part describes pragmatic competence, politeness theory, the speech act of refusal and its specifics in Japanese. The practical part focuses at the analysis of refusals from the Discourse Completion Task (DCT) using semantic formulas. Usage of these formulas by native speakers and student are then compared. Found differences from the native speakers are further examined among students according to Japanese proficiency, length of their stay in Japan and textbook used at the begginer level. Finally, the results are summarized.

Obsah

1	ÚVOD	7
2	TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1	PRAGMATIKA	9
2.1.1	<i>Pragmatická kompetence.....</i>	<i>9</i>
2.1.2	<i>Pragmatická kompetence a mezikulturní komunikace</i>	<i>10</i>
2.1.3	<i>Nedostatky v pragmatické kompetenci druhého jazyka</i>	<i>11</i>
2.1.4	<i>Osvojování pragmatické kompetence.....</i>	<i>12</i>
2.2	TEORIE ZDVOŘILOSTI.....	14
2.3	ODMÍTÁNÍ	15
2.3.1	<i>Specifika odmítání v japonštině.....</i>	<i>16</i>
2.3.1.1	Kulturní rámec	16
2.3.1.2	Spolupráce mluvčích japonštiny při realizaci mluvních aktů.....	18
2.3.1.3	Užití elipsy a vágnost výpovědi.....	20
2.3.1.4	Odmítání v učebnicích japonštiny	22
2.3.1.5	Předchozí výzkum odmítání v japonštině	25
3	METODOLOGIE.....	26
3.1	TEST KOMPETENCE DISKURZU (DCT).....	26
3.2	SÉMANTICKÉ VZORCE	29
3.2.1	<i>Sémantické vzorce podle strategií pozitivní zdvořilosti.....</i>	<i>35</i>
3.3	HYPOTÉZY.....	35
4	VÝSLEDKY	37
4.1	POČET UŽITÝCH SÉMANTICKÝCH VZORCŮ	37
4.2	NEJČASTĚJI UŽITÉ SÉMANTICKÉ VZORCE	38
4.3	PŘÍMÉ ODMÍTNUTÍ.....	39
4.3.1	<i>Rodilí mluvčí.....</i>	<i>39</i>
4.3.2	<i>Studenti japonštiny</i>	<i>40</i>
4.3.3	<i>Porovnání.....</i>	<i>42</i>
4.4	OMLUVA.....	43
4.4.1	<i>Rodilí mluvčí.....</i>	<i>43</i>

4.4.2	<i>Studenti japonštiny</i>	44
4.4.3	<i>Porovnání</i>	45
4.5	UDÁNÍ DŮVODU.....	47
4.5.1	<i>Rodilí mluvčí</i>	47
4.5.2	<i>Studenti japonštiny</i>	48
4.5.3	<i>Porovnání</i>	49
4.6	NAZNAČENÍ.....	50
4.6.1	<i>Rodilí mluvčí</i>	50
4.6.2	<i>Studenti japonštiny</i>	51
4.6.3	<i>Porovnání</i>	52
4.7	DALŠÍ SÉMANTICKÉ VZORCE.....	54
4.7.1	<i>Sémantické vzorce patřící do strategií pozitivní zdvořilosti</i>	54
4.7.2	<i>Kritika</i>	56
4.7.3	<i>Ostatní sémantické vzorce</i>	57
4.8	SHRUTÍ VÝSLEDKŮ – RODILÍ MLUVČÍ A STUDENTI JAPONŠTINY.....	58
4.9	POROVNÁNÍ STUDENTŮ.....	60
4.9.1	<i>Vliv úrovně japonštiny podle JLPT</i>	60
4.9.2	<i>Vliv délky pobytu v Japonsku</i>	61
4.9.3	<i>Vliv učebnice používané na začátečnické úrovni</i>	62
4.9.4	<i>Shrnutí výsledků – studenti podle jednotlivých faktorů</i>	64
5	ZÁVĚR.....	66
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	69
7	SEZNAM PŘÍLOH:.....	74
	PŘÍLOHA 1. – TEST KOMPETENCE DISKURZU (DCT).....	I
	PŘÍLOHA 2. – SÉMANTICKÉ VZORCE (BEEBE ET AL. 1990).....	IV
	PŘÍLOHA 3. – KORPUS – RODILÍ MLUVČÍ JAPONŠTINY.....	VI
	PŘÍLOHA 4. – KORPUS – STUDENTI JAPONŠTINY.....	XXI

1 Úvod

Pro úspěšnou komunikaci v jakémkoliv jazyce je zásadní, aby všichni účastníci komunikace chápali nejen, co se říká, ale i proč a s jakým cílem se to říká. Pro to je mimo jiné nezbytná pragmatická kompetence, kterou si jedinec v případě rodného jazyka osvojuje přirozeně během socializace. Pro studenta druhého jazyka ale může být její osvojení složité. Některé aspekty pragmatické kompetence jsou sdílené napříč kulturami, a je proto možné, že při studiu dalšího jazyka se student v této oblasti nesetká s většími problémy. Nicméně, u jazyků, které se od rodného jazyka studenta zásadně odlišují, je velice pravděpodobné, že se při produkci i pochopení promluv setká s obtížemi. Pokud u studenta dojde při produkci k chybě, je pro posluchače na rozdíl od chyb v gramatice či lexiku těžší odhalit, že se jedná o chybu. Proto zde hrozí, že na studenta bude pohlíženo jako na nezdvořilého, nebo že komunikační cíl nebude splněn. Toto riziko stoupá s gramatickou pokročilostí v jazyce, kdy mají rodilí mluvčí tendenci očekávat i odpovídající pragmatickou kompetenci. Nicméně, pragmatická kompetence se nutně nevyvíjí zároveň se znalostmi gramatiky. Ani pobyt v kultuře, kde se daným jazykem mluví, nutně nezaručuje její rozvoj. Z těchto důvodů je potřeba věnovat při výuce rozvoji pragmatické kompetence dostatečný prostor.

Odmítání je řečovým aktem, který může být z různých důvodů obtížný nejen pro studenty druhého jazyka, ale i pro rodilé mluvčí. Protože podle teorie zdvořilosti jde o akt ohrožující tvář, je zpravidla doprovázen různými doprovodnými strategiemi, které mají za cíl ono ohrožení kompenzovat nebo snižovat. Mnoho výzkumů popisuje, že v japonštině se při odmítání projevuje tendence vyjadřovat se nepřímě a vágně. Rodilí mluvčí japonštiny při komunikaci spoléhají na vnímavost posluchače a jeho vysokou citlivost na lingvistické i jiné náznaky. Proto lze předpokládat, že v produkci tohoto mluvního aktu budou značné rozdíly mezi rodilými mluvčími a studenty druhého jazyka.

Cílem této práce je porovnání produkce mluvního aktu odmítání, a to mezi rodilými mluvčími japonštiny a českými studenty japonštiny. Zjištěné odlišnosti od rodilých mluvčí pak budou porovnány mezi českými studenty japonštiny na základě dosažené jazykové úrovně a délky pobytu v Japonsku s cílem zjistit, zda se studenti s vyšší jazykovou úrovní či delším pobytem v Japonsku budou z hlediska pragmatiky přibližovat rodilým mluvčím. Dále budou studenti porovnání podle užívané učebnice japonštiny na začátečnické úrovni. Sběr dat bude proveden pomocí *Testu kompetence diskurzu* (DCT), ve kterém respondenti vyplní

odmítnutí v osmi různých situacích – vůči čtyřem žádostem a čtyřem pozváním, rozděleným podle společenského postavení a společenské vzdálenosti účastníků komunikace. Předmětem porovnání jsou tzv. *sémantické vzorce*, které jsou porovnávány z hlediska celkového počtu výskytů, konkrétního vzorce a jeho užitých forem.

Domnívám se, že studenti japonštiny budou mít tendenci formulovat odmítnutí spíše na základě horizontálních vztahů, a to i v případech, kdy rodilí mluvčí budou formulovat odmítnutí na základě vertikálních vztahů. Dále se domnívám, že v odpovědích studentů japonštiny se budou často vyskytovat strategie, se kterými se studenti seznámili v učebnicích japonštiny na začátečnické úrovni, které si zautomatizovali a používají je dále i na pokročilejších úrovních. Také předpokládám, že délka pobytu v Japonsku ani dosažená úroveň japonštiny nebude mít na úrovni jednotlivých strategií zásadní roli a budou se objevovat spíše individuální rozdíly.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první kapitole je rozebrána pragmatická kompetence, její definice a složky a dále je vysvětlen její vztah k mezikulturní komunikaci. Následně je popsán proces osvojování u studentů druhého jazyka a problémy, které mohou nastat v případě nízké pragmatické kompetence. Jelikož v analýze jsou vyděleny některé sémantické vzorce podle *strategií pozitivní zdvořilosti* a také proto, že mnoho lingvistů při definici mluvního aktu odmítání zachází s termínem *akt ohrožující tvář*, bude v druhé kapitole stručně popsána teorie zdvořilosti od Penelope Brown a Stephena Levinsona. Následující kapitola se věnuje řečovému aktu odmítání. Nejprve je nastíněno, proč je pro studenty druhého jazyka i rodilé mluvčí jeho realizace obtížná. Poté jsou rozebrána specifika odmítání v japonštině, kulturně specifické koncepty, které mají na realizaci tohoto mluvního aktu vliv, a jejich projevy při realizaci mluvních aktů. Poté je stručně popsán předchozí výzkum mluvního aktu odmítání v japonštině ve vztahu k osvojování druhého jazyka. Závěr teoretické části se věnuje odmítání ve dvou učebnicích pro začátečníky – *Minna no nihongo* a *Genki*.

Praktická část začíná vysvětlením metodologie. Nejprve je popsán *Test kompetence diskurzu* (DCT), následně je vysvětlena analýza pomocí sémantických vzorců, úpravy a dodatky, které provedli badatelé zaměření na japonštinu a také úpravy provedené pro tuto práci. Poté jsou nastíněny hypotézy. Následuje porovnávání rodilých mluvčí a studentů japonštiny. Zjištěné rozdíly mezi rodilými mluvčími a studenty japonštiny jsou pak podrobněji zkoumány u vybraných skupin studentů podle délky pobytu v Japonsku, úrovně japonštiny a používaných učebnic. V závěru jsou shrnuty výsledky analýzy.

2 Teoretická část

2.1 Pragmatika

Pragmatika se podle Davida Crystala zabývá „jazykem z pohledu jeho uživatelů, zvláště rozhodnutí, která dělají, omezení, se kterými se při užití jazyka ve společenských interakcích setkávají, a efektů, které jejich užití jazyka má na ostatní účastníky komunikace.“ (van Compernelle 2014:2-3) Jinými slovy lze pragmatiku definovat jako vědu komunikačních aktů v sociokulturním kontextu. Komunikační akty zahrnují vedle mluvních aktů také užívání různých typů promluv různé délky a složitosti. (Kasper a Rose 2001:2) Nicméně, čím vším se pragmatika zabývá, záleží na tom, jaké jevy sem konkrétní autor zařazuje. (Hirschová 2013:14)

Pragmatika se dále dělí na *pragmalingvistiku* a *sociopragmatiku*. Pod *pragmalingvistiku* spadají lingvistické zdroje dostupné pro komunikační akt (Taguchi 2009:1) a v jistém smyslu je blízká gramatice. Patří sem například přímost a nepřímost výpovědí, komunikační rutiny a lingvistické prostředky pro zesílení i zeslabení ilokuční síly mluvních aktů. (Kasper a Rose 2001:2-3) *Sociopragmatika* se potom zabývá užitím těchto lingvistických zdrojů v daném kulturním kontextu. (Taguchi 2009:1) Zahrnuje také chápání vhodného společenského chování a důsledků, které nastanou, pokud se od tohoto chování budeme odchýlovat. (van Compernelle 2014:3)

2.1.1 Pragmatická kompetence

Pro úspěšnou komunikaci v jakémkoliv jazyce je zásadní, aby všichni účastníci komunikace chápali komunikační funkci daných výpovědí. Je třeba jednak chápat, o čem se mluví, ale i proč byla konkrétní výpověď vyprodukována. (Grepl a Karlík 1998:423) Jinými slovy je třeba být pragmaticky kompetentní. Jako pragmaticky kompetentního označíme účastníka komunikace ve chvíli, kdy dokáže správně provádět komunikační akty, které jsou adekvátní ke komunikační situaci a sociálnímu kontextu v reálném čase promluvy. (Taguchi 2009:1), (Hirschová 2013:14) K tomu je potřeba nejen znalost pragmalingvistiky a sociopragmatiky, ale také schopnost využívat tyto znalosti během komunikace. (Taguchi 2009:1)

Pragmatická kompetence je z pohledu vývojové psychologie a osvojování jazyka součástí sociální kognice a jedinec si ji osvojuje zároveň s vývojem řečových a kognitivních funkcí. Z pohledu lingvistické antropologie a jazykové socializace jde o součást

socializačního procesu, při němž jedinec získává komunikační návyky odrážející danou kulturu. O pragmatické kompetenci lze tedy říci, že se vyvíjí přirozeně během vývoje a socializace jedince. (ibid. s. 4)

Naoko Taguchi¹ (2009) dělí pragmatickou kompetenci na tři části – *pochopení pragmatického významu, vnímání a rozlišování pragmatických prvků a produkci pragmatických funkcí*. K *pochopení pragmatického významu* je nutné chápat doslovný význam dané výpovědi a zároveň její ilokuční sílu – tedy záměr, se kterým mluvčí danou výpověď vyprodukoval. Čím je větší nesoulad mezi doslovným významem a ilokuční silou, tím je pro posluchače obtížnější pragmatický význam pochopit. *Pochopení pragmatického významu* vyžaduje logický úsudek a dekodování lingvistických a kontextových podnětů. (Taguchi 2012:28) Identifikace konkrétních pragmalingvistických forem a způsob, jakým jsou užívány v kontextu, potom spadá do *vnímání a rozlišování pragmatických prvků*. Pro jejich rozeznání je potřeba jak široká škála pragmalingvistických znalostí - tedy gramatiky a lexika, tak i znalost sociopragmatiky – tedy toho, jaký vliv na promluvu má v dané kultuře společenské postavení a vzdálenost komunikačních partnerů, témata hovoru, prostředí a další faktory. (ibid. s. 35-6) *Produkce pragmatických funkcí* je náročnější než dvě výše zmíněné schopnosti, protože vedle znalostí pragmalingvistiky a sociopragmatiky vyžaduje využívání těchto znalostí i při produkci výpovědí. Zatímco pro *pochopení pragmatického významu* lze spoléhat na paralingvistické a kontextové podněty, při produkci je nezbytná pečlivá lingvistická analýza. Je také důležité, aby byl význam zakódován správně, jinak hrozí nedorozumění. (ibid. s. 42)

2.1.2 Pragmatická kompetence a mezikulturní komunikace

Některé pragmatické principy jsou považovány za univerzální. V každé kultuře lze najít základní kategorie mluvních aktů², za univerzální je považována také teorie zdvořilosti od Penelope Brown a Stephena Levinsona³ nebo kooperační princip⁴. Nicméně, způsoby, jakými se jednotlivé principy projevují, jsou jazykově specifické. Například kooperační

¹ Všechna japonská jména v této práci jsou uváděna v pořadí jméno – příjmení.

² Mluvní akty jsou takové promluvy, které mluvčí produkuje s nějakým záměrem. Základními kategoriemi jsou asertivy, direktivy, komisivy, expresivy a deklarativy.

³ Viz kapitola 2.3. této práce.

⁴ Kooperační princip (Cooperative principle) je dle Herberta P. Grice (1913 - 1988) předpoklad pro srozumitelnou komunikaci, kterou se řídí účastníci konverzace. Z kooperačního principu jsou odvozena tzv. Konverzační maxima.

princip samotný univerzální je, ale to, co daná kultura považuje za kooperaci, nebo způsob, jakým je tento princip implementován v kontextu, se může lišit. Podobné je to například i se zdvořilostí. Různé kultury mohou dávat různý důraz na společenské postavení a společenskou vzdálenost účastníků komunikace, různě hodnotit míru naléhání či nátlaku daných komunikačních aktů, preferovat spíše strategie negativní nebo naopak pozitivní zdvořilosti nebo vnímat nepřímost jako zdvořilejší než přímost. (Taguchi 2009:4), (Kasper a Rose 2001:2-8) Pro studenty druhého jazyka⁵ právě tyto odlišnosti způsobují, že je pragmatické kompetence složité dosáhnout. (Taguchi 2009:5)

2.1.3 Nedostatky v pragmatické kompetenci druhého jazyka

Jak již bylo zmíněno výše, pragmatická kompetence se v mateřském jazyce vyvíjí přirozeně se socializací jedince. Lze tedy říci, že dospělí studenti druhého jazyka již pragmatickou kompetencí do jisté míry disponují, a protože jsou některé pragmatické principy univerzální, mohou tyto znalosti při komunikaci v daném jazyce využít. (Kasper a Rose 2001:4) Využití těchto znalostí z rodného jazyka k pochopení významu nebo vykonání řečového aktu v druhém jazyce se nazývá *pragmatický transfer* (pragmatic transfer). V případě, že oba jazyky daný pragmatický princip a jeho provedení sdílejí, dojde k *pozitivnímu transferu*. V opačném případě dochází k *negativnímu transferu*. (Bardovi-Harlig 2001:29)

Nejen při *negativním transferu* dochází k *pragmatickému selhání*. To nastává ve chvíli, kdy posluchač vnímá sílu výpovědi jako větší nebo menší, než zamýšlel mluvčí. *Pragmatické selhání* je běžné i v interakci mezi dvěma rodilými mluvčími, ale v případě komunikace studenta druhého jazyka s rodilým mluvčím, případně mezi dvěma studenty, je kvůli odlišnému kulturnímu i jazykovému prostředí pravděpodobnější. *Pragmatické selhání* lze dále rozlišovat na *pragmalingvistické* a *sociopragmatické selhání*. Pokud je strategie pro mluvní akt nevhodně převedena z rodného jazyka do druhého jazyka nebo mluvčí vyjadřuje ilokuční akt nevhodnými jazykovými prostředky, jedná se o *pragmalingvistické selhání*. Jako *sociopragmatické selhání* potom označujeme špatné pochopení společenských norem – např. když mluvčí používá příliš zdvořilý nebo naopak nedostatečně zdvořilý jazyk. (Barron 2003:28-9), (Mašín 2015: 26-8)

Negativní pragmatický transfer není jedinou příčinou *pragmatického selhání* u studentů druhého jazyka. Vliv mohou mít i nevhodné studijní materiály nebo nevhodná učebnice či výuka. Častou příčinou *pragmatického selhání* je také *strategie nejmenší*

⁵ Druhý jazyk (Second language, L2), označuje jazyk, který není mateřským jazykem mluvčího.

námahy, kdy mají studenti tendenci volit formy výpovědí, které si již zautomatizovali a jsou pro ně tím pádem jednodušší než později naučené formy. Problém nastává, když tyto formy používají i ve chvílích, kdy je vhodná složitější forma výpovědi. (Barron 2003: 40-1)

Bardovi-Harlig (2001) popisuje, že odlišnosti mezi rodilými mluvčími a studenty druhého jazyka mohou nastat v mnoha ohledech. Na úrovni rozeznávání a vnímání se může stát, že student bude rozlišovat méně nebo více úrovně zdvořilosti než rodilý mluvčí. Odlišné může být i vnímání hranic mezi těmito úrovněmi, případně hodnocení naléhání či nátlaku daného mluvního aktu. Dále může nastat problém s identifikací ilokační síly, tedy záměru nepřímé výpovědi. Na úrovni produkce může být odlišný už samotný výběr mluvních aktů. V rámci daných aktů se pak může lišit výběr sémantických vzorců, kterými se zabývá tato práce. Například u odmítání se lze setkat s různými sémantickými vzorci jako je *udání důvodu*, *omluva* nebo *nabídka alternativního řešení*.⁶ Rozdíly lze dále najít i v samotném obsahu vzorců – například udaný důvod k odmítnutí může být detailní nebo vágní. Odlišnosti lze nalézt i ve formě výpovědi. (Bardovi-Harlig 2001:14-23)

V komunikaci nemusí odlišnosti od rodilých mluvčích nemusí nutně překážet. Nicméně, zatímco chyby v gramatice či lexiku jsou zcela bez potíží odhalitelné, v případě pragmaticky nevhodné promluvy je těžší odhalit, že byla vyprodukována z důvodu nedostatečné pragmatické kompetence. Proto je zde určité riziko, že si rodilý mluvčí vyloží výpověď jako urážlivou. Lze se domnívat, že toto riziko je výrazně vyšší, pokud je student na pokročilé úrovni. Například podle Mariko Masden (2011) očekávají rodilí mluvčí japonštiny od pokročilého studenta odpovídající pragmatickou kompetenci. (s. 66)

2.1.4 Osvojování pragmatické kompetence

Osvojování pragmatické kompetence druhého jazyka je dlouhodobý proces. Student potřebuje mít k dispozici dostatek lingvistických zdrojů, u kterých chápe, v jakém kontextu a vůči komu je vhodné je použít. (Taguchi 2012:2-3) Studenti druhého jazyka většinou začínají s omezenou zásobou pragmalingvistických forem, kterou postupně rozšiřují. (ibid. s. 54)

Zásadní je dostatečná znalost gramatiky⁷, nicméně odchylky od pragmatických norem druhého jazyka se objevují i u gramaticky pokročilých studentů. Proto se nedá říci, že student

⁶ Sémantické vzorce viz podrobněji v metodologii v kapitole 3.

⁷ Podle některých badatelů znalost gramatiky přechází znalostem pragmatiky, podle jiných používají studenti pragmatické funkce ještě před tím, než si osvojí gramatické formy. (Mašín 2015)

s výbornými znalostmi v gramatice bude i pragmaticky kompetentní. (Bardovi-Harlig 2001:14) Podle Naoko Taguchi se pragmatická kompetence a gramatické znalosti vyvíjí zvlášť, a někdy ani pokročilí studenti po dlouhém pobytu v dané kultuře nerozumí jejím pravidlům tak, aby byli schopni použít pragmalingvistické formy jako rodilí mluvčí. (Taguchi 2012:3)

Nicméně, pobyt v kultuře, kde se mluví druhým jazykem, a kde může student přímo analyzovat pragmatické prvky u rodilých mluvčí, vývoji pragmatické kompetence výrazně pomáhá. Jsou zde ale značné individuální rozdíly podle míry kontaktu s rodilými mluvčími. (Taguchi 2012:41) Tyto schopnosti také mohou po návratu pod vlivem sociopragmatických norem rodného jazyka opět mizet. (ibid. s. 54) Podle Anne Barron (2003) je delší pobyt v dané kultuře spouštěčem vývoje pragmatické kompetence, ale k plné pragmatické kompetenci nevede. Barron zkoumala irské studenty němčiny na ročním pobytu v Německu. V jejím výzkumu se ukázalo, že u studentů během pobytu docházelo k rozvoji pragmatické kompetence, nicméně tento rozvoj nebyl vždy lineární. Také se ukázalo, že některé změny v pragmatické kompetenci, které u studentů nastaly, je neposunuly směrem k rodilým mluvčím. (Barron 2003:238)

Vývoj pragmatické kompetence u studentů druhého jazyka lze rozdělit na několik fází. V první fázi, kdy má student velmi omezenou slovní i gramatickou zásobu, je zcela zásadní osvojování gramatiky. Co se týče pragmatické kompetence, studenti zde spoléhají na pragmatické znalosti ze svého rodného jazyka či z jiných jazyků, které ovládají. V pokročilejších fázích si studenti dále osvojují nové gramatické formy a u určitých gramatických forem si osvojují také jejich sekundární významy. Tyto znalosti jsou pak základem pro vyjadřování různých ilokučních sil. (Mašín 2015:34)

Jak již bylo zmíněno v předcházejících kapitolách, pragmatická kompetence se v rodném jazyce vyvíjí s procesem socializace. Dospělí studenti druhého jazyka tedy jsou ve svém jazyce pragmaticky kompetentní a mají možnost část těchto znalostí aplikovat i na jazyk, který se učí. Nicméně, studenti často své znalosti nevyužívají, ať už se jedná o univerzální pragmatické znalosti z vlastního jazyka nebo o naučené pragmatické znalosti týkající se druhého jazyka. I studenti, kteří jsou ve vlastním jazyce kontextově citliví, mají v druhém jazyce tendenci k doslovným interpretacím a nezachází dostatečně s kontextem. (Kasper a Rose 2001:7) Rémi Van Compernelle (2014) zdůrazňuje, že vedle vývoje pragmatických znalostí je zásadní, aby si student tyto znalosti uvědomoval. (s.93) Proto je třeba ve výuce nejenom předávat informace o pragmatice, ale také podpořit studenty

v uvědomnění si, co už znají ze svého jazyka. (Kasper a Rose 2001:6-7) Toto zmiňuje i Mariko Masden (2012), podle které je důležité nejen vysvětlovat, ale také podpořit studenty, aby si pragmatických aspektů sami všímali. (s.68)

2.2 *Teorie zdvořilosti*

Tato kapitola je věnována stručnému popisu teorie zdvořilosti podle Penelope Brown a Stephena Levinsona (Brown a Levinson 1987). Tato teorie je jednak zásadní pro definici mluvního aktu odmítání, a také jsou v praktické části na základě této teorie vyděleny sémantické vzorce, které spadají do *strategie pozitivní zdvořilosti*.

Teorie zdvořilosti Penelope Brown a Stephena Levinsona vychází z konceptu tzv. *tváře* (face), kterou popsal sociolog Erving Goffman. (Čmerková et al. 2013:115) *Tvář* má každý dospělý člen společnosti, a zahrnuje to, jak jedince vnímá svoje okolí. Dále se dělí na *pozitivní tvář* a *negativní tvář*. *Pozitivní tvář* je potřeba posilování pozitivního sebeobrazu. Spadá sem potřeba souhlasu a uznání od druhých a pocit, že je jedinec přijímán jako součást skupiny, a že jsou jeho potřeby vnímány okolím jako žádoucí. *Negativní tvář* zahrnuje potřebu svobody a samostatnosti – tedy neomezování našeho konání druhými.

Tvář má jak mluvčí, tak i posluchač, a oba během komunikace spolupracují na tom, aby jejich *tvář* nebyla ohrožena. Mluvní akty, které *tvář* ohrožují, se nazývají *Face Threatening Acts* (FTA) - *Akty ohrožující tvář*. Dále se dělí podle toho, zda ohrožují *pozitivní tvář* nebo *negativní tvář*. Mezi akty ohrožující *pozitivní tvář* patří takové výpovědi, které nějakým způsobem napadají pozitivní sebeobraz posluchače. Patří sem například kritika, urážka nebo obvinění. Mezi akty ohrožující *negativní tvář* spadají pak ty výpovědi, které jakkoliv omezují konání posluchače. Spadají sem typicky příkazy, varování nebo rady.⁸ (ibid. s. 61) Při komunikaci se může mluvčí rozhodnout daný mluvní akt nepoužít, aby nebyla *tvář* ohrožena, případně ho zmírnit pomocí *aktů zachovávající tvář* (face saving acts). Sem patří *strategie pozitivní a negativní zdvořilosti*.

Strategie pozitivní zdvořilosti zmírňuje ohrožení *pozitivní tvář*, dává tedy posluchači najevo, že jsou jeho potřeby vnímány jako žádoucí a je přijímán jako součást skupiny. Konkrétně jde například o projevy zájmu o posluchačovo zájmy a potřeby nebo používání nářečí, neformálního jazyka a jazykových prostředků, které vyjadřují, že mluvčí a posluchač patří do stejné skupiny.

⁸ Tato teorie byla mnohými badateli kritizována pro jeho *západocentričnost*. Mnoho výzkumů ale potvrdilo, že tato teorie zdvořilosti je aplikovatelná i na japonskou kulturu. (Kiyama et al. 2012)

Strategie negativní zdvořilosti pak zmírňuje ohrožení *negativní tváře*, tedy dává najevo, že posluchačovo jednání nebude nijak omezeno. Do těchto strategií jsou řazeny například omluvy či užití formálního jazyka.

Podle této teorie tedy odmítání ohrožuje *pozitivní tvář* posluchače – jeho potřebu být pozitivně přijímán okolím. Dále je odmítání samotné reakcí na *akt ohrožující tvář*. Odmítání je zpravidla reakcí na jeden ze čtyř následujících mluvních aktů - žádost, radu, nabídku a pozvání, které spadají do *aktů ohrožujících negativní tvář posluchače*. Žádost a rada ohrožují *negativní tvář* tím, určují budoucí konání posluchače, čímž omezují jeho chování, a tedy jeho svobodu konání. Nabídka a pozvání patří mezi akty, které určují budoucí pozitivní jednání mluvčího k posluchači, a tím vyvíjí tlak na posluchače, který je musí buď přijmout, nebo odmítnout. Přijetím potenciálně vytvoří dluh vůči mluvčímu, odmítáním ohrozí pozitivní tvář mluvčího. (ibid. s. 65-6)

2.3 Odmítání

Odmítání je mluvní akt, který sděluje, že očekávání posluchače (odmítaného) směrem k mluvčímu (odmítajícímu) nebude naplněno, nebo že nebude dobrá vůle posluchače přijata. (Ozaki 2006:89) Je zpravidla realizováno v reakci na jiný mluvní akt. (Eslami 2010:218).

Realizace mluvního aktu odmítání je složitá z několika důvodů. V běžné komunikaci je obecně preferován souhlas, a takové mluvní akty, které vyjadřují nesouhlas, preferovány nejsou⁹. (ibid. s. 217) Z toho důvodu je zde tendence vyjadřovat se nepřímou a doplnit promluvu doprovodnými strategiemi, jako jsou výrazy váhání, omluvy a podobně. (ibid. s.217) Protože jde o akt, u kterého je riziko poškození vztahu s posluchačem, je potřeba při realizaci brát ohled na zachování tohoto vztahu. Pokud je ale promluva na zachování vztahu zaměřená příliš, je výsledný mluvní akt příliš vágní a záměr mluvčího (odmítnutí) není správně interpretován. Přílišným důrazem na sdělení odmítnutí se naopak zvyšuje riziko poškození vztahu s posluchačem. Proto je potřeba při realizaci věnovat dostatečnou pozornost oběma aspektům. (Ozaki 2006:89-90)

⁹ Toto tvrzení autorka nijak neodůvodňuje. Domnívám se, důvod pro preferování souhlasu může být, že z pohledu teorie zdvořilosti nesouhlas ohrožuje pozitivní tvář mluvčího – mezi strategiemi pozitivní zdvořilosti patří jednak snaha o souhlas s posluchačem, a také snaha vyhýbat se nesouhlasu.

Odmítání je realizováno pomocí nepřímých strategií a v konverzaci běžně zahrnuje dlouhé vyjednávací sekvence. Jejich forma a obsah se liší podle toho, na jaký mluvní akt reagují¹⁰, (Beebe 1990:56) a podle mnoha dalších faktorů¹¹.

Z výše uvedených důvodů vyžaduje realizace odmítání vysokou míru pragmatické kompetence (Eslami 2010:218) a mnoha nerodilým mluvčím působí tento mluvní akt obtíže. (Beebe 1990:56) Je také pravděpodobné, že bude docházet k *pragmatickému transferu*. (Eslami 2010:218)

Lze sice najít mnoho společných rysů napříč kulturami¹², ale standardní strategie se mnohdy liší. (Eslami 2010:218) Lišit se také může, do jaké míry je daný mluvní akt vnímán jako ohrožující tvář a zda je preferována spíše přímost, či nepřímost, a podobně.

2.3.1 Specifika odmítání v japonštině

2.3.1.1 Kulturní rámec

Jak bylo zmíněno výše, strategie odmítání se napříč kulturami mohou lišit. Proto je nutné se nejdříve podívat na kulturní rámec, který tento mluvní akt ovlivňuje. Na strategie použité při realizaci odmítání mohou mít vliv japonské koncepty *wa*, *enrjo* a *omoiyari*, které popisuje Anna Wierzbicka (1997) a dále *kikubari*.

Enrjo 遠慮 je do češtiny překládáno jako *ostýchavost* či *zdrženlivost*. Z etymologického hlediska má znak 遠 vedle významu *vzdálený* také význam *zdrženlivý, nepřímý, bez přímého vztahu*. Význam druhého znaku – 慮 - je *(hluboce) přemýšlet o, uvažovat o*. *Enrjo* bychom tedy mohli vyjádřit jako *hluboké přemýšlení o vzdálenosti (k druhým)*.

Anna Wierzbicka (1997) popisuje *enrjo* pomocí svého sémantického metajazyka¹³ následovně:

¹⁰ Jsou to pozvání, žádost, nabídka a rada.

¹¹ Například postavení odmítajícího vůči odmítanému a společenská vzdálenost komunikačních partnerů.

¹² Například Senko Maynard uvádí, že odmítnutí pozvání vyslovením pouhého „ne“ bez doprovodných strategií vždy zapříčiní vznik nepříjemné situace jak v Japonsku, tak v USA. V obou kulturách je běžné za pozvání poděkovat i lhát, pokud nemůžeme pozvání přijmout. (Maynard 1997:138-9)

¹³ Sémantický metajazyk vyvinula polská lingvistka Anna Wierzbická. Jde o jazyk, který využívá pouze jednoduchou slovní zásobu, která je podle Wierzbické univerzální pro všechny jazyky, a lze jím proto srozumitelně popsat kulturně specifické koncepty.

„X si myslí:

Nemohu tomu člověku říci: Chci tohle, nechci tohle.

Nebo: Myslím si, nemyslím si

Kdybych to udělal, někdo by mohl cítit něco špatného.

Někdo by si o mě mohl myslet něco špatného.

X kvůli tomu takové věci neřekne.“

(ibid. s. 247-8, zkráceno)

Wa se do češtiny běžně překládá jako *harmonie*. Znak 和 je překládán jako *soulad*, *harmonie*, *mír*, a *klid*.

Wierzbicka popisuje pomocí metajazyka *wa* takto:

„*Lidé chtějí být všichni stejní.*

Nechťj toto: někdo řekne: chci tohle, jiný řekne: nechci tohle.

Nechťj o někom říkat: tito lidé udělali něco dobrého. Tito udělali něco špatného.

Chtěj proto dělat nějaké dobré věci.

Všichni kvůli tomu cítí něco dobrého.

Nemohli by toto dělat, kdyby nechtěli všichni to samé.“

(ibid. 253, zkráceno)

Omoijari 思い遣り lze do češtiny překládat jako *ohleduplnost* nebo *empatie*. Etymologie vychází ze slovesa *omou* 思う, které znamená *myslet (si na někoho)*, *uvažovat*, *přemýšlet* a znaku 遣, který má význam *dělat si starosti*, *brát si něco k srdci*.

Takie Lebra¹⁴ se věnuje termínu *omoijari* v kapitole s názvem „Empatie“¹⁵ a uvádí, že je v pokušení nazvat japonskou kulturu *kulturou omoijari*. Termín definuje jako *schopnost a ochotu cítit, co cítí ostatní a pomáhat jim uskutečňovat jejich přání*. (Lebra 1976:36)

Wierzbicka popisuje *omoijari* v sémantickém metajazyce následovně:

„X si o jiných lidech myslí:

Myslím, že můžu vědět, co druhý cítí.

Myslím, že můžu vědět, co druhý chce.

Můžu proto pro toho druhého udělat něco dobrého.

Chci to udělat.

¹⁴ Takie Sugiyama Lebra (1930 - 2017), japonská antropoložka.

¹⁵ V originále „Empathy“.

Ten druhý nemusí nic říkat.“

(Wierzbicka 1997:276)

Kikubari 気配り by se dalo přeložit jako *brát ohled na ostatní*. Skládá se znaku *ki* 気, který se používá pro duši, mysl, atmosféru a náladu a slovesa *kubaru* 配る, které znamená *rozdávat*.

Podle Polly Szatrowski (2004) se v konverzaci *kikubari* projevuje ohledem vůči komunikačnímu partnerovi. Tohoto mluvčí dosahuje například tím, že vyjádří zájem o pozvání a pozitivně ho ohodnotí i přesto, že jeho záměrem je odmítnout. (s. 222)

Na základě výše zmíněných konceptů můžeme o řečovém aktu odmítání v japonštině tvrdit následující: mluvčí pracuje s předpokladem, že posluchač odhadne, co si mluvčí myslí a co chce (*omoijari*), proto ví, že se nemusí vyjadřovat jasně a přímo. Zároveň se chce zdržet (*enrjo*) jakéhokoliv jasného odmítnutí, které by mohlo ohrozit pozitivní tvář posluchače, což by narušilo harmonii (*wa*) a pomocí různých strategií projevuje k posluchači ohled (*kikubari*).

Vzhledem ke kulturní podmíněnosti těchto konceptů se lze domnívat, že pro studenta jazyka, který nestrávil dostatečnou dobu v japonském prostředí v přirozeném kontaktu s rodilým mluvčím, či jehož výuka neměla dostatečný důraz na kulturní rámec, může být obtížné jak formulování odmítání v japonštině, tak pochopení samotného mluvního aktu.

Megumi Kawate-Mierzejewska (2009) zmiňuje, že pro rodilé mluvčí americké angličtiny jsou interpretačně obtížné i konvenční výrazy jako jsou „*čotto*“ („To je trochu...“), „*muzukašii*“ („Je to složité.“) nebo „*kangaeteokimasu*“ („Popřemýšlím o tom.“), pokud nemají znalost o konkrétním výrazu a kulturní praxi. Výraz „*muzukašii*“ je v japonštině používán jako strategie nepřímého odmítnutí. Naopak pokud se mluvčí angličtiny vyjádří, že je něco složité, myslí to doslova a je zde stále možnost přijetí. Proto má tendenci si takovou výpověď interpretovat stejně, což může vést k nedorozuměním. (s.199-200)

2.3.1.2 Spolupráce mluvčích japonštiny při realizaci mluvních aktů

Všechny zmíněné koncepty se projevují ve spolupráci komunikačních partnerů, kterou popsala Polly Szatrowski (2004). Szatrowski analyzovala strategie užívané při pozvání a odmítání z nahrávek telefonních rozhovorů. Popsala, jakým způsobem komunikační partneři spolupracují při realizaci obou mluvních aktů.

V datech, která Szatrowski nasbírala, k pozvání nikdy nedošlo pomocí přímé žádosti na začátku rozhovoru. Pozvání probíhalo postupně a mluvčí spoléhal na spolupráci

posluchače. Pokud byl mluvčí posluchačem podpořen, například dotazováním se na další informace nebo výrazy zájmu, došlo k samotnému pozvání. Pokud ale posluchač naznačil odmítnutí, pozvání realizováno nebylo. (Szatrowski 2004: 224-30)

K podobné spolupráci docházelo i v případě odmítání. Odmítaný jednak při formulaci pozvání využíval strategie *kikubari*, kdy za pomoci otázek nabízel posluchači důvody k odmítání, potvrzování odmítání a přitakávání *aizuči*. (ibid. s. 224-31) Konkrétní realizace je vidět v následujícím příkladu. Odmítající je mluvčí B, která reaguje na pozvání mluvčí A.

„35B いいけどさー

36A うーん

37A ボロボロ？

38B ちょーっとね

39A うーん

58B まあ、行ってもいいんだけども

59A またいくのはめんどくさい？“

35B To by šlo, ale...

36A Hmm...

37A Jsi unavená?

38B Jo, trochu.

39A Hmm.

58B Mohla bych jít, ale...

59A Chodit znovu je trochu otrava??

(ibid. s. 231-2)

Odmítající (B) zde využívá strategii *omoijari*, a spoléhá na spolupráci mluvčí A. Mluvčí A nabízí důvody pro odmítnutí (37A – Jsi unavená? a 59A – Nechce se ti jít znovu?). K přímému odmítnutí ze strany mluvčí B nedojde.

Odmítající také často naznačovali svůj postoj negativním přitakáním, tichem nebo žádostí o potvrzení předchozí informace. (ibid. s. 224)

Dalším příkladem, kdy odmítaný využívá strategie *kikubari*, je přeformulování otázky do záporu v reakci na mlčení posluchače, čímž posluchači ulehčuje odmítání. Mluvčí B reaguje na první otázku mlčením (46B) a opět spoléhá na to, že mluvčí A odhadne, co si myslí.

45A 出て来れるー？ (Můžeš přijít?)

46B Ticho

47A 来れなさそう？ (Asi to nepůjde?)

(ibid. s. 231)

2.3.1.3 Užití elipsy a vágnost výpovědi

Jedním z často užívaných prostředků užívaných při odmítání v japonštině je užití elipsy a vágních výpovědí. V případě odmítání žádosti má mluvčí japonštiny tendenci místo přímého odmítání podat nedokončenou výpověď, jako je například ちょっと用がありますので... (Mám něco na práci, a proto...). Daná výpověď přitom bude pro posluchače dostačně srozumitelná. (Šimura 1995:43)

Užitím elipsy v odmítání se zabýval Akihiko Šimura (1995), který zkoumal frekvenci užití, funkci a strukturu elipsy v odmítání u rodilých mluvčích a studentů japonštiny. U rodilých mluvčích zabíraly elipsy ze všech odpovědí zhruba čtvrtinu, z těch pak byla polovina užitá vůči výše postavenému posluchači. Z hlediska funkce šlo převážně o udání důvodu, z hlediska struktury se elipsa převážně vyskytla na závěr mluvního aktu. Nejčastější formou byla kombinace s přechodníkem a důvodovou partikulí *kara/node*.¹⁶ (s. 42-55)

Používat v odmítání elipsu je doporučováno i v učebnici pro pokročilé *Advanced Japanese: communication in context* (Ishihara a Maeda 2010), která se podrobně věnuje mluvním aktům a klade si za cíl zvýšit pragmatickou kompetenci studentů. V učebnici je elipsa popsána jako prostředek, jehož použitím se vyjadřuje ohled vůči posluchači, a výpověď je díky tomu více váhavá a méně asertivní. Navíc zbytek výpovědi lze snadno odvodit z kontextu. Jako příklad uvádí elipsu ve formě s důvodovou partikulí *kara*, *node*, přechodníkem a odporovací partikulí: 来週の水曜日は予定がありますので.../ありますから.../ありまして.../あるんですが... (Příští středu mám něco domluveného...) (ibid. s.109)

Nicméně, ačkoliv je elipsa a jistá vágnost v japonštině častá, není vhodné ji používat vždy a bez rozmyslu. Vágností výpovědí při odmítání a vhodností jejich použití se zabývala Mariko Masden (2011). Ve své práci zkoumala, jaké formy pozvání a odmítání formulované výměnnými studenty vnímají rodilí mluvčí japonštiny jako urážlivé. Ukázalo se, že odmítnutí pomocí vágního důvodu (Např. Už něco mám.) vůči posluchači, který je stejně společensky blízký, vnímají rodilí mluvčí často jako urážlivé. Masden uvádí, že vágní formy odmítání s použitím elipsy, jako je například ちょっと... (To je trochu...), 用事があって... (Už něco mám...), 都合が悪くて... (Nehodí se mi to...) patří sice mezi přirozenou japonštinu,

¹⁶ Výsledky analýzy v této práci se od zjištění Šimury v některých ohledech liší. V korpusu k této práci se elipsa u rodilých mluvčích vyskytuje přibližně v 10% a je užívána jak vůči výše postavenému, tak vůči stejné postavenému. Nejčastější formou byl přechodník nebo důvodová partikule, stejně jako u Šimury.

kteřou rodilí mluvčí běžně používají, ale je nutné věnovat pozornost nuancím těchto prostředků. Vágní důvody odmítání totiž zvětšují vzdálenost mezi komunikačními partnery. Je proto důležité brát v úvahu, vůči komu vágní výpověď používat, aby nedošlo k poškození vztahů. Například vágně formulované odmítnutí pozvání může vyvolat dojem společenské lži. Rodilí mluvčí mají sklon si odvodit, že odmítající nemá zájem o další prohlubování vztahu. Pokud má mluvčí zájem o zachování vztahu s posluchačem, je vhodné být v odmítání konkrétnější.¹⁷ (Masden 2011:63-5)

Masden se tímto zabývala i v další práci, kde problematiku vágnosti popisuje konkrétně na užití příslovce *čotto* v odmítání. (2012) Zdůrazňuje, že *čotto* má funkci zjemnění výpovědi, ale také vzdálení se od posluchače, čemuž je třeba věnovat dostatečnou pozornost.¹⁸ (Masden 2012:63) Podle toho, která funkce je v promluvě důležitější, uvádí dva druhy *čotto* – *empatické* a *únikové*. Hlavní funkcí *empatického čotto* je vyjádření ohledu k posluchači. Pomocí *čotto* se výpověď, která je v japonštině nezdvořilá, zjemní.¹⁹ Naproti tomu hlavní funkce *únikového čotto* není ohled vůči posluchači, ale způsob, jakým se mluvčí vyhýbá formulováním něčeho, co je pro něj obtížné vyslovit. Primární funkce přitom není ohled na posluchače. Pokud nejsou k takové výpovědi použity další strategie, jako nabídnutí alternativy a specifikování důvodu pro odmítnutí, může si posluchač vyvodit, že mluvčí nemá zájem o další prohlubování vztahu a pravděpodobně k dalšímu pozvání nedojde. (ibid. 68-9)

Výše zmíněná učebnice věnovaná mluvním aktům (Ishihara a Maeda 2010) se použití příslovce *čotto* nevěnuje, ale seznamuje studenty s různými strategiemi doprovázejícími odmítnutí, jako je omluva, vyjádření lítosti, nabídka alternativy, slib budoucího přijetí nebo odložení odpovědi. (ibid. s. 120) Také zdůrazňuje důležitost vyjádření pozitivního pocitu ohledně odmítaného mluvního aktu, upozorňuje na to, že společenská lež je vhodná zdvořilostní strategie, ale s přáteli je vhodnější mluvit upřímně. (ibid. s. 129)

¹⁷ Na základě toho lze předpokládat, že budou rodilí mluvčí vágní výpovědi spíše vůči společensky vzdáleným posluchačům. Toto se však v této práci nepotvrdilo.

¹⁸ Zde dodává, že každý mluvčí japonštiny může mít odlišný styl komunikace a jiné hodnoty, a proto ani interpretace dané výpovědi nebude u každého stejná.

¹⁹ Typicky se užívá v případech, když mluvčí nechce vyjádřit přímo negativní postoj k dané věci či aktivitě – Například namísto „XXX はきらいです” (Nemám ráda XXX), 行きたくありません (Nechci jít) mluvčí použije výpověď ve formě „XXX はちょっと...” (XXX je trochu...“).

2.3.1.4 Odmítání v učebnicích japonštiny

Tato kapitola si klade za cíl krátce shrnout, jak je začátečníkům představen mluvní akt odmítání v učebnicích Minna no nihongo a Genki.

V Minna no nihongo (2002) se můžeme s odmítáním setkat v modelových dialogích k jednotlivým lekcím, případně ve cvičeních. První odmítání se objevuje v dialogu lekce 9. Dialog obsahuje delší sekvenci, kdy odmítající (mluvčí B) reaguje na pozvání na koncert. Mluvčí B nejprve reaguje pozitivně, při zjištění, že se jedná o pátek, ale odmítá:

„3B: 金曜日ですか。金曜日はちょっと…。 (V pátek? Pátek je trochu…)“

4A: だめですか。 (Nehodí se vám to?)

5B: ええ、友達と約束がありますから、…。 (Ano. Už mám něco domluvené s kamarádem, takže…)

6A: そうですか。残念ですね。 (Chápu. To je škoda.)

7B: ええ。また今度お願いします。 (Ano. Prosím, pozvěte mě zase někdy.)“

(ibid. s. 73, zkráceno)

Dialog jednak ukazuje spolupráci komunikačních partnerů, kdy odmítající pouze naznačí, že se mu daný den nehodí – nejdříve opakováním části otázky (3B), a následně využitím elipsy (5B). Mluvčí A za něj výpověď dokončuje (4A). Odmítající navazuje udáním důvodu, opět s užitím elipsy. Dialog zakončuje projevem zájmu o zachování vztahu s posluchačem (7B).

V dané lekci se pak setkáváme i s prvním cvičením na odmítání, kde se objevuje odmítání ve struktuře omluva – udání důvodu s využitím elipsy: すみません。来週の土曜日は仕事がありますから。 (Promiňte, příští sobotu mám práci, takže…) (ibid. s. 77) Student má obměnit důvod pro odmítnutí pomocí důvodů, které jsou mu předloženy - 用事 (pochůzka), 仕事 (práce), 約束 (schůzka). Všechny tyto důvody jsou poměrně vágní, což by mohlo poškodit vztah s posluchačem.

V druhém díle Minna no nihongo (1998) pak v lekci 28 v dialogu vidíme odmítání vůči opakované žádosti – mluvčí A žádá po mluvčím B, aby učil jejího syna anglicky. Mluvčí odmítá:

„8B: 教えてあげたいんですけど、ちょっと時間が...。

(Moc rád bych (vašeho syna) učil, ale časově jsem na tom trochu...)

9A: お茶でも飲みながらおしゃべりしていただけないですか。

(Nepromluvil byste si s ním třeba u šálku čaje?)

10B: うーん、出張も多いし、もうすぐ日本語の試験もあるし...。それに今まで教えたことはありませんから...。

(Ehm, mám hodně pracovních cest, také se mi blíží zkouška z japonštiny.... Navíc nemám zkušenosti s učením, takže...)

11A: だめですか。じゃ、残念ですが...。

(Nepůjde to? Tak to je škoda...)

12B: どうもすみません。

(Moc se omlouvám.)“

(s.19, zkráceno)

Odmítající opět používá elipsu, nejdřív pro naznačení důvodu - nemá čas na splnění žádosti (8B) a následně udává detailní důvod (10B). Dialog zakončuje omluvou (12B).

Ve stejné lekci je pak cvičení na odmítání, kde odmítající B reaguje na pozvání omluvou, naznačením, že se mu daný den nehodí, a následně detailním důvodem:

すみません。今日はちょっと.....。昨日も飲んだし、それにあした大阪に出張ですから。(Promiňte, dnes je to trochu.... Včera jsem pil a navíc mě zítra čeká služební cesta do Ósaky, takže...) (ibid. s. 23)

Ve cvičení lekce 39 je pak následující cvičení na odmítání:

„13B: 今晚ですか。ちょっと都合が悪くて.....。(Dnes večer? To se mi moc nehodí...)

14A: 行けませんか。(Nemůžete?)

15B: ええ、すみません。また、今度お願いします。(Ano, omlouvám se. Prosím, pozvěte mě zase někdy.)“

(ibid. s. 115)

Odmítající B zde reaguje na pozvání na film opakováním části otázky a naznačením, že se mu daný den nehodí (13B). Mluvčí A výpověď dokončuje a mluvčí B zakončuje dialog omluvou a projevem zájmu o zachování vztahu (15B). Student má za úkol opět obměnit důvod v promluvě 13B. Na výběr má několik důvodů, které jsou poměrně vágní: ちょっと仕事が忙しい (Mám hodně práce.), ちょっと約束があります (Už něco mám.). (ibid. s. 115)

Minna no nihongo tedy studenty seznamuje s mluvním aktem odmítání zejména prostřednictvím modelových dialogů, případně prostřednictvím cvičení, které jsou primárně

zaměřené na gramatiku dané lekce. V odmítnutí lze často vidět použití elipsy, užití vágních důvodů pro odmítnutí a opakování části žádosti nebo pozvání.

Učebnice Genki (Banno et al. 2001) obsahuje první odmítání v dialogu k lekci 3, kdy odmítající reaguje na pozvání naznačením za pomoci elipsy: 土曜日はちょっと... (Sobota je trochu...) (ibid. s. 54) Dále je v lekci vysvětleno, že mluvčí japonštiny většinou neříkají při odmítání „ne“, protože zní příliš přímo, a příslovce *čotto* je běžně používané jako zdvořilé odmítání. (ibid. s. 64) Stejná lekce obsahuje i cvičení k odmítání– studenti mají tvořit pozvání a přijímat ho nebo odmítat. V případě odmítání je v příkladu uvedeno ううん、ちょっと... (Ehm, to je trochu...) (ibid. s. 69). Zde, na rozdíl od dialogu nebo Minna no nihongo není naznačen důvod odmítnutí, pouze odmítnutí samotné. Dalo by se tedy říci, že jde spíše o *unikové čotto*, a hrozí zde poškození vztahu s posluchačem.

Lekce 6 obsahuje rolovou hru (role play), kdy jeden ze studentů tvoří podle situace žádost a druhý ji odmítá. V příkladu je uvedena situace, kdy má student A požádat studenta B, aby mu půjčil peníze. Student B má odmítnout:

„16A: 済みませんが、お金を借りてもいいですか。(Promiňte, mohl bych si půjčit peníze?)

17B: お金ですか。どうして。(Peníze? A proč?)

18A: 明日は友達の誕生日ですから。(Protože můj kamarád má zítra narozeniny.)

19B: でも、私もお金がありません。あした、旅行に行きますから。(Ale já také nemám peníze. Zítra totiž jedu na výlet.)“

(ibid. s. 128)

V tomto příkladu vidíme, že odmítající nejdříve opakuje část žádosti a dožaduje se dalších informací (17B). Poté sděluje posluchači detailní důvod odmítnutí (19B).

V lekci 19 je pak v dialogu odmítání výše postaveného (nadřízeného):

„20A: ちょっとうちに寄らない？(Nestavíš se u nás?)

21B: いえ、もう遅いし、奥様もお休みになっているでしょうから。(Ne, už je pozdě a vaše manželka už nejspíš spí.)

22A: この時間ならまだ起きているはずだよ。(V tavouhle hodinu bude nejspíš ještě vzhůru.)

23B: でも、今日は遠慮しておきます。奥様によろしくお伝えください。(Přesto dnes nepůjdu. Pozdravujte ode mě manželku.)“

(ibid. s. 135)

Zde vidíme detailní důvod odmítnutí a opět užití elipsy (21B), a nakonec i přímé odmítnutí (23B).

Genki tedy studenty seznamuje s odmítnutím velmi záhy, a to nejen v modelovém dialogu, ale i ve cvičeních. Jde o vágní naznačení odmítnutí a je zdůrazňováno, že v japonštině se pro odmítnutí nepoužívá „ne“, které zní příliš přímo. V dalších lekcích se objevuje vysvětlení detailního důvodu k odmítnutí a také opakování části žádosti či pozvání. Setkat se můžeme i s přímým odmítnutím.

Polly Szatrowski (1993) uvádí, že interakce typu „A: 映画に行きませんか。(Nepůjdeme do kina?) B: 今日はちょっと... (Dnes je to trochu...)“ je typicky učebnicová, ale nepřirozená. (ibid. s. 71) Zejména u začátečníků je ale účel takových dialogů spíše zasazení nové gramatiky do kontextu, než rozvoj pragmatické kompetence. Je poté na učiteli, aby vysvětlil, že nejde o zcela přirozenou japonštinu.

Je také otázkou, do jaké míry lze začátečníky seznámit s pragmatickou kompetencí. Jak bylo zmíněno výše, pro pragmatickou kompetenci je nezbytná znalost gramatiky. Proto je u učebnic pro začátečníky logické, že mohou poskytnout pouze nutný základ. Nicméně, Masden varuje, že pokud se studenti na začátečnické úrovni naučí učit vágní odmítnutí jako ちょっと... (To je trochu...) nebo 行きたいけど... (Chtěl bych jít, ale...), tak si takové formy mohou zafixovat na dlouhou dobu. (Masden 2011:64) Pokud se v dalších fázích studia nesetkají s vhodným výukovým materiálem nebo typem výuky, může se stát, že i velmi pokročilí studenti budou používat takovéto výpovědi vůči všem posluchačům bez ohledu na posluchače. Toto může mimo jiné souviset se *strategií nejmenší námahy*²⁰, kdy studenti sice znají jiné formy, ale je pro ně jednodušší použít tu, kterou si již zautomatizovali. Zda k takové fixaci došlo u českých studentů používajících Minna no nihongo či Genki, bude také zkoumáno v praktické části.

2.3.1.5 Předchozí výzkum odmítání v japonštině

Pragmatická kompetence a její vývoj u studentů druhého jazyka začala být věnována v různých jazycích větší pozornost od 80. let 20. století. Doposud byly zkoumány zejména velké jazyky, případně jazyky, které se výrazně liší od evropské kulturní tradice, kam patří například hebrejština nebo japonština. (Mašín 2015: 14-15)

²⁰ Viz kapitola 2.1.3 Nedostatky v pragmatické kompetence.

Stěžejní prací pro odmítání v kontextu japonštiny je výzkum věnovaný pragmatickému transferu u japonských studentů angličtiny (Beebe et al. 1990). Od publikování této práce jsou velmi hojně publikovány práce, které zkoumají tento řečový akt u studentů japonštiny. Vysoký počet prací se věnuje studentům, jejichž rodným jazykem je čínština (např. Ó a Jamamoto 2016, Meng 2010, Meng 2008). Další často zkoumanou skupinou jsou studenti, jejichž rodný jazyk je thajština. Studie zkoumající studenty, jejichž rodný jazyk je z indoevropské jazykové rodiny, zatím publikovány nebyly. Vyjimku tvoří studie zaměřující se na ruské studenty japonštiny (Bulaeva a Tamaoka 2016).

Výzkumy se zaměřují zejména na produkci řečového aktu podle předmětu odmítnutí (žádost, pozvání, nabídka, rada) a horizontálních a vertikálních vztahů komunikačních partnerů. Pro sběr dat jsou nejčastěji využívány otevřené či uzavřené *Dotazníky kompetence diskurzu* (DCT)²¹ (Meng 2008, Meng 2010), rolové hry (role-play) (Hayati 2018), případně jejich kombinace. Výjimečně se lze setkat s daty nasbíranými z reálných konverzací, například z telefonních nahrávek (např. Kawate-Mierzejewska 2009, Szatrowski 1993) či elektronické komunikace.

3 Metodologie

3.1 Test kompetence diskurzu (DCT)

V praktické části práce využívám vlastní korpus sestavený na základě odpovědí získaných z testu kompetence diskurzu (Discourse Completion Test, dále DCT) podle Leslie Beebe, Tomoko Takahaši a Robina Uliss-Welze (Beebe et al. 1990). Tento byl zvolen z toho důvodu, že jde o velmi efektivní způsob sběru velkého množství dat, která jsou blízká běžné konverzaci. Nicméně, jelikož se jedná o psanou formu, je pravděpodobné, že se bude od skutečné promluvy v určitých ohledech lišit^{22,23}. Jako příklad uveďme přitakávání *aizuči*

²¹ Podrobně viz kapitola č. 3 věnující se metodologii.

²² V tomto ohledu jsou pravděpodobně skutečným promluvám bližší rolové hry (role play), které se ovšem z hlediska časové náročnosti nehodí pro sběr velkého množství dat. Někteří badatelé také tvrdí, že z hlediska užitých strategií neexistuje žádný významný rozdíl mezi DCT a rolovými hrami. (Mašín 2015)

²³ Další možností je práce s daty ze skutečných interakcí, jako jsou nahrávky telefonických hovorů či konverzace přes sociální sítě. Zde je ovšem problém s homogenitou zkoumané skupiny.

nebo výrazy váhání²⁴ – zde předpokládám, že je mnoho respondentů nevyplnilo, ačkoliv by je v běžné konverzaci použilo²⁵.

Dotazník obsahuje 8 situací, které jsou přizpůsobené cílové skupině – veškeré situace se odehrávají v kontextu studia na vysoké škole, odmítanými jsou starší nebo stejně staří studenti.²⁶

8 modelových situací bylo sestavováno tak, aby kombinovalo následující faktory:

1. Předmět odmítnutí – pozvání, žádost.
2. Společenské postavení – výše postavený, stejně postavený.
3. Společenská vzdálenost – blízký, málo známý či neznámý.

1	2	3	Č.	Č. (DCT) ²⁷
Pozvání	Výše postavený	Blízký	1	1
		Vzdálený	2	5
	Stejně postavený	Blízký	3	2
		Vzdálený	4	4
Žádost	Výše postavený	Blízký	5	8
		Vzdálený	6	7
	Stejně postavený	Blízký	7	6
		Vzdálený	8	3

Tabulka č. 1 - modelové situace v testu kompetence diskurzu (DCT)

V případě výše postaveného se jednalo o staršího spolužáka, v případě stejně postaveného o stejně starého spolužáka. Společenské postavení i společenská vzdálenost posluchače byly respondentům sděleny na začátku každé situace. Dále každá situace udávala důvod, proč respondent nechce vyhovět danému mluvní aktu²⁸. Důvody odmítnutí zobrazuje následující tabulka:

²⁴ Výrazy typu あの, えーと, うーん a podobně.

²⁵ Z tohoto důvodu se těmito výrazy nezabývám ani v analýze.

²⁶ Celý Test kompetence diskurzu viz Příloha č. 1.

²⁷ Pořadí situací v předloženém dotazníku bylo náhodně proházeno.

²⁸ Důvody byly zvoleny tak, aby mluvčí odmítnout chtěl, ne takové, aby mluvčí nemohl přijmout pozvání či žádost. Předložené důvody se lišily v uvedených detailech (Srovnejme např. situaci č. 6 a situaci č. 7). Další

Č.	Situace	Důvod odmítnutí
1	Večerní posezení se staršími spolužáky	Chcete si jít brzy lehnout.
2	Pěší výlet	Nemáte rádi pěší výlety.
3	Karaoke	Chcete se učit.
4	Uvítací večírek pro výměnné studenty	Nemáte zájem o výměnné studenty.
5	Pomoc s provázením výměnných studentů	Jste zaneprázdnění.
6	Pomoc s provázením nových studentů	Nechcete se účastnit.
7	Vysvětlení úlohy z matematiky	Mluví A v hodinách spí a vy mu něco vysvětlujete pořád.
8	Vstup do debatního klubu	Nemáte zájem.

Tabulka č. 2 – Důvody odmítnutí předložené v dotazníku

Aby skutečně došlo k realizaci zkoumaného mluvního aktu, za každou otevřenou otázkou následovala reakce na odmítnutí. Při vyplnění jiného mluvího aktu by se tak promluva stala nesrozumitelnou^{29, 30}.

Korpus³¹ obsahuje odpovědi 49 rodilých mluvčích japonštiny a 49 studentů japonštiny. Rodilí mluvčí byli v době vyplnění studenty vysoké školy, nestrávili více než rok v zahraničí a bylo jim mezi 20 a 30 lety. Dotazník vyplnilo 20 mužů a 29 žen. Studentům japonštiny

odlišnost můžeme nalézt v míře ohrožení posluchačovi tváře – (Např. sdělení předloženého důvodu ze situace č. 6 nebo 8 potenciálně ohrožuje tvář posluchače více, než důvod ze situace č. 3. Sdělení předloženého důvodu ze situace č. 7 je přímo akt ohrožující tvář – kritika). Tyto rozdíly by byly problematické při zkoumání rozdílů v jednotlivých situacích u jedné skupiny, nicméně v případě porovnání dvou skupin nepřekáží.

²⁹ Přesto v jedné z odpovědí na situaci č. 5 (žádost stejně postaveného a společensky blízkého mluvčího) objevilo částečné přijetí. Rodilá mluvčí na žádost o vysvětlení příkladu z matematiky odpověděla „あまり時間がないからちょっとだけね。“, „Nemám moc času, tak (ti můžu věnovat) jenom chvíli.“

³⁰ Zde se nabízí otázka, zda závěrečná reakce na odmítnutí respondenty v některých případech nenavádí k určitému typu odpovědi. V situacích S5, S6 a S7 se v reakci objevuje, že odmítaný požádá někoho jiného. V situaci S7 se výrazně více objevil sémantický vzorec *nabídka alternativy*, který radí posluchači, aby se zeptal někoho jiného. V situacích S5 a S6 se ale tento vzorec ve vyšší míře nevyskytuje. K ovlivnění mohlo dojít i v situaci S8, kdy je reakcí na odmítnutí řečeno, aby se ozval odmítající ozval v případě zájmu. Zde se skutečně ve vyšší míře objevuje sémantický vzorec *odložení* jak u rodilých mluvčích, tak u studentů japonštiny.

³¹ Viz přílohy č. 3 a 4

bylo taktéž mezi 20 a 30 lety a byla u nich sledována délka pobytu v Japonsku, dosažená úroveň japonštiny podle zkoušek JLPT³² a učebnice užívaná na začátečnické úrovni. Dotazník vyplnilo 37 žen, 11 mužů a 1 nebinární osoba.

3.2 Sémantické vzorce

V analýze se věnuji zejména sémantickým vzorcům (semantic formulas) podle klasifikace Leslie Beebe, Tomoko Takahaši a Robina Uliss-Welze (Beebe et al. 1990), kterou používali pro zkoumání pragmatické kompetence u japonských studentů angličtiny. Tato klasifikace byla poté používána v mnoha dalších výzkumech a byla různě modifikována. Proto jsem přihlížela i ke klasifikaci od Yun Meng (2010), Gena Ó a Hiroko Jamamoto (2016) a Hayati Novii (2018), jejichž klasifikace z té původní vycházejí.

Analýza z roku 1990 rozděluje sémantické vzorce do tří skupin – Přímé, nepřímé a dodatky k odmítnutí³³. Přímá odmítnutí se dále dělí na performativní a neperformativní. Performativní výpovědi jsou takové, kterými je uskutečněné nějaké jednání. V případě odmítání sem patří pouze výrok „Odmítám.“ Ostatní přímá odmítnutí, jako například „Nemůžu přijít.“ nebo „Nechce se mi.“ patří k neperformativním odmítnutím. Nepřímé strategie zahrnují širokou škálu verbálních i neverbálních strategií, jako jsou omluvy, udání důvodu nebo fyzické opuštění konverzace. Mezi dodatky pak řadí takové výrazy, které samostatně funkci odmítnutí nemají, ale nabývají ji až ve spojení s přímými nebo nepřímými výrazy odmítnutí. Například vyjádření vděku (Děkuji za pozvání.) nebo pozitivní hodnocení mluvního aktu (To zní skvěle!), které má samostatně funkci přijetí, a až s využitím nepřímé strategie nebo přímého odmítnutí získává funkci odmítnutí (např. Děkuji za pozvání, ale nemám čas). (Beebe et al. 1990:57)

Výše popsané rozdělení sémantické vzorce na tři kategorie jsem převzala – rozlišuji přímá odmítnutí (kategorie A), nepřímé odmítací strategie (kategorie B), a dodatky k odmítnutí (kategorie C). Převážnou část sémantických vzorců jsem převzala z výše zmíněné klasifikace. Kategorie, které se v korpusu neobjevují, nebo se jimi vzhledem k povaze dotazníku nezabývám³⁴, jsem vynechala.³⁵ Nicméně, s přihlédnutím k výzkumům,

³² Pokud respondent dané zkoušky neskládal, byl požádán o odhadnutí svojí úrovně.

³³ Podrobněji viz příloha č. 1

³⁴ Již zmíněné výrazy váhání.

³⁵ Beebe, Takahaši a Uliss-Welz v například rámci nepřímých strategií uvádí i neverbální strategie, jako je fyzické opuštění místa, kde se odehrává komunikace nebo nesouhlasná gesta, které by bylo možné zkoumat pouze za pomoci rolových her.

které tuto klasifikaci doplňovaly a modifikovaly, a k samotnému korpusu, jsem se rozhodla klasifikaci rozšířit.

Výsledné sémantické vzorce, podle kterých budu analyzovat, jsou následující:³⁶

A. Přímé odmítnutí

- 1) Promluva vyjadřující vůli
- 2) Promluva vyjadřující neproveditelnost
- 3) Promluva vyjadřující slabou vůli

B. Nepřímé strategie

- 1) Omluva
- 2) Udání důvodu
 - a. Specifický důvod
 - b. Generický důvod
- 3) Zachování vztahu
- 4) Přání
- 5) Podmínka pro přijetí
- 6) Alternativní řešení
 - a. Řešení zahrnující mluvčího
 - b. Řešení nezahrnující mluvčího
- 7) Kritika
- 8) Opakování části otázky
- 9) Odložení
- 10) Vágní odpověď
- 11) Lítost
- 12) Naznačení
- 13) Ochota spolupracovat

C. Dodatky k odmítnutí

- 1) Vděk
- 2) Pozitivní hodnocení
- 3) Oslovení

³⁶ Detailní obsah s příklady viz následující tabulka

4) Reakce na mluvní akt

5) Vyjádření empatie

D. Ostatní

Sémantický vzorec	Definice	Příklady
A1 Promluva vyjadřující vůli	Přímo sděluje posluchači nenaplnění daného mluvního aktu.	<ul style="list-style-type: none"> 参加しません やめておきます 遠慮しておきます 不参加でおねがいします
A2 Promluva vyjadřující neproveditelnost	Přímo sděluje posluchači neschopnost mluvního naplnit daný mluvní akt.	<ul style="list-style-type: none"> お手伝いできません 行けないです 無理です だめです
A3 Promluva vyjadřující slabou vůli	Přímo sděluje posluchači nenaplnění daného mluvního aktu a její původní význam není odmítnutí.	<ul style="list-style-type: none"> いいです 大丈夫です
B1 Omluva	Vyjadřuje omluvu za nenaplnění daného mluvního aktu.	<ul style="list-style-type: none"> ごめんなさい 申し訳ないです すみません 悪い すまん
B2 Udání důvodu	Vysvětlují posluchači, proč je daný mluvní akt odmítnut.	Viz příklady B2a a B2b
B2a Specifický důvod	Udaný důvod poskytuje posluchači detailní informace.	<ul style="list-style-type: none"> 他のサークルに入っているので バイトがあるんで 金曜日に実家に帰ります
B2b Generický důvod	Udaný důvod neposkytuje posluchači detailní informace.	<ul style="list-style-type: none"> 土曜日はちょっと... ちょっと忙しいので どうしても外せない用事があるので
B3 Zachování vztahu	Vyjadřuje zájem o zachování vztahu s posluchačem, a to buď formou žádosti nebo slibem	<ul style="list-style-type: none"> また誘ってください また今度 次は行きます!

	naplnění budoucího mluvního aktu.	
B4 Přání	Vyjadřuje přání mluvčího vyhovět mluvnímu aktu.	<ul style="list-style-type: none"> • とても行きたいですが • お手伝いしたいのですが
B5 Podmínka pro přijetí	Udává podmínku, za jaké bude daný mluvní akt naplněn, či za jaké by naplněn byl.	<ul style="list-style-type: none"> • 当日ならお手伝いできる • 予定が合えば行きます • もっと早く言ってくれれば!
B6 Alternativní řešení	Nabízí posluchači alternativní řešení.	Viz příklady v B6a a B6b
B6a Řešení zahrnující mluvčího	Nabízí posluchači alternativní řešení, které zahrnuje mluvčího.	<ul style="list-style-type: none"> • テスト終わったら行こう • 来週はどう？
B6b Řešení nezahrnující mluvčího	Nabízí posluchači alternativní řešení, které nezahrnuje mluvčího.	<ul style="list-style-type: none"> • 他の子に聞いて • 自分で解けてみ
B7 Kritika	Vyjadřuje kritiku vůči posluchači či danému mluvnímu aktu.	<ul style="list-style-type: none"> • 授業中寝てるからやん • 勝手なこというなや
B8 Opakování části otázky	Ověřuje promluvu, případně část promluvy posluchače.	<ul style="list-style-type: none"> • 新しいサークル？ • 火曜日ですか
B9 Odložení	Odkládá reakci na daný mluvní akt do budoucna.	<ul style="list-style-type: none"> • 少し考えてみます • 考えておきます • またこちらから連絡します
B10 Vágní odpověď	Z promluvy není zcela jasné, zda mluvčí přijímá, či nikoliv.	<ul style="list-style-type: none"> • いいかなあ
B11 Lítost	Vyjadřuje lítost nad nenaplněním mluvnímu aktu.	<ul style="list-style-type: none"> • 残念ですが • せっかく誘ってくれたのに • お誘いいただいたのに
B12 Naznačení	Nedokončená promluva, která nechává interpretaci odmítnutí na posluchači.	<ul style="list-style-type: none"> • 土曜日は忙しくて... • ハイキングはちょっと...
B13 Ochota spolupracovat	Sděluje posluchači ochotu mluvčího vyhovět mluvnímu aktu.	<ul style="list-style-type: none"> • したくないわけではない • 行きたくないことはない • パンフレットをみます
C1 Vděk	Vyjadřuje posluchači vděčnost.	<ul style="list-style-type: none"> • 誘ってくれてありがとうございます

C2 Pozitivní hodnocení	Pozitivně hodnotí daný mluvní akt.	<ul style="list-style-type: none"> • いいね • 楽しそうです • 面白そうですね!
C3 Oslovení	Oslovení posluchače.	<ul style="list-style-type: none"> • 先輩 • Aちゃん
C4 Reakce na mluvní akt	Sděluje posluchači, že byl daný mluvní akt vyslyšen a pochopen.	<ul style="list-style-type: none"> • なるほどですね • そうですか
C5 Empatie	Empatické vyjádření k situaci posluchače.	<ul style="list-style-type: none"> • 頑張ってください • 応援します • サークル1から作るのって大変ですよ、活動頑張ってください!
D Ostatní	Nespadá do žádné z výše uvedených kategorií.	<ul style="list-style-type: none"> • お疲れ様!

Tabulka č. 3 – Sémantické vzorce

Poznámky k analýze

1. Po vzoru analýzy Yun Meng (Meng 2010) analyzují následovně:

1a) Výpovědi typu př. 1) お力になれずすみません rozděluji na části ((お)力にならない a すみません) a analyzují je tedy jako *Promluva vyjadřující neproveditelnost* (A2) a *Omluva* (B1).

1b) V případě opakujících se významové části započítávám danou část vícekrát, například:

př. 2) すみません. (B1) 土曜日は本当に忙しい. (B2) すみません! (B1)

př. 3) 勉強しなあかんから無理. (A2) + (B2) 単位必要やし. (B2) あと、おれクソ音癖やから辞めたほうがいいで. (B2) - Započítáno jako tři *Udání důvodu* (B2)

1c) V případě delšího sémantického vzorce, který na sebe navazuje, započítávám jeden výskyt.

př. 4) 土曜日バイトなんですよね..., (B2) どうしても人足りてないみたいで... (B2) + (B12) - Započítáno jako jedno *Udání důvodu* (B2)

př. 5) Cさんはどう? (B6) よく留学生と話している (odůvodnění pro B6) - Započítáno jako jedna *Alternativa* (B6)

2. Pokud mají výpovědi více funkcí, v analýze je zařazují do více kategorií.

př. 6) その日は行けません. (A2 + B2)

př. 7) どうしても人足りてないみたいで... (B2) + (B12)

3. Samostatné výpovědi typu 難しいです, きびしい, きつい apod. interpretuji jako 時間的に難しい/きつい/きびしい, tedy jako Udání důvodu (B2).

4. Omluvy (B1) dále dělím na pět kategorií – 1. すみません a jeho varianty³⁷, 2. ごめんなさい a jeho varianty, 3. ごめん, 4. 申し訳ないです a jeho varianty, 5. ostatní.

5. Naznačení (B12) dále dělím podle Akihika Šimury (1995) do pěti kategorií podle formy – 1. S přechodníkem, 2. S odporovací partikulí (が、けど), 3. S příslovcem ちょっと, 4. S důvodovou partikulí (から/ので), 5. Ostatní.

Sémantické vzorce od Beebe et al. byly dále doplněny následovně: z modifikace Yun Meng (2010) bylo převzato *Naznačení* (B12). Na základě kategorie od Novii Hayati (2018) byla vytvořena kategorie *Ochota spolupracovat* (B13). Dále byla k dodatkům (C) přidána *Reakce na mluvní akt* (C4) podle Gena Ó a Hiroko Jamamoto (2016). V původní práci (Beebe et al. 1990) se mezi nepřímými strategie objevuje *Snaha odradit mluvčího* od daného mluvního aktu. Jelikož obsahově jde o udání důvodu, zařadila jsem tuto strategii pod *Udání důvodu* (B2)³⁸.

Do *udání důvodu* (B2) jsou zařazeny dvě podkategorie podle toho, jak detailní vysvětlení odmítnutí posluchači poskytuje. Jedná se o *Specifický důvod* (B2a) a *Generický důvod* (B2b). Toto rozdělení je zvoleno mimo jiné na základě výše zmíněných prací Mariko Masden,³⁹ (2012, 2011) která vyzdvihuje důležitost rozlišování, kdy je vhodné použít vágní generický důvod, a kdy podat posluchači detailní vysvětlení.

Do přímých odmítnutí byla přidána kategorie *Promluvy vyjadřující slabou vůli* (A3), která obsahuje dva výrazy – 大丈夫です a いいです. Tyto výrazy sice vyjadřují vůli mluvčího odmítnout, ale v porovnání s jinými výpověďmi z kategorie *Promluvy vyjadřující vůli* (A1) je vidět je vyjádření vůle slabší. Také původní význam a užití obou výrazů není odmítnutí a funkci odmítnutí nabyly poměrně nedávno⁴⁰.

³⁷ すいません、すいませんが a další. Varianty すまん, すまない, řadím vzhledem k tomu, že se liší zdvořilostní úrovní a celkově se objevují pouze pětkrát, do ostatních.

³⁸ V korpusu se strategie snaha odradit mluvčího vyskytuje pouze třikrát – jednou u rodilého mluvčího a dvakrát u studentů japonštiny.

³⁹ Viz kapitola 2.4.1.3

⁴⁰ Rozšíření užívání 大丈夫です při odmítání popisuje práce Jošimicua Ozakiho z roku 2016 (Ozaki 2016).

3.2.1 Sémantické vzorce podle strategií pozitivní zdvořilosti

Výsledný korpus obsahuje bohatou škálu různých sémantických vzorců, které mají společné to, že se dají zařadit do strategie pozitivní zdvořilosti. Zatímco samy o sobě se některé vyskytují řídce, ve společné skupině lze vidět jejich výrazné užití.

Jedná se o následující sémantické vzorce: *Zachování vztahu* (B3), *Přání* (B4), *Alternativní řešení zahrnující mluvčího* (B6a), *Ochota spolupracovat* (B13), *Vděk* (C1), *Pozitivní hodnocení* (C2), *Oslovení* (C3), *Reakce na mluvní akt* (C4) a *Empatie* (C5). Tyto sémantické vzorce vyjadřují ochotu nebo přání (alespoň částečně) vyhovět potřebám posluchače (B4, B13) nebo se snaží o to, aby jeho potřeby byly v budoucnu naplněny (B3, B6a). Dále jde o sémantické vzorce, které vyjadřují zájem o potřeby posluchače (C5), případně je pozitivně hodnotí (C2). Spadá sem i *Oslovení* (C3), které dává posluchači najevo, že mluvčí a posluchač jsou součástí stejné skupiny. Poslední zařazeným sémantickým vzorcem je *Reakce na mluvní akt* (C4), která dává posluchači najevo, že ho mluvčí vyslechl, a tudíž o něj má zájem.

Brown a Levinson (1987) do strategií pozitivní zdvořilosti řadí také užití elipsy, kam patří vzorec *Naznačení* (B12). Jak ale bylo zmíněno, elipsa nemusí být vždy vůči posluchači zdvořilá, proto ji do daných strategií nezařazují. Další z takových strategií je například společenská lež, která se objevuje v *generických důvodech* (B2b). Zda jde ale vždy o zdvořilostní strategii, je sporné⁴¹.

3.3 Hypotézy

V analytické části se zaměřím nejprve na porovnání všech studentů s rodilými mluvčími japonštiny. Poté budu porovnávat výsledky skupin studentů vytvořených na základě délky pobytu v Japonsku, dosažené úrovně japonštiny, případně používané učebnice.

V kapitole 2.2.2 bylo popsáno, kde z hlediska pragmatiky může dojít k odlišnostem mezi rodilými mluvčími a studenty druhého jazyka. Z těchto odlišností se zaměřím zejména na výběr a obsah sémantických vzorců. Dále se budu snažit zjistit, zda se objevují odlišnosti

⁴¹ Jednak se ve společenské lži často objevují vágní důvody pro odmítnutí, a také se v korpusu například objevuje důvod př. 8) これから旅行に行く – „Chystám se na výlet.“ Promluva neobsahuje žádné další strategie a vzhledem k naprostému ignorování žádosti by se spíš dala označit za akt ohrožující tvář než za strategii pozitivní zdvořilosti.

mezi rodilými mluvčími na základě předmětu odmítnutí, společenského postavení nebo společenské vzdálenosti komunikačního partnera.

Moje hypotézy jsou následující:

1. Jelikož v českém kulturním kontextu není na vysoké škole dáván důraz na věkový rozdíl mezi studenty, domnívám se, že se studenti japonštiny budou řídit spíše horizontálními vztahy, a to i v situacích, kdy budou rodilí mluvčí dávat větší důraz na vertikální vztahy.

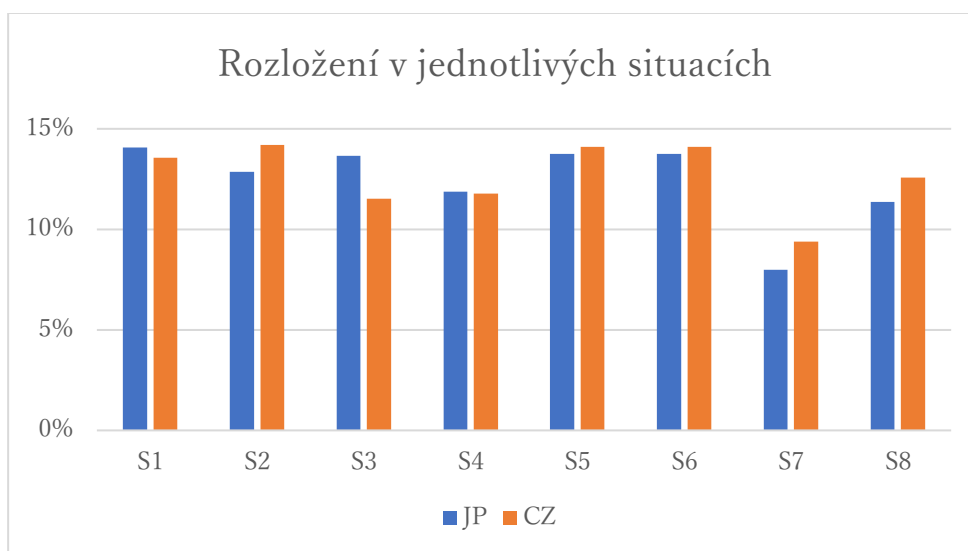
2. V kapitole věnující se osvojování pragmatické kompetence (viz 2.1.4) bylo popsáno, že ačkoliv je pro rozvoj pragmatické kompetence znalost gramatiky nezbytná, jazyková pokročilost nutně nezaručuje vysokou pragmatickou kompetenci. Dále bylo popsáno, že pobyt v kultuře druhého jazyka na pragmatickou kompetenci pozitivní vliv má, ale setkáváme se zde se značnými individuálními rozdíly a v některých případech se posuny v pragmatické kompetenci nepřibližují rodilým mluvčím. Předpokládám proto, že u českých studentů nebude zjištěn výrazný posun směrem k rodilým mluvčím ani u skupiny s velmi vysokou pokročilostí v jazyce, ani u skupiny, která pobývala delší dobu v Japonsku.

3. V kapitole 2.3.1.5 věnující se mluvnímu aktu odmítání v učebnicích japonštiny pro začátečníky bylo zmíněno, že u studentů může dojít k fixaci určitých forem odmítnutí, které však nejsou vhodné v každé situaci. Jelikož učebnice *Minna no nihongo* i *Genki* pouze seznamuje s určitým vzorem odmítání, aniž by se tomuto mluvnímu aktu věnovala více, je možné, že si studenti určité sémantické vzorce zautomatizují. U studentů, kteří používali jednu z výše uvedených učebnic, proto předpokládám častý výskyt sémantických vzorců, které se v těchto učebnicích objevují. Jedná se zejména o *Naznačení* (B12), u studentů, kteří používali *Genki*, zejména ve formě s příslovcem *čotto*. Dále předpokládám častější užití *Opakování části otázky* (B8), které se objevuje v obou učebnicích.

4 Výsledky

4.1 Počet užitých sémantických vzorců

Jelikož dotazník obsahoval otevřené otázky, mohli respondenti v každé situaci použít libovolně dlouhou odpověď a libovolný počet sémantických vzorců. Z tohoto důvodu se může celkový počet užitých sémantických vzorců u obou skupin lišit. Než tedy přistoupíme k analýze konkrétních vzorců, je zajímavé se podívat na celkové počty, které rodilí mluvčí a studenti japonštiny použili. Rodilí mluvčí užívali celkem 1003 sémantických vzorců, studenti japonštiny 1120. Rozložení u jednotlivých situací zobrazuje následující graf:

Graf č. 1 - Poměr počtu užitých sémantických vzorců

Graf zobrazuje poměr počtu užitých sémantických vzorců mezi rodilými mluvčími a studenty japonštiny. S1-S8 zobrazují jednotlivé situace v pořadí, v jakém jsou uvedené v metodologické části.

Jak u rodilých mluvčí, tak u studentů japonštiny lze u všech situací vidět vyrovnané použití mezi 10 a 15 procenty. Výjimkou je situace S7 (žádost, stejně postavený, společensky blízký), kdy je poměr užitých vzorců u obou skupin nižší než 10 procent. Zde je nižší počet nejspíš ovlivněn samotnou situací⁴². Z hlediska počtu užitých vzorců tedy studenti japonštiny mírně převyšují rodilé mluvčí, ale co se týče užití v jednotlivých situacích, nelze zde spatřit výraznější rozdíly podle předmětu odmítnutí, společenského postavení nebo společenské vzdálenosti.

⁴² Této situaci se podrobněji věnuje kapitola 4.7.2 Kritika.

4.2 Nejčastěji užívané sémantické vzorce

Rodilí mluvčí		Studenti japonštiny	
Sémantický vzorec	Užití	Sémantický vzorec	Užití
Udání důvodu (B2)	34%	Udání důvodu (B2)	33%
Omluva (B1)	25%	Omluva (B1)	23%
Promluva vyjadřující neproveditelnost (A2)	12%	Naznačení (B12)	13%
Naznačení (B12)	7%	Promluva vyjadřující neproveditelnost (A2)	6%
Promluva vyj. vůli (A1)	5%	Opakov. části otázky (B8)	5%
Ostatní vzorce	16%	Ostatní vzorce	20%
Součet	100%	Součet	100%

Tabulka č. 4 - Nejčastěji užívané sémantické vzorce

Tabulka zobrazuje 5 nejčastěji užitých sémantických vzorců. Hodnoty v procentech označují poměr vůči výše zmíněnému celkovému množství užitých vzorců. V tabulce vidíme, že první dva vzorce - *Udání důvodu* (B2) a *Omluva* (B1) se u obou skupin shodují. Další vzorce už jsou odlišné. U rodilých mluvčí je třetí nejčastěji užívaným vzorcem *Promluva vyjadřující neproveditelnost* (A2), za kterou následuje *Naznačení* (B12). U studentů japonštiny je třetí *Naznačení* (B12) a až po něm *Promluva vyjadřující neproveditelnost* (A2). Pátým nejčastěji voleným vzorcem je v případě rodilých mluvčí *Promluva vyjadřující vůli* (A1). U studentů japonštiny vidíme vzorec *Opakování části otázky* (B8).

V následujících částech se budu věnovat podrobnějšímu porovnávání vzorců ze skupiny *Přímých odmítnutí* (A) a nepřímým strategiím (B), které se vyskytly nejčastěji – *Omluvě* (B1), *Udání důvodu* (B2) a *Naznačení* (B12). Dále porovnáám i vzorce ze skupiny *Nepřímých strategií* (B) a *Dodatkům k odmítnutí* (C), které se samy o sobě nevyskytovaly výrazně často, ale dají se zařadit do skupiny strategií pozitivní zdvořilosti.

4.3 Přímé odmítnutí

4.3.1 Rodilí mluvčí

	A	A1		A2		A3	
		Promluva vyjadřující vůli		Promluva vyj. neproveditelnost		Promluva vyj. slabou vůli	
Celkem	185	48	26%	124	67%	14	8%
průměr	23	6		15,5		1,75	
S1	23	8	35%	15	65%	0	0%
S2	33	14	42%	14	42%	6	18%
S3	19	6	32%	13	68%	0	0%
S4	25	5	20%	17	68%	3	12%
S5	29	4	14%	25	86%	0	0%
S6	29	1	3%	28	97%	0	0%
S7	10	3	30%	7	70%	0	0%
S8	17	7	41%	5	29%	5	29%

Tabulka č. 5 - Přímé odmítnutí u rodilých mluvčích^{43, 44}

Tabulka 5 ukazuje počet užití přímých odmítnutí (A) rodilými mluvčími japonštiny. První řádek zobrazuje součet všech situací, další řádky jsou pak rozděleny podle jednotlivých situací. Sloupec A vyjadřuje součet všech přímých strategií (A1-A3). Hodnoty v procentech vyjadřují poměr užití přímého vzorce vůči celkovému počtu v dané situaci⁴⁵.

U součtu všech užití všech přímých strategií v jednotlivých situacích si lze všimnout, že mají rodilí mluvčí tendenci užívat tyto sémantické vzorce více vůči výše postaveným – nejvíce užití je v situaci S2 (pozvání, výše postavený, společensky vzdálený), S5 (žádost, výše postavený, společensky blízký) a S6 (žádost, výše postavený, společensky vzdálený). Nejméně bylo přímé odmítnutí užito v případě žádosti od stejně postaveného (S7 – společensky blízký a S8 – společensky vzdálený).

⁴³ Tmavší barvou jsou vyplněna pole s hodnotami, které jsou výrazně nad průměrem, světlejší barvou pak ta pole, která jsou výrazně pod průměrem. Zelená je použita pro *Přímá odmítnutí* celkem, oranžová pro jednotlivé druhy *Přímých odmítnutí*.

⁴⁴ Situace jsou odlišeny následovně – červené písmo označuje společensky blízkého posluchače, černé společensky vzdáleného. Situace zarovnané doprava označují společensky výše postaveného, zarovnané doleva označuje společensky stejně postaveného. Světle šedá výplň označuje pozvání, tmavě šedá výplň žádost.

⁴⁵ Pro větší přehlednost byly hodnoty zaokrouhleny.

Z tabulky je jasné vidět, že nejvíce volili rodilí mluvčí *Promluvu vyjadřující neproveditelnost* (A2) (67%). S výjimkou situace S8 (žádost, stejně postavený, společensky vzdálený) jde také o nejčastěji volený sémantický vzorec. Výrazně vysoké hodnoty pak A2 dosahuje v situacích, kdy je předmětem odmítnutí žádost a posluchač je výše postavený (86% v situaci S5 a 97% v situaci S6).

Promluvu vyjadřující vůli (A1) rodilí mluvčí volili přibližně ve čtvrtině případů (26%). Zde lze vidět mírnou tendenci volit tento typ přímého odmítnutí vůči společensky vzdáleným posluchačům - v situaci S8 (žádost, stejně postavený, společensky vzdálený) šlo o nejvíce volenou strategii z přímých odmítnutí (41%), nadprůměrné užití je i v situaci S2 (pozvání, výše postavený, společensky vzdálený).

Promluva vyjadřující slabou vůli (A3) byla zvolena pouze v situacích S2, S4 a S8. Ve všech třech situacích se jedná o odmítnutí společensky vzdáleného posluchače. Dvakrát se jedná o pozvání a jednou o žádost.

4.3.2 Studenti japonštiny

	A	A1		A2		A3	
		<u>Promluva vyjadřující vůli</u>		<u>Promluva vyj. neproveditelnost</u>		<u>Promluva vyj. slabou vůli</u>	
Celkem	97	28	29%	66	68%	3	3%
průměr	12	3,5		8,25		1,75	
S1	8	2	25%	6	75%	0	0%
S2	11	3	27%	8	73%	0	0%
S3	13	3	23%	9	69%	1	8%
S4	13	4	31%	8	61.5%	1	8%
S5	12	0	0%	12	100%	0	0%
S6	13	1	8%	12	92%	0	0%
S7	13	8	61.5%	5	38.5%	0	0%
S8	14	7	50%	6	43%	1	7,1%

Tabulka č. 6 - Přímé odmítnutí u studentů japonštiny

Tabulka 6 zobrazuje užití přímého odmítnutí u studentů japonštiny. Z tabulky lze vyčíst, že celkové užití přímých strategií je v jednotlivých situacích poměrně vyrovnané. Výjimku tvoří situace S8 (žádost, stejně postavený, společensky vzdálený), kdy je počet přímých odmítnutí mírně nad průměrem, a situace S1 (pozvání, výše postavený, společensky blízký), kde je naopak mírně pod průměrem.

Studenti nejčastěji volili *Promluvu vyjadřující neproveditelnost* (A2) (68%) a s výjimkou dvou situací (S7 a S8) také tento vzorec výrazně převyšuje ostatní kategorie. Vyšších hodnot dosahuje v situacích, které mají společné výše postaveného posluchače (S1, S2, S5 a S6). Z těchto čtyř situací pak byl tento sémantický vzorec volen nejvíce v situaci S5 a S6, které spojuje předmět odmítnutí – žádost. V případě situace S5 (společensky blízký) šlo také o jediný typ přímého odmítnutí. V případě S6 (společensky vzdálený), bylo jiné přímé odmítnutí použito pouze jednou.

Promluvu vyjadřující vůli (A1) zvolili studenti celkem v 29% případů. V případě pozvání (S1 - S4) byla zvolena přibližně ve čtvrtině případů bez ohledu na společenské postavení a společenskou blízkost. V situacích, kdy je předmětem odmítnutí žádost (S5 - S8), si můžeme všimnout velkých rozdílů v užití podle společenského postavení posluchače. Zatímco vůči výše postavenému tento typ přímého odmítnutí nebyl zvolen vůbec (S5) nebo pouze v jednom případě (S6), vůči společensky stejně postavenému posluchači jsou hodnoty výrazně vyšší. V situaci S7 (společensky blízký) byl vzorec užit v 61,5%. V situaci S8 (společensky vzdálený) byl užit ve 43%.

Promluvu vyjadřující slabou vůli (A3) zvolili studenti japonštiny celkem pouze třikrát a jednalo se o situace, kdy byl posluchač společensky stejně postavený (S3, S4, S8)⁴⁶.

⁴⁶ Tuto strategii zvolili 2 různí studenti.

4.3.3 Porovnání

	A		A1		A2		A3	
			<u>Promluva vyjadřující vůli</u>		<u>Promluva vyj. neproveditelnost</u>		<u>Promluva vyj. slabou vůli</u>	
	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ
Celkem	185	97	25%	29%	67%	68%	8%	3%
S1	23	8	35%	25%	65%	75%	0%	0%
S2	33	11	42%	27%	42%	73%	18%	0%
S3	19	13	32%	23%	68%	69%	0%	8%
S4	25	13	20%	31%	68%	62%	12%	8%
S5	29	12	14%	0%	86%	100%	0%	0%
S6	29	13	3%	8%	97%	92%	0%	0%
S7	10	13	30%	62%	70%	38%	0%	0%
S8	17	14	41%	50%	29%	43%	29%	7%

Tabulka č. 7 - Přímé odmítnutí - porovnání⁴⁷

Tabulka 7 zobrazuje v prvních dvou sloupcích celkový počet užití přímých odmítnutí u rodilých mluvčích a studentů japonštiny. Další sloupce pak zobrazují poměr užití konkrétních strategií přímých odmítnutí u obou skupin.

První výrazný rozdíl lze vidět v celkovém počtu přímých odmítnutí. Studenti japonštiny užíli oproti rodilým mluvčím vzorec přímého odmítnutí jen s poloviční četností. Lze si všimnout, že rodilí mluvčí bez ohledu na předmět odmítnutí vykazují tendenci přímá odmítnutí používat více vůči společensky výše postaveným (S1, S2, S5, S6). U společensky stejně postavených lze vidět zejména v případě žádosti (S7 a S8) opačnou tendenci – počty přímých odmítnutí jsou zde nejnižší. Naproti tomu u studentů japonštiny je rozložení přímých odmítnutí rovnoměrné a není ovlivněno předmětem odmítnutí ani společenským postavením či společenskou vzdáleností posluchače.

Další odlišnosti můžeme vidět v užití konkrétních typů přímých odmítnutí. Studenti japonštiny projevili tendenci užívat *Promluvu vyjadřující neproveditelnost* (A2) vůči společensky výše postaveným. U rodilých mluvčích se tato tendence projevila jen u výše postavených, kdy byl předmětem odmítnutí žádost. *Promluvu vyjadřující slabou vůli* (A3)

⁴⁷ V tabulkách s porovnáním jsou modře zvýrazněné hodnoty, kdy studenti japonštiny výrazně převažují nad rodilými mluvčími. V případech, kdy je to naopak, jsou pole zvýrazněna žlutě.

volí studenti japonštiny velmi málo. U rodilých mluvčích je četnost užití o trochu vyšší a lze vidět tendenci použití spíše vůči společensky vzdálenému posluchači.

4.4 Omluva

4.4.1 Rodilí mluvčí

	B1	<i>Sumimasen</i>		<i>Gomennasai</i>		<i>Gomen</i>		<i>Móšiwakenai</i>	
Celkem	253	146	58%	40	16%	51	20%	12	5%
průměr	31	18,2		5		6,3		1,5	
S1	33	25	76%	7	21%	0	0%	1	3%
S2	27	22	81.5%	2	7%	0	0%	3	11%
S3	32	0	0%	0	0%	31	97%	0	0%
S4	28	17	61%	10	36%	0	0%	1	4%
S5	43	31	72%	9	21%	0	0%	2	5%
S6	46	37	80%	5	11%	0	0%	4	9%
S7	22	0	0%	0	0%	19	86%	0	0%
S8	22	13	59%	7	32%	1	4.5%	1	0.3%

Tabulka č. 8 - Omluva u rodilých mluvčích⁴⁸

Tabulka 8 zobrazuje užití *omluvy* (B1) u rodilých mluvčích. První sloupec zobrazuje celkový výskyt *omluvy* podle jednotlivých situací. Další sloupce pak rozdělují *Omluvy* podle formy a zobrazují počet užití dané formy a poměr vůči celkovému užití.

Omluva je po *Udání důvodu* (B2) druhý nejčastěji se objevující sémantický vzorec – korpus obsahuje celkem 253 *omluv*. Celkové užití je v případě pozvání (S1 - S4) poměrně vyrovnané. Naproti tomu v případě žádostí (S5 - S8) lze vidět tendenci použít *omluvu* vůči výše postaveným posluchačům (S5 a S6). Naopak vůči stejně postaveným posluchačům (S7 a S8) je počet užití nižší než průměr.

Omluvy ve formě *sumimasen* se vyskytují ze všech forem nejvíce (58%). Je zde vidět výrazná tendence použít tuto formu vůči výše postavenému (S1, S2, S5 a S6). Vliv má také společenská vzdálenost posluchače – v situacích, kde byl posluchač výše postavený a společensky vzdálený (S2 a S6), se tato forma vyskytuje nejvíce. V případě pozvání (S2) je to 81,5% a v případě žádosti (S6) je to 80%. Naopak vůči stejně postavenému a společensky blízkému se tento typ *omluvy* nevyskytuje vůbec (S3 a S7).

⁴⁸ Kategorie *Ostatní formy* byla z tabulek 8, 9 a 10 pro přehlednost vynechána.

Forma *gomennasai* se celkově vyskytuje výrazně méně (16%). Podobně jako *sumimasen* není nikdy užita vůči společensky stejně postavenému a společensky blízkému posluchači (S3 a S7). Lze si všimnout, že je více užívána v situacích, kdy je posluchač stejně postavený a společensky vzdálený (S4 a S8). Vyšší užití vidíme také vůči výše postavenému a společensky blízkému posluchači (S1 a S5).

Forma *gomen* se vyskytuje pouze⁴⁹ vůči stejně postavenému a společensky blízkému posluchači (S3 a S7). V případě, kdy je předmětem odmítnutí pozvání (S3), je to 97%, v případě, kdy je jím žádost (S7), to je 86%.

Forma *móšiwakenai* se vyskytuje pouze v 5% z celkového počtu *omluv*. Nejvíce se vyskytuje v situacích, kdy je posluchač výše postavený a společensky vzdálený (S2 - 11%, S6 - 9%).

4.4.2 Studenti japonštiny

	B1	<u><i>Sumimasen</i></u>		<u><i>Gomennasai</i></u>		<u><i>Gomen</i></u>		<u><i>Móšiwakenai</i></u>	
Celkem	258	111	43%	39	15%	83	32%	24	9%
Průměr	32	14		5		10		3	
S1	37	16	43%	4	11%	13	35%	4	11%
S2	32	15	47%	8	25%	2	6%	7	22%
S3	30	0	0%	1	3%	29	97%	0	0%
S4	23	16	70%	4	17%	3	13%	0	0%
S5	42	20	48%	9	21%	10	24%	3	7%
S6	46	29	63%	8	17%	0	0%	9	20%
S7	27	1	4%	0	0%	26	96%	0	0%
S8	21	14	67%	5	24%	0	0%	1	0.30%

Tabulka č. 9 - Omluva u studentů japonštiny

Korpus studentů japonštiny obsahuje 258 *omluv* a jde tak o druhou nejvíc užívanou strategii. Z tabulky 9 lze vyčíst, že častěji byla užívána v situacích, kdy je posluchačem společensky výše postavený (S1, S5, S6). Z těchto tří situací pak byla výrazně nadprůměrně užita v situacích S5 a S6, kdy je předmětem odmítnutí žádost.

Omluvu ve formě *sumimasen* užívali studenti zejména v situacích, kde je posluchač společensky vzdálený (S4, S6, S8). Vůči stejně postavenému společensky blízkému

⁴⁹ S výjimkou jednoho užití v situaci S8., kdy je posluchač stejně postavený a společensky vzdálený.

posluchači (S3 a S7) se tato forma nevyskytla téměř vůbec. Podobné rozložení lze vidět u formy *gomennasai* s tím, že celkový výskyt je nižší.

Formu *gomen* použili respondenti v přibližně 96% případů vůči společensky stejně postavenému a společensky blízkému posluchači (S3 a S7). Tato forma byla také použita v situacích, kdy je posluchač výše postavený a společensky blízký posluchači – S1 (pozvání, 35%) a S5 (žádost, 24%). Naopak forma *gomen* není vůbec použita v případě odmítnutí žádosti, kdy je posluchač společensky vzdálený (S6 a S8).

Forma *móšiwakenai* se objevuje celkem v 9%. Nejvíce je užívána vůči výše postavenému a společensky vzdálenému posluchači – kolem 20% (S2 a S6).

4.4.3 Porovnání

	Celkem		<i>Sumimasen</i>		<i>Gomennasai</i>		<i>Gomen</i>		<i>Móšiwakenai</i>	
	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ
celkem	253	258	58%	43%	16%	15%	20%	32%	5%	9%
S1	33	37	76%	43%	21%	11%	0%	35%	3%	11%
S2	27	32	81.5%	47%	7%	25%	0%	6%	11%	22%
S3	32	30	0%	0%	0%	3%	97%	97%	0%	0%
S4	28	23	61%	70%	36%	17%	0%	13%	4%	0%
S5	43	42	72%	48%	21%	21%	0%	24%	5%	7%
S6	46	46	80%	63%	11%	17%	0%	0%	9%	20%
S7	22	27	0%	4%	0%	0%	86%	96%	0%	0%
S8	22	21	59%	67%	32%	24%	4.5%	0%	0.30%	5%

Tabulka č. 10 - Omluva - porovnání

Tabulka 10 zobrazuje celkový počet užitých *omluv* a procentuální zastoupení jednotlivých forem *omluv* u rodilých mluvčí a studentů japonštiny.

Z tabulky vidíme, že z hlediska počtu užití se zkoumané skupiny téměř neliší. U obou jde o druhý nejčastěji užívaný sémantický vzorec. Je také nejvíce užívána v situacích, kdy je předmětem odmítnutí žádost a posluchačem společensky výše postavený (S5 a S6). Nejméně je naopak *omluva* užitá v situacích, kdy je předmětem odmítnutí žádost a posluchačem společensky stejně postavený (S7 a S8).

Odlišnosti lze nalézt až u konkrétních forem omluv. Formu *sumimasen* volili rodilí mluvčí vůči výše postaveným posluchačům výrazně více než studenti japonštiny. Nejpratrnější je tento rozdíl vidět v případě pozvání (S1 a S2), kdy se užití liší o 30%.

U formy *gomennasai* již nejsou rozdíly tak výrazné, lze ale říci, že rodilí mluvčí mají větší tendenci tuto formu použít buď vůči výše postavenému a společensky blízkému (S1 a S5), nebo vůči stejně postavenému a společensky vzdálenému (S2 a S6). U studentů japonštiny žádné takové tendence jasné nejsou.

Forma *gomen* se vyskytuje u rodilých mluvčí v podstatě jen v situacích, kdy je posluchač stejně postavený a společensky blízký (S3 a S7). U studentů japonštiny je užití v těchto situacích podobně četné, ale tuto formu užívali i v situacích, kdy ji rodilí mluvčí nepoužili vůbec. To lze vidět zejména v situacích S1 (35%) a S5 (24%), kdy je posluchač výše postavený a společensky blízký. Ve 13% je pak forma *gomen* užitá i v případě odmítnutí pozvání, kdy je posluchač stejně postavený a společensky vzdálený (S2). Zde lze říci, že studenti japonštiny dávají větší důraz na společenskou vzdálenost než na společenské postavení, a proto zvolí tuto formu omluvy i vůči výše postavenému posluchači. Naproti tomu rodilí mluvčí se zde více řídí společenským postavením.

Poslední zkoumanou formu, *móšiwakenai*, užívají studenti japonštiny oproti rodilým mluvčím v celkovém součtu o něco více. U obou skupin lze vidět, že nejčastější užití je v situacích, kdy je posluchač výše postavený a společensky vzdálený (S2 a S6).

Tendence studentů řídit se při užívání omluv spíše podle společenské vzdálenosti je velmi výrazně vidět, pokud výše zmíněné formy rozdělíme podle formálnosti:

	Omluvy (B1)			
	Formální		Neformální	
	<u>JP</u>	<u>CZ</u>	<u>JP</u>	<u>CZ</u>
S1	100%	65%	0%	35%
S2	100%	94%	0%	6%
S3	0%	0%	100%	100%
S4	100%	87%	0%	13%
S5	100%	76%	0%	24%
S6	100%	100%	0%	0%
S7	0%	3,7%	100%	96,3%
S8	95%	100%	5%	0%

Tabulka č. 11 - Omluva – Formální a neformální

Do skupiny *formálních omluv* spadají formy *sumimasen*, *gomennasai*, *móšiwakenai*, a jejich varianty. Do skupiny *neformálních omluv* pak patří *gomen*, *suman* a jejich varianty.

V tabulce vidíme výrazný rozdíl u situací S1 a S5, kdy je posluchač výše postavený a společensky blízký. Zatímco rodilí mluvčí zde volí výhradně formální omluvu, u studentů japonštiny je to v případě pozvání (S1) pouze 65% a v případě žádosti 76%. U rodilých mluvčí dále vidíme, že kromě situace S8 (žádost, stejně postavený, společensky vzdálený) volí ve 100% případů buď formální, nebo neformální omluvu. Neformální je pak užita pouze vůči stejně postavenému a společensky blízkému. U studentů si lze všimnout užití neformální omluvy i ve dvou dalších situacích - S2 (pozvání, výše postavený, společensky vzdálený) a S4 (pozvání, stejně postavený, společensky vzdálený). Rozdíl zde není tak patrný jako u situací S1 a S5, nicméně vzhledem ke 100% u rodilých mluvčí lze stále mluvit o výrazném rozdílu. Zde lze uvažovat o vlivu češtiny, ve které se vůči spolužákům bez ohledu na věk a společenskou vzdálenost používá neformální jazyk.

4.5 Udání důvodu

4.5.1 Rodilí mluvčí

	B2	B2a		B2b	
		<u>Specifický důvod</u>		<u>Generický důvod</u>	
Celkem	344	157	46%	187	54%
průměr	43	19,6		23,3	
S1	48	26	54%	22	46%
S2	37	17	46%	20	54%
S3	49	42	86%	7	14%
S4	40	11	27%	29	73%
S5	47	4	9%	43	91%
S6	49	8	16%	41	84%
S7	38	22	58%	16	42%
S8	36	27	75%	9	25%

Tabulka č. 12 - Rodilí mluvčí – Udání důvodu

Udání důvodu (B2) se ze všech sémantických vzorců objevilo nejvíce – v korpusu je 344 *udání důvodu*. Z tabulky vidíme, že v případě pozvání (S1-S4) je zde rozdíl v udání důvodu na základě společenské vzdálenosti. V situacích, kdy je posluchač společensky blízký (S1 a S3) je míra užití vyšší než průměr. Naopak v situacích, kdy je posluchač společensky vzdálený (S2 a S4) je míra užití nižší. V situacích, kdy je předmětem odmítnutí

žádost (S5-S8), pak vidíme rozdíl na základě společenského postavení. Vůči výše postaveným (S5 a S6) je užití vyšší než vůči stejně postaveným (S7 a S8).

Co se týče rozdělení na podkategorie *Udání důvodu*, vidíme, že *Generický důvod* převyšuje v počtu užití *specifický důvod*. Co se jednotlivých situací týče, v situacích S3 (pozvání, stejně postavený, společensky blízký) a S8 (žádost, stejně postavený, společensky vzdálený) výrazně převažuje *specifický důvod*. Naopak v situacích S4 (pozvání, stejně postavený, společensky blízký), S5 (žádost, výše postavený, společensky blízký) a S6 (žádost, výše postavený, společensky vzdálený) je výrazně vyšší užití *generického důvodu*. Protože samotné důvody, které byly uvedeny v DCT, se lišily mírou uvedených detailů, je obtížné sledovat zde konkrétní tendence podle jednotlivých faktorů⁵⁰.

4.5.2 Studenti japonštiny

	B2	B2a		B2b	
		Specifický důvod		Generický důvod	
Celkem	369	190	52%	179	48%
průměr	46	23,75		22,3	
S1	49	15	31%	34	69%
S2	48	31	65%	17	35%
S3	49	43	88%	6	12%
S4	42	16	38%	26	62%
S5	49	16	33%	33	67%
S6	48	10	21%	38	79%
S7	37	24	65%	13	35%
S8	47	36	77%	11	23%

Tabulka č. 13 - Studenti japonštiny – Udání důvodu

Udání důvodu bylo i u studentů japonštiny nejčastěji voleným sémantickým vzorcem. V celkovém počtu užití vidíme, že nejvíce byla tato strategie použita vůči společensky výše postaveným (S1, S2, S5, S6) a v situaci, kdy je předmětem odmítnutí pozvání a posluchač je stejně postavený a společensky vzdálený. Výrazně nižší užití lze nalézt v situaci S7 (žádost, stejně postavený, společensky blízký).

Celkové užití *specifického* a *generického* důvodu je téměř vyrovnané. Co se jednotlivých situací týče, výrazněji více *specifických důvodů* volili studenti japonštiny

⁵⁰ Nicméně, v porovnání dvou skupin tento fakt nijak nepřekáží.

v situacích S3 (pozvání, stejně postavený, společensky blízký) a S8 (stejně postavený, společensky vzdálený). *Generický důvod* byl volen výrazně více v situaci S6 (žádost, výše postavený, společensky vzdálený).

4.5.3 Porovnání

	B2		B2a		B2b	
			<u>Specifický důvod</u>		<u>Generický důvod</u>	
	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ
Celkem	344	369	46%	52%	54%	48%
S1	48	49	54%	31%	46%	69%
S2	39	48	46%	65%	54%	35%
S3	49	49	86%	88%	14%	12%
S4	39	42	27%	38%	73%	62%
S5	45	49	9%	33%	91%	67%
S6	49	48	16%	21%	84%	79%
S7	39	37	58%	65%	42%	35%
S8	36	47	75%	77%	25%	23%

Tabulka č. 14 - Studenti japonštiny – Udání důvodu

Celkový počet *udání důvodu* je u obou skupin vysoký, přesto si v určitých situacích lze všimnout odlišností. Jde o situace S2 (pozvání, výše postavený, společensky vzdálený) a S8 (žádost, stejně postavený, společensky vzdálený). Rodilí mluvčí zde volili méně *udání důvodu*, než studenti japonštiny. U rodilých mluvčích můžeme vidět tendenci používat méně udání důvodu vůči stejně postaveným a společensky vzdáleným posluchačům (S4 a S8). U studentů japoštiny tato tendence není. Nižší užití *Udání důvodu* vůči společensky vzdáleným posluchačům může být zapříčiněno tím, že mluvčím nezáleží na zachování daného vztahu, a proto necítí potřebu vysvětlovat, proč odmítají. U společensky blízkých naopak mluvčím spíše záleží na tom, aby si posluchač nevyložil odmítnutí jako signál, že mluvčí nemá zájem o další interakci s posluchačem. Vysvětlení důvodu odmítnutí je jedna ze strategií, jak posluchači sdělit, že mluvčí o další interakci zájem má.

Co se týče *generického* a *specifického důvodu*, odlišnosti lze vidět v jednotlivých situacích. Nejvýraznější odlišnost lze vidět v situaci S5 (žádost, výše postavený, společensky blízký). Obě skupiny používali více *generický důvod* než *specifický*, nicméně u rodilých mluvčí poměr přesahuje 90%, kdežto u studentů japonštiny jde o 67%.

V situaci S1 (pozvání, výše postavený, společensky blízký) volili studenti japonštiny přibližně ve dvou třetinách generický důvod. Rodilí mluvčí zde naopak volili spíše specifický důvod, ačkoliv ne výrazně více oproti generickému důvodu (54%). Zde hraje roli i důvod k odmítnutí předložený v dotazníku – はやく寝たいと思っている行きたくない。 (Nechcete jít, protože chcete jít brzy spát.) Zatímco rodilí mluvčí tento důvod často v odmítnutí použili, studenti japonštiny často přicházeli s variantami generického 用事がある。 (Mám něco na práci.). V situaci S2 (pozvání, výše postavený, společensky vzdálený) vidíme opačnou tendenci – zde studenti japonštiny přibližně ve dvou třetinách užili *specifický důvod*. Rodilí mluvčí volili více generický důvod, ale opět ne výrazně více oproti druhému typu (54%).

4.6 Naznačení

4.6.1 Rodilí mluvčí

	B12	<u>Přechodník</u>		<u>Důvod. partikule</u>		<u>Príslovce čotto</u>		<u>Odpor. partikule</u>	
Celkem	74	30	40.5%	39	53%	3	4%	0	0%
průměr	9	4		4,8		0,4		0	
S1	11	4	36%	6	54.5%	1	9%	0	0%
S2	10	5	50%	5	50%	0	0%	0	0%
S3	15	2	13%	12	80%	0	0%	0	0%
S4	7	3	43%	4	57%	0	0%	0	0%
S5	11	8	73%	1	9%	1	9%	0	0%
S6	11	5	45.5%	6	54.5%	0	0%	0	0%
S7	1	1	100%	0	0%	0	0%	0	0%
S8	8	2	25%	5	62.5%	1	12.5%	0	0%

Tabulka č. 15 - Naznačení u rodilých mluvčích⁵¹

Tabulka 15 zobrazuje užití vzorce *Naznačení* (B12) u rodilých mluvčích. První sloupec zobrazuje celkové použití, další sloupce pak jednotlivé formy *naznačení*.

Z tabulky vidíme, že tuto nepřímou strategii rodilí mluvčí používali více v situacích, kdy je posluchačem společensky výše postavený (S1, S2, S5, S6). Nicméně, nejvyšší počet

⁵¹ Kategorie *Ostatní formy* byla z tabulek 15, 16 a 17 pro přehlednost vynechána.

užití vidíme v situaci S3 (pozvání, stejně postavený, společensky blízký).⁵² Zde je důležité zmínit, že z 15 *naznačení* užitých v této situaci za 14 následovala další nepřímá strategie – jednalo se buď o *omluvu* (B1, 6x) nebo o *zachování vztahu* (B3, 8x). Podobnou tendenci lze z výše zmíněných situacích pozorovat pouze u S1 (pozvání, výše postavený, společensky blízký), kde je z celkových 11 *naznačení* 9 následováno nepřímou strategií.

Z hlediska formy volili rodilí mluvčí přibližně v polovině případů důvodovou partikuli から nebo ので. Čtyřicet procent pak připadá na použití *naznačení* s přechodníkem. *Naznačení* s příslovcem čotto bylo použito velmi málo (4%) a *naznačení* s odporovací partikulí nebylo užito vůbec. Ve většině situací pak bylo užití této strategie vyrovnané. Výjimku zde tvoří situace S3 (pozvání, stejně postavený, společensky blízký), kde lze vidět vyšší tendenci k použití formy s důvodovou partikulí (80%).

Pokud rodilí mluvčí *Naznačení* užíli, ve více jak polovině případů (62%) za *naznačením* následovala další nepřímá strategie, a to zpravidla *Omluva* (B1) či *Zachování vztahu* (B3). Ve zbylých případech (48%) *Naznačení* zakončovalo celou promluvu.

4.6.2 Studenti japonštiny

	B12	<u>Přechodník</u>		<u>Důvod. partikule</u>		<u>Príslovce čotto</u>		<u>Odpor. partikule</u>	
Celkem	145	35	24%	30	21%	45	31%	31	21%
průměr	18	4,4		3,8		5,6		3,8	
S1	27	9	33%	2	7%	11	41%	5	18.5%
S2	24	5	21%	5	21%	10	42%	2	8%
S3	10	2	20%	2	20%	3	30%	3	30%
S4	16	4	25%	4	25%	5	31%	3	20%
S5	22	4	18%	4	18%	6	27%	7	32%
S6	28	7	25%	8	29%	9	32%	4	14%
S7	9	1	11%	3	33%	0	0%	4	44%
S8	9	3	33%	2	22%	1	11%	3	1%

Tabulka č. 16 - Naznačení u studentů japonštiny

⁵² V druhé situaci, kdy je posluchač stejně postavený a společensky blízký, je naopak pouhé jedno užití *naznačení*. Zde je pravděpodobné, že v případě S7 měl vliv udaný důvod odmítnutí. Podrobněji tuto situaci rozebírá kapitola 4.7.2

Naznačení je v případě studentů japonštiny třetím nejužívanějším sémantickým vzorcem. Z tabulky 16 je zřejmé, že studenti japonštiny měli větší tendenci volit tuto strategii vůči výše postaveným posluchačům (S1, S2, S5, S6). Nižší užití je naopak vidět v případě žádosti od stejně postaveného posluchače (S7 a S8).

Nejčastěji užívanou formou *naznačení* je pak forma s příslovcem *čotto* (31%), následuje užití přechodníku (24%). U obou lze vidět vyšší užití vůči výše postavenému posluchači (S1, S2 a S6) a nižší užití vůči stejně postavenému a společensky blízkému posluchači (S3 a S7).

Přibližně 20% pak zabírají dvě zbývající formy – *naznačení* s použitím důvodové partikule a *naznačení* s odporovací partikulí.

Naznačení studenti užívali v drtivé většině případů na konci promluvy (86%). Ve většině zbylých případů pak za *Naznačením* následovala *Omluva* (B1) nebo *Zachování vztahu* (B3).

4.6.3 Porovnání

	B12		Přechodník		Důvod. partikule		Příslovce čotto		Odpor. partikule	
	celkem									
	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ	JP	CZ
celkem	74	145	40.5%	24%	53%	21%	4%	31%	0%	21%
S1	11	27	36%	33%	55%	7.4%	9%	41%	0%	18.5%
S2	10	24	50%	21%	50%	21%	0%	42%	0%	8%
S3	15	10	13%	20%	80%	20%	0%	30%	0%	30%
S4	7	16	43%	25%	57%	25%	0%	31%	0%	19%
S5	11	22	73%	18%	9%	18%	9%	27%	0%	32%
S6	11	28	45.5%	25%	55%	29%	0%	32%	0%	14%
S7	1	9	100%	11%	0%	33%	0%	0%	0%	44%
S8	8	9	25%	33%	63%	22%	13%	11%	0%	33%

Tabulka č. 17 - Naznačení - porovnání

V tabulce 17 *naznačení* lze vidět velmi výrazné odlišnosti mezi rodilými mluvčími a studenty japonštiny. Rozdíly je vidět v samotném počtu užití *naznačení* i ve volbě konkrétní formy. Co se týče celkového počtu užití vzorce, vidíme, že studenti japonštiny tuto strategii použili dvakrát více, než rodilí mluvčí.

Studenti japonštiny nejvíce užívali *naznačení* ve formě příslovce *čotto* (31%), zatímco rodilí mluvčí tuto strategii volili velmi málo (4%). Rodilými mluvčími byla nejvíce volena forma s užitím důvodové partikule (53%). U studentů japonštiny se tato forma objevuje ve 21%. Podobný rozdíl můžeme vidět ve formě s přechodníkem, kterou rodilí mluvčí užívali ve 40,5%, zatímco studenti japonštiny tuto strategii volili ve 24%. Studenti japonštiny také používali *naznačení* s odporovací partikulí, které rodilí mluvčí nepoužili vůbec.

Rodilí mluvčí poté *naznačení* často doplňovali další nepřímou strategií (62%), a to buď *omluvou* (B1) nebo *zachováním vztahu* (B3). Naopak studenti japonštiny měli tendenci *naznačením* celou promluvu zakončit (86%). Pokud však nějaký nepřímý vzorec následoval, šlo stejně jako u rodilých mluvčí o *omluvu* nebo *zachování vztahu*.

Zajímavé je i porovnání, zda při užití *důvodové partikule* respondenti užili partikuli *kara* nebo *node*. Rodilí mluvčí použili partikuli *node* o něco více než partikuli *kara* (*node* 27x, *kara* 12x) a je zde jasně vidět tendence používat *kara* vůči stejně postavenému a společensky blízkému posluchači (S3), kde bylo použito 11 z 12 užití partikule *kara*. Naproti tomu studenti japonštiny užívali obě tyto partikule v celkovém počtu vyrovnaně (*node* i *kara* je v korpusu 15x) a v jednotlivých situacích je užití též vyrovnané.

4.7 Další sémantické vzorce

4.7.1 Sémantické vzorce patřící do strategií pozitivní zdvořilosti

Jak již bylo zmíněno výše, sémantické vzorce, které lze označit za strategie pozitivní zdvořilosti, jsou zařazeny do porovnávání na základě toho, že společně tvoří významnou část užitých sémantických vzorců.

Strategie pozitivní zdvořilosti	JP	CZ
Celkem	111 (16%)	144 (23%)
B3 Zachování vztahu	35%	15%
B4 Přání	21%	15%
B6a Alternativní řešení zahrnující posluchače	0%	1%
B13 Ochota spolupracovat	3%	2%
C1 Vděk	19%	25%
C2 Pozitivní hodnocení	10%	23%
C3 Oslovení	0%	3%
C4 Reakce na mluvní akt	10%	15%
C5 Empatie	3%	1%

Tabulka č. 18 – Strategie pozitivní zdvořilosti

Tabulka 18 zobrazuje jednotlivé sémantické vzorce z kategorie *nepřímých strategií* (B) a *dodateků k odmítnutí* (C). První řádek obsahuje celkový počet a poměr vůči celkovému počtu užitých sémantických vzorců. Další řádky pak ukazují, v jakém poměru byly použity jednotlivé vzorce vůči celkovému počtu strategií pozitivní zdvořilosti.

Rozdíl vidíme již v celkovém počtu – studenti japonštiny použili těchto strategií více než rodilí mluvčí. Dále z tabulky vyplývá, že rodilí mluvčí měli oproti studentům japonštiny vyšší tendenci k užívání vzorců *Zachování vztahu* (B3) a *Přání* (B4). Naopak sémantické vzorce *Vděk* (C1), *Pozitivní hodnocení* (C2) a *Reakce na mluvní akt* (C4) užívali studenti japonštiny více než rodilí mluvčí. Zajímavý je dodatek C3 – *Oslovení*, který rodilí mluvčí neužili vůbec, zatímco někteří u studentů se objevil.

Jak jsou tyto sémantické vzorce užívány v jednotlivých situacích, zobrazuje následující tabulka:

Sémantické vzorce - strategie pozitivní zdvořilosti		
	JP	CZ
S1	22%	17%
S2	15%	21%
S3	20%	11%
S4	12%	16%
S5	14%	6%
S6	2%	6%
S7	2%	2%
S8	14%	22%

Tabulka č. 19 – Strategie pozitivní zdvořilosti podle jednotlivých situací

V případě rodilých mluvčích lze z tabulky zcela jasně vyčíst tendenci volit dané vzorce vůči pozvání (S1-S4). Dále vidíme, že volbu ovlivňuje i společenská vzdálenost – v případě společensky blízkého posluchače jsou hodnoty nejvyšší (S1 a S3). Užití je vyšší i vůči žádosti, kdy je posluchačem společensky blízký a výše postavený (S5). V situaci S7, kdy je posluchač společensky blízký a stejně postavený, podobnou tendenci nevidíme, což je pravděpodobně způsobeno povahou žádosti⁵³. Vyšší užití v situacích, kde je předmětem odmítnutí žádost (S5 - S8), vidíme i v S8, kdy je posluchač stejně postavený a společensky vzdálený. Zde je možné, že vyšší počet způsobem tím, že je daná žádost blízká pozvání⁵⁴. Podobně vysoká hodnota se objevuje také u studentů japonštiny.

Odhlédneme-li od situace S8, u studentů japonštiny si lze též všimnout vyšší tendence volit tyto vzorce v situacích, kde je předmětem odmítnutí pozvání (S1-S4). Nicméně, nejvíce studenti tyto vzorce užili vůči výše postavenému a společensky vzdálenému posluchači (S2). Nejnižší hodnotu z těchto čtyř situací pak nalezneme v situaci S3, kde je posluchač stejně postavený a společensky blízký. V situacích, kdy je předmětem odmítnutí žádost a posluchačem výše postavený (S5 a S6), pak nevidíme žádný rozdíl v užití na základě společenské vzdálenosti. Vůbec nejvyšší hodnota je pak v situaci S8, kdy je posluchač stejně postavený a společensky vzdálený. I pokud vezmeme v úvahu, že daná žádost má blízko k pozvání, stále se jedná o společensky vzdáleného posluchače. Můžeme tedy říci, že se

⁵³ Situace S7 je podrobněji rozebrána v kapitole 4.7.2. Kritika.

⁵⁴ Žádost od společensky vzdáleného mluvčího je sama o sobě poměrně vzácná, vytvořit proto situaci, která by byla přirozená, bylo poměrně komplikované. Situace S8 je odlišena od pozvání užitím formy *てくれる*, která implikuje žádost. Pokud by zde daná forma nebyla, jednalo by se o žádost.

rodilí mluvčí i studenti japonštiny v užití těchto sémantických vzorců řídili společenskou vzdáleností více než společenským postavením, zatímco rodilí mluvčí užíli více strategií vůči společensky blízkým, studenti japonštiny je naopak užíli vůči společensky vzdáleným posluchačům.

Jako jedno z možných vysvětlení tohoto rozdílu se nabízí pragmatický transfer z češtiny. Nicméně, pro ověření by bylo potřeba rodilým mluvčím češtiny předložit stejný dotazník přeložený do češtiny.

4.7.2 Kritika

V korpusu rodilých mluvčích lze nalézt 8 strategií využívajících *kritiky* (B7), v korpusu studentů japonštiny je to 15 strategií. V celkovém počtu se tak nejedná o často se vyskytující sémantický vzorec Nicméně, *kritika* (B7) se odlišuje od ostatních nepřímých strategií tím, že se z pohledu teorie zdvořilosti nejedná o zdvořilostní strategii, ale naopak o akt ohrožující tvář⁵⁵. Zatímco ostatní vzorce mluvčí užívají pro zachování vztahu s posluchačem, kritikou mluvčí vědomě tento vztah poškozuje. Proto je zajímavé se podívat, v jakých situacích ji obě zkoumané skupiny užívaly.⁵⁶

Kritika se velmi hustě objevuje v situaci S7 (žádost, stejně postavený, společensky blízký) – u rodilých mluvčích je to 6 užití tohoto vzorce, u studentů japonštiny 14. Ve 3 případech, kdy se *Kritika* objevuje v jiných situacích, ji mluvčí nejspíš užívají spíše k naznačení odmítnutí, například u rodilého mluvčího v situaci S6:

př. 9) 来週の火曜日は急ですね。すみません、予定があります。(Příští úterý, to je dost brzy. Omlouvám se, už něco mám.)

Další užití *kritiky* takového typu je u studenta japonštiny v situaci S2:

př. 10) いきなりハイキング、結構ハードルが高いですね! もう少し体に優しいイベントでしたら是非参加したいのですが、ハイキングはちょっと申し訳ないです。(Hned zkraje taková fyzicky náročná aktivita! Kdyby se konalo něco méně náročného, tak se určitě chci účastnit, ale výlet je na mě trochu moc. Omlouvám se.).

⁵⁵ Konkrétně poškozuje sebeobraz mluvčího, tedy jeho pozitivní tvář.

⁵⁶ Je důležité zmínit, že tuto sémantickou formuli zvolili respondenti jen proto, že se jedná o dotazník. Je možné, že ve skutečné situaci by někteří mluvčí *kritiku* nepoužili.

V obou případech je celé vyznění odmítnutí zdvořilé a ohleduplné k posluchači. Naopak v posledním případě – u rodilého mluvčího v situaci S4 je funkce kritiky pouze slovní útok na posluchače:

př. 11) 興味ねえわ。勝手なこと言うなや。(Trochu přemýšlej, než něco plácneš. Nemám zájem.)

V situaci S7 je zásadní celá situace a důvod odmítnutí – posluchač (odmítaný) žádá o vysvětlení úlohy z matematiky. V důvodu odmítnutí je mluvčímu (odmítajícímu) sděleno, že posluchač v hodinách spí a o taková vysvětlení žádá často. Míra odpovědnosti posluchače za vzniklou situaci je tedy výrazně vyšší, než v ostatních situacích. To mohlo u některých respondentů vyvolat pocity rozhořčení, které dali posluchači najevo například pomocí vzorce kritiky.

4.7.3 Ostatní sémantické vzorce

Sémantickým vzorcem, v jehož užití lze vidět nejvýraznější rozdíl, je *Opakování části otázky* (B8). V korpusu rodilých mluvčí se objevuje pouze dvakrát⁵⁷, zatímco v korpusu studentů japonštiny je 61 užití tohoto vzorce. Co se týče užití dle situací, méně užití se objevuje v případě, kdy je předmětem odmítnutí žádost a posluchač je společensky stejně postaveného (S7 - 3 užití a S8 - 5 užití).

Zajímavé je též *Odložení* (B9), která se stejně jako *kritika* se objevila ve zvýšené míře v jedné ze situací. Šlo o situaci S8, kdy je předmětem odmítnutí žádost a posluchač je společensky stejně postavený a společensky vzdálený. U rodilých mluvčí se celkem 17 užití, z toho 14 připadá na tuto situaci.⁵⁸ V případě studentů japonštiny se v korpusu objevuje celkem 14 *odložení*, z čehož 12 v situaci S8.⁵⁹ Reakce na odmítnutí byla v této situaci následující: そうですか？では、もし興味をもったら、いつでも連絡ください。(Aha. Pokud byste získal zájem, kdykoliv se ozvěte.) Zde je proto velmi pravděpodobné, že užití bylo ovlivněno dotazníkem.

⁵⁷ Jedná se o dvě různé respondentky.

⁵⁸ Ve zbylých případech použili tuto strategii vždy vůči společensky vzdálenému posluchači – v situaci S2 a S4.

⁵⁹ Zbývá dvě *Odložení* se objevila stejně jako u rodilých mluvčí v situacích S2 a S4.

4.8 Shrnutí výsledků – rodilí mluvčí a studenti japonštiny

Mezi rodilými mluvčími a studenty japonštiny byly zjištěny odlišnosti v různých ohledech. Obě skupiny se mírně odlišují již ve volbě sémantických vzorců – první dva nejčastěji využívané vzorce u obou skupin jsou *Omluva* (B1) a *Udání důvodu* (B2). U rodilých mluvčí následuje *Promluva vyjadřující neproveditelnost* (A2) a po ní *Naznačení* (B12). V případě studentů japonštiny je *Naznačení* před *Promluvou vyjadřující neproveditelnost* (A2). Pátá nejpoužívanější strategie se také liší – u rodilých mluvčí jde o *Promluvu vyjadřující vůli*, u studentů japonštiny o *Opakování části otázky* (B8), kterou rodilí mluvčí nepoužili téměř vůbec.

Rodilí mluvčí se v mnoha případech řídí spíše podle společenského postavení posluchače. To můžeme vidět například u *přímých odmítnutí* (A), kdy je počet užitých vzorců výrazně vyšší ve třech situacích, které spojuje výše postavený posluchač, a naopak výrazně nižší ve dvou situacích, kde je posluchačem stejně postavený. Dále lze tuto tendenci vidět i v případě *Omluv* (B1), kdy je předmětem odmítnutí žádost – v situacích, kdy je posluchač výše postavený, je počet užitého vzorce výrazně nad průměrem, v případě stejně postaveného posluchače je tomu naopak. Podobné je to i u *Udání důvodu* (B2) a *Naznačení* (B12).

U studentů lze podobnou tendenci vidět jen v případech některých vzorců. Uvedme například *Omluvu*, kdy stejně jako u rodilých mluvčí bylo nejvíce *omluv* použito ve dvou situacích, kdy je posluchač výše postavený a předmětem odmítnutí je žádost. U *naznačení* lze také vidět výrazněji vyšší užití tohoto vzorce ve všech situacích, kdy je posluchač výše postavený. Naopak u *udání důvodu* a *přímých odmítnutí* nelze vidět žádnou tendenci v celkovém počtu – zde se hodnoty ve všech situacích pohybují okolo průměru.

Promluvu vyjadřující neproveditelnost (A2) studenti používají výrazně více ve dvou situacích, kdy je posluchač výše postavený. Podobné je to i u *udání důvodu*.

Odlišnosti mezi oběma skupinami lze vidět i v užití podle společenské vzdálenosti posluchače. Toto je nejvýrazněji vidět u vzorců ze skupiny strategií pozitivní zdvořilosti – zatímco rodilí mluvčí volí více strategií vůči společensky blízkému posluchači, u studentů japonštiny lze soudit, že mají tendenci použít víc vzorců z této kategorie vůči výše společensky postaveným a společensky vzdáleným. U studentů japonštiny lze dále vidět, že se v některých případech více řídí podle společenské vzdálenosti než společenského postavení. To lze nejlépe vidět v případě volby formy *gomen* u *Omluv* (B1). Tato forma se nejvíce objevuje vůči stejně postavenému a společensky blízkému, nicméně lze ji najít i vůči

výše postavenému, pokud je společensky blízký. Naopak rodilí mluvčí tuto formu používají výhradně vůči stejně postavenému a společensky blízkému posluchači.

Další rozdíly lze vidět i ve volbě konkrétních forem – v předchozím odstavci již byla zmíněna jedna forma *omluy* – *gomen*. U dalších forem *omluv* lze říci, že rodilí mluvčí mají velmi vysokou tendenci volit formu *sumimasen* vůči výše postaveným. Celková četnost formy je nad 50%. U studentů japonštiny podobná tendence vidět není. *Sumimasen* je sice co se četnosti týče nejpoužívanější formou, ale je používána méně než u rodilých mluvčích. Velmi výrazné rozdíly ve formách sémantických vzorců lze vidět i u *naznačení* (B12). Studenti volí méně forem, které u rodilých mluvčí převažují – formu s přechodníkem a formu s důvodovou partikulí, a naopak volili často i formy, které rodilí mluvčí použili málo nebo vůbec. Nejpatrněji je to vidět u formy s příslovcem *čotto*, jehož četnost u studentů japonštiny dosahuje jedné třetiny, kdežto u rodilých mluvčí je užití okolo 4%. Zajímavé je také, že u rodilých mluvčí ve více jak polovině následovala za *naznačením* další nepřímá strategie, naopak u studentů v drtivé většině tento vzorec promluvu ukončuje.

4.9 Porovnání studentů

V předcházející kapitole bylo zjištěno několik odlišností mezi rodilými mluvčími a studenty japonštiny. Rozdíly byly patrné v celkové volbě sémantických vzorců i v užití konkrétních forem. V určitých ohledech se lišilo i užití podle předmětu odmítnutí, společenského postavení i společenské vzdálenosti.

Tato kapitola je zaměřená na porovnání studentů podle 3 faktorů – úroveň japonštiny, délka pobytu v Japonsku a užívaná učebnice na začátečnické úrovni. Sledovány budou sémantické vzorce a jejich formy, kde byly zjištěny výrazné odlišnosti – tedy *Přímá odmítnutí* (A), užití formy *Neformálních omluv* (B1) vůči společensky výše postaveným, formy u vzorce *Naznačení* (B12) a užití *Opakování části otázky* (B8).

4.9.1 Vliv úrovně japonštiny podle JLPT

Dotazník vyplnilo 6 studentů s úrovní japonštiny pod N3, 7 studentů na úrovni N3, 15 studentů na úrovni N2, 8 mezi úrovní N2 a N1 a 13 na úrovni N1. Tito studenti byli rozděleni do dvou skupin na nižší úroveň, do které spadají studenti do úrovně N3, a vyšší úroveň, kam patří ostatní studenti. Budu se snažit ověřit, zda se skupina na vyšší úrovni japonštiny odlišuje od skupiny na nižší úrovni, a pokud ano, zda je bližší rodilým mluvčím.

	A <u>Přímá odmítnutí</u>	B1 <u>Omluva</u>	B8 <u>Opak. části otázky</u>	<u>Neformální omluva</u> (výše postavení)
do N3	36%	79%	3%	13%
nad N3	21%	62%	20%	13%

Tabulka č. 20 – Vybrané sémantické vzorce a formy u studentů podle úrovně japonštiny

Tabulka 20 zobrazuje poměr užití vybraných sémantických vzorců a forem vůči počtu respondentů v dané skupině. Zvýrazněné jsou ty hodnoty, které se liší o více jak 10%.

Rozdíl můžeme vidět v *přímých odmítnutích* (A) – níže pokročilí používali tento vzorec výrazně více než pokročilejší studenti. Poměr v užití konkrétních druhů *přímých odmítnutí* – *Promluva vyjadřující vůli* (A1), *Promluva vyjadřující neproveditelnost* (A1) a *Promluva vyjadřující slabou vůli* (A3) byl u těchto skupin podobný. Níže pokročilí také použili více *Omluv* (B1). Nejvýraznější rozdíl nalezneme u *Opakování části otázky* (B8). Zatímco ze skupiny níže pokročilých zvolilo tento vzorec velmi málo respondentů (3%), ze skupiny výše pokročilých ho použila jedna pětina. Počet užití *gomen* vůči výše postavenému posluchači je u obou skupin totožný.

Odlišnosti lze nalézt i u sémantického vzorce *Naznačení* (B12), které jsou zobrazeny v následující v následující tabulce:

	B12 <u>Naznačení</u>	<u>Přechodník</u>	<u>Príslovce</u> <i>čotto</i>	<u>Důvodová</u> <u>partikule</u>	<u>Odporovací</u> <u>partikule</u>
do N3	26%	0%	63%	15%	22%
nad N3	40%	31%	25%	23%	22%

Tabulka č. 21 – Naznačení a jeho formy u studentů podle úrovně japonštiny

Rozdíl lze vidět už v samotném užití *naznačení* – výše pokročilí používají tento vzorec výrazně více. U jednotlivých forem je jasné vidět, že skupina pokročilých volí jednotlivé formy poměrně vyrovnaně, zatímco níže pokročilí výrazně tíhnou k formě s příslovcem *čotto* (63%) a naopak formu s přechodníkem nepoužívají vůbec.

U studentů na vyšší úrovni japonštiny lze tedy vidět, že se přibližují rodilým mluvčím v užívání forem *Naznačení* – ve více jak čtvrtině vidíme užití formy s přechodníkem, který skupina na nižší úrovni neužila vůbec. Také klesá užívání příslovce *čotto*. Mezi studenty na nižší úrovni a vyšší úrovni lze tedy nalézt jak odlišnosti, kterými se přibližují rodilým mluvčím, tak odlišnosti, kterými se nepřibližují, jako je méně užití *přímých odmítnutí*, méně *omluv* a výrazně více *opakování části otázky*.

4.9.2 Vliv délky pobytu v Japonsku

Z celkového počtu 49 respondentů byla celková doba pobytu v Japonsku v době vyplnění pod 6 měsíců u 19 studentů, mezi 6 měsíci a 1 rokem u 18 studentů, 4 studenti strávili v Japonsku 1-2 roky a 8 jich zde bylo více jak 2 roky.

Pro porovnání byli studenti rozděleni na 2 skupiny – ti, kteří strávili v Japonsku méně než 1 rok a ti, kteří zde strávili více než 1 rok.

Podobně jako u úrovně japonštiny bude i u pobytu v Japonsku sledováno, zda se skupina, která v Japonsku pobývala déle jak jeden rok, přibližuje v sémantických vzorcích a jejich formách rodilým mluvčím.

	A <u>Přímá odmítnutí</u>	B1 <u>Omluva</u>	B8 <u>Opak. části otázky</u>	<u>Neformální omluva</u> (výše postavení)
do 1 roku	27%	66%	20%	6%
nad 1 rok	71%	68%	16%	6%

Tabulka č. 22 - Vybrané sémantické vzorce a formy u studentů podle délky pobytu v Japonsku

V tabulce 22 je vidět, že studenti, kteří strávili v Japonsku více než jeden rok, používají výrazně více *přímých odmítnutí* (A). Tímto se přibližují rodilým mluvčím. Užívají též méně vzorce *opakování části otázky* (B8), i když zde není tak patrný rozdíl vůči druhé skupině. V čem se naopak neliší vůbec, je *omluva* (B1) i užití neformální omluvy vůči výše postaveným.

	B12 <u>Naznačení</u>	<u>Přechodník</u>	<u>Příslovce čotto</u>	<u>Důvodová partikule</u>	<u>Odporovací partikule</u>
do 1 roku	37%	16%	36%	23%	23%
nad 1 rok	36%	46%	17%	14%	17%

Tabulka č. 23 - Naznačení a jeho formy u studentů podle délky pobytu v Japonsku

Rozdíl v celkovém užití *naznačení* změny není patrný, ale lze si všimnout odlišností u jednotlivých forem. Vidíme výrazně vyšší užití přechodníku a naopak menší užití partikule *čotto* a odporovací partikule. Ve všech těchto aspektech se studenti přibližují rodilým mluvčím. Klesá ale i užití důvodové partikule, což se rodilým mluvčím nepřibližuje.

Lze tedy říci, že pobyt v Japonsku má do jisté míry vliv na užití sémantických vzorců a jejich konkrétních forem. Na základě toho, že v užití neformálních *omluv* vůči výše postaveným nebyl zjištěn žádný rozdíl, se lze domnívat, že samotný delší pobyt v Japonsku nemá vliv na citlivější vnímání společenského postavení.

4.9.3 Vliv učebnice používané na začátečnické úrovni

Poslední faktor, podle kterého jsou studenti porovnáváni, je používaná učebnice na začátečnické úrovni.

31 studentů na začátečnické úrovni používalo učebnici Minna no nihongo. 19 jich používalo učebnici Genki, dalších 19 učebnici japonštiny od firmy Leda. 9 studentů používalo materiály vytvořené univerzitou, 4 pak používali i jiné učebnice. Jelikož

v teoretické části byly rozebrány učebnice Minna no nihongo a Genki, byli studenti rozděleni na následující 4 skupiny:

Skupina	Používaná učebnice	Počet studentů
MNN	Minna no nihongo	21
GEN	Genki	9
MNGE	Minna no nihongo a Genki	10
Jiné	Jiná učebnice než dvě výše zmíněné	9

Tabulka č. 24 – Skupiny studentů podle učebnice používané na začátečnické úrovni

V učebnici Minna no nihongo se často objevuje užití elipsy, tedy sémantického vzorce *naznačení* (B12). Dále se často setkáváme s *opakováním části otázky* (B8). Genki velmi brzy seznamuje studenty s použitím elipsy s příslovcem *čotto*. Objevuje se i *opakování části otázky. Přímá odmítnutí* (A) se v ani jedné z učebnic příliš nevyskytují.

	MNN	GEN	MNGE	Jiné
A Přímé odmítnutí	21%	25%	20%	32%
B1 Omluva	65%	72%	69%	57%
B8 Op. části otázky	20%	14%	8%	17%
B12 Naznačení	39%	38%	35%	36%
B12 Přechodník	26%	7%	18%	38%
B12 Příslovce čotto	27%	59%	36%	15%
B12 Důvod. Partikule	27%	7%	21%	38%
B12 Odpor. Partikule	27%	26%	25%	8%

Tabulka č. 25 – vybrané sémantické vzorce a jejich formy podle jednotlivých učebnic

Tabulka 25 zobrazuje, kolik procent studentů z dané skupiny užilo vybrané sémantické vzorce a jejich formy. Zvýrazněné hodnoty jsou nejvyšší a nejnižší hodnoty v dané kategorii. Pokud jsou si hodnoty velmi podobné, vyznačené není nic. Z tabulky vyplývá, že nejvíce *přímých odmítnutí* (A) použili ti studenti, kteří používali jinou učebnici než Minna no nihongo a Genki (32%). V této skupině lze také vidět nejnižší počet *omluv* (B1) (57%) a velmi nízké užití *naznačení* (B12) s odporovací partikulí (8%). V případě Genki můžeme vidět nejvíce *omluv* (72%) a oproti ostatním skupinám velmi vysoké užití *naznačení*

s příslovcem *čotto* (59%). U Minna no nihongo lze vidět nejvíce *opakování části otázky* (20%).

Výsledky naznačují jisté odlišnosti dle učebnic užívaných na začátečnické úrovni. Nejpatrnější je tato odlišnost u užití *naznačení* ve formě s příslovcem *čotto* u studentů, kteří používali učebnici Genki. Tento způsob odmítání je předložen ve 3. lekci ve formě dialogu a následně cvičení, dá se proto říci, že si studenti velmi brzy tuto formu zautomatizují. Nicméně, porovnávané počty byly poměrně nízké. Pro ověření by byl potřeba výzkum s vyšším počtem studentů.

4.9.4 Shrnutí výsledků – studenti podle jednotlivých faktorů

V porovnání byly v určitých ohledech zjištěny rozdíly mezi studenty na základě pokročilosti v japonštině, délky pobytu v Japonsku i užitých učebnic. V užití některých vzorců a forem se studenti s vyšší pokročilostí nebo delším pobytem v Japonsku přibližovali rodilým mluvčím, v jiných se naopak vzdalovali.

Co se týče pokročilosti v japonštině, u studentů na vyšší úrovni byly zjištěny rozdíly vůči studentům na nižší úrovni. Snížil se počet *Přímých odmítnutí* (A) a *Omluv* (B1), naopak se výrazně zvýšil počet *Opakování části otázky* (B8). Užití formy *gomen* vůči výše postaveným bylo u obou skupin stejné. U různých forem *Naznačení* (B12) výrazně stoupl užití formy s přechodníkem, kterou studenti na nižší úrovni neužili vůbec. Užití ostatních forem se snížilo, nejvýrazněji v případě formy s příslovcem *čotto*. Změnami v užití forem *Naznačení* se pokročilí studenti přibližují užívání rodilých mluvčích. Nicméně, v poklesu užití *přímých odmítnutí* a *omluv* a nárůstu užití *opakování části otázky* se rodilým mluvčím nepřibližují.

Pobyt v Japonsku měl také jistý vliv na volbu sémantických vzorců a jejich forem. Studenti, kteří v Japonsku strávili více než jeden rok, použili více *přímých odmítnutí* i výrazně více *naznačení* ve formě s přechodníkem. Naopak kleslo užití formy s příslovcem *čotto* a mírně kleslo i *opakování části otázky*. V těchto oblastech se studenti z této skupiny přiblížili rodilým mluvčím. Naopak ale kleslo *naznačení* ve formě s důvodovou partikulí, což se rodilým mluvčím nepřibližuje. Co se týče užití *neformální omluvy* vůči výše postaveným, nebyl zjištěn žádný rozdíl. Můžeme tedy říci, že k vnímání staršího spolužáka jako společensky výše postaveného s delším pobytem v Japonsku nedochází.

Určité rozdíly byly zjištěny i u učebnic užitých na začátečnické úrovni. Toto se projevilo zejména ve vysokém užití *naznačení* ve formě s příslovcem *čotto* u studentů, kteří

používali učebnici Genki. Nicméně, pro ověření a další výzkum by bylo potřeba vyššího počtu studentů.

5 Závěr

Tato práce se zaměřovala na pragmatickou kompetenci českých studentů japonštiny, konkrétně na produkci řečového aktu odmítání. Primárním cílem bylo zjistit, v jakých ohledech se produkce tohoto řečového aktu liší. Dalším cílem bylo zjistit, zda lze nalézt rozdíly mezi studenty na základě jazykové pokročilosti, délky pobytu v Japonsku, a zda se jazykově pokročilejší studenti a studenti, kteří pobývali déle v Japonsku, z hlediska pragmatiky přibližují rodilým mluvčím. Zkoumán byl i vliv učebnic používaných na začátečnické úrovni.

Studentům a rodilým mluvčím byl předložen *test kompetence diskurzu* (DCT) obsahující 8 modelových situací, ve kterých měli vyplnit odmítnutí. Ve čtyřech situacích šlo o pozvání, v dalších čtyřech o žádost. V situacích bylo také rozlišeno společenské postavení odmítaných (výše postavený – starší spolužák, stejně postavený (stejně starý spolužák) a společenská vzdálenost (blízký, vzdálený odmítaného). K analýze byly použity sémantické vzorce.

Stanoveny byly následující hypotézy:

1. Jelikož v českém kulturním kontextu není na vysoké škole dáván důraz na věkový rozdíl mezi studenty, studenti japonštiny se budou řídit spíše horizontálními vztahy, a to i v situacích, kdy budou rodilí mluvčí dávat větší důraz na vertikální vztahy.

2. U studentů nebude zjištěn výrazný posun směrem k rodilým mluvčím ani u skupiny s velmi vysokou pokročilostí v jazyce, ani u skupiny, která pobývala delší dobu v Japonsku, a rozdíly v užití sémantických vzorců budou spíše individuální.

3. Studenti, kteří používali učebnici Minna no nihongo nebo Genki, budou častěji používat vzorce, které se v těchto učebnicích objevují. Jedná se zejména o *Opakování části otázky* a *Naznačení*, u studentů, kteří používali Genki, zejména ve formě s příslovcem *čotto*.

Hypotéza č. 1 byla potvrzena. Tendence studentů řídit se podle horizontálních vztahů i v případech, kdy rodilí mluvčí tvoří mluvní akt na základě vertikálních vztahů, byla velmi výrazně vidět v případě *omluv*. Zatímco rodilí mluvčí volili ve všech čtyřech situacích vůči společensky výše postaveným výhradně formální omluvy, u studentů se stejná tendence projevila pouze v jedné z těchto situací. Ve dvou situacích, kdy byl posluchač společensky blízký, pak volila neformální omluvu v případě žádosti čtvrtina studentů, v případě pozvání 35% studentů. Vzhledem k částečnému užití neformálních omluv i vůči výše postavenému a společensky vzdálenému posluchači nebo stejně postavenému a společensky vzdálenému posluchači lze soudit, že někteří studenti podléhají pragmatickému transferu z češtiny, kde

je vůči všem spolužákům běžný neformální jazyk. Nicméně, zda jde skutečně o pragmatický transfer, by bylo nutné ověřit pomocí stejného testu kompetence diskurzu přeloženého do češtiny.

Hypotéza č. 2 nebyla potvrzena. Při rozdělení studentů na skupiny podle pokročilosti vyšlo najevo bylo zjištěno několik odlišností jak u skupin rozdělených podle délky pobytu v Japonsku, tak u skupin rozdělených podle jazykové pokročilosti. V užití některých vzorců a forem bylo patrné, že s vyšší pokročilostí a delším pobytem v Japonsku se studenti více podobají rodilým mluvčím. Toto bylo výrazně vidět například v užívání konkrétních forem *naznačení*, kdy se u skupiny s vyšší úrovní japonštiny i u skupiny s delším pobytem v Japonsku výrazně zvýšilo používání *naznačení* s přechodníkem a naopak se snížila forma s příslovcem *čotto*. Nicméně, v určitých ohledech se studenti s vyšší jazykovou pokročilostí nebo delším pobytem v Japonsku sice odlišovali od ostatních studentů, ale rodilým mluvčím se vzdalovali. V některých případech nebyl nalezen žádný rozdíl na základě pokročilosti nebo délky pobytu. Například i studenti na vyšší jazykové úrovni a studenti, kteří pobývali v Japonsku déle jak jeden rok, stále používali vůči staršímu spolužákovi neformální jazyk. Nelze tedy říci, že vyšší pokročilost nebo delší pobyt v Japonsku nemá vliv na rozvoj pragmatické kompetence. Nicméně, vzhledem k malému vzorku zkoumaných studentů by bylo třeba potvrdit tuto hypotézu dalším výzkumem.

Hypotézu č. 3 se podařilo částečně potvrdit. Několik odlišných tendencí od rodilých mluvčích lze vysvětlit obsahem učebnic. První z nich je tendence formulovat odmítnutí nepřímě, což učebnice japonštiny často zdůrazňují. Analýza ukázala, že sémantické vzorce z kategorie *přímých odmítnutí* rodilí mluvčí užívali dvakrát více než studenti japonštiny. Proto lze předpokládat, že se studenti v tomto ohledu řídili pokyny z učebnic. Dalším dokladem je užití elipsy – sémantického vzorce *naznačení* a jeho forem. Užití *naznačení* při odmítání, zejména ve formě s příslovcem *čotto*, se v učebnicích pro začátečníky velmi hojně vyskytuje jak v modelových dialogích, tak v různých cvičeních. Z analýzy dat vyplynulo, že studenti japonštiny užívají *naznačení* dvakrát více, než rodilí mluvčí. Co se týče formy *naznačení*, u studentů se výrazně objevila i forma s odporovací partikulí, kterou rodilí mluvčí nepoužívali vůbec, a forma s příslovcem *čotto*, kterou rodilí mluvčí použili velmi málo. V neposlední řadě lze zmínit sémantický vzorec *opakování části otázky*, se kterým se opět lze často setkat v obou vybraných učebnicích. Zatímco v případě studentů japonštiny šlo o často užívaný vzorec, rodilí mluvčí ho téměř neužili. Tuto hypotézu potvrzuje i porovnání studentů na základě užívaných učebnic. Zejména u skupiny užívající učebnici Genki, která

zdůrazňuje užívání elipsy s příslovcem *čotto*, byla tato forma užívána výrazně více než u ostatních skupin. Nicméně, vzhledem k relativně nízkému počtu zkoumaných studentů je zapotřebí potvrdit tuto hypotézu dalším výzkumem o vyšším počtu účastníků.

Mimo hypotézy bylo zjištěno následující:

- 1) U mnohých sémantických vzorců studenti nerozlišovali mezi situacemi na základě předmětu odmítnutí, společenského postavení posluchače ani společenské vzdálenosti posluchače. Například u *Udání důvodu* nebo *Přímých odmítnutí* se rodilí mluvčí řídili spíše podle předmětu odmítnutí a společenského postavení posluchače, u studentů japonštiny bylo užití v každé situaci okolo průměru.
- 2) V případě sémantických vzorců spadajících do skupiny strategií pozitivní zdvořilosti se rodilí mluvčí i studenti japonštiny řídili podle společenské vzdálenosti posluchače. Nicméně, zatímco rodilí mluvčí užili více těchto sémantických vzorců vůči společensky blízkým posluchačům, studenti použili více vzorců vůči společensky vzdáleným posluchačům. Zde je možné, že došlo k pragmatickému transferu z češtiny, který by bylo nutné ověřit dalším výzkumem.
- 3) U studentů se vyskytly dva sémantické vzorce, které rodilí mluvčí vůbec nepoužili. Jedná se o *Alternativní řešení zahrnující posluchače*⁶⁰ a *Oslovení*. Nicméně, užití těchto vzorců u studentů nebylo příliš vysoké.

Je zjevné, že mezi českými studenty japonštiny a rodilými mluvčími jsou v pragmatické kompetenci rozdíly. Odlišnosti od rodilých mluvčí lze vidět částečně už v samotném výběru sémantických vzorců i v jejich formách. Liší se i užití a forma sémantických vzorců podle předmětu odmítnutí, společenského postavení a společenské vzdálenosti, kdy jsou studenti v některých případech na tyto faktory méně citliví než rodilí mluvčí. Ačkoliv odlišnosti od rodilých mluvčích nemusí nutně znamenat, že bude daná promluva vnímána posluchačem jako nezdvořilá či urážlivá, je nutné věnovat rozvoji pragmatické kompetence dostatečnou pozornost. Vzhledem k tomu, že učebnice mnohdy nedokáže pokrýt všechny nuance řečových aktů, je zásadní, aby se tomuto aspektu dostatečně věnoval lektor při výuce.

⁶⁰ Rodilí mluvčí použili pouze vzorec *Alternativní řešení nezahrnující posluchače*.

6 Seznam použité literatury

BARDOVI-HARLIG, Gabriel. Grounds for instruction in pragmatics? In: KASPER, Gabriel a Kenneth R. ROSE. *Pragmatics in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 13-32. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524797>. ISBN 0-521-80379-9.

BARRON, Anne. Acquisition in interlanguage pragmatics: Learning how to Do Things with Words in a Study Abroad Context. John Benjamins Publishing, 2003. ISBN 1588113426.

BEEBE, Leslie M., Tomoko TAKAHASHI a Robin ULISS-WELTZ. Pragmatic Transfer in ESL Refusals. in SCARCELLA, Robin C., Elaine S. ANDERSEN a Stephen D. KRASHEN, ed. *Developing Communicative Competence in Second Language*. New York: Newbury House Publishers, 1990, s. 55-73. ISBN 0-06-632530-7.

BROWN, Penelope a Stephen C. LEVINSON. *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. Studies in interactional sociolinguistics. ISBN 0-521-31355-4.

BULAEVA, Maria E. a TAMAOKA Kacuo. Rošiadžin nihongo gakušúša ni okeru irai no kotowari muzukašisa to hairjo wo kósei suru šojóin: Poraitonesu riron no kanten kara. *The Bulletin of Japanese Curriculum Research and Development*. 2016. 38(4), 45-56. ISSN 0288-0334

ČMEJRKOVÁ, Světlá a Petr KADERKA, ULIČNÝ, Oldřich, ed. Studie k moderní mluvnici češtiny. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2013, 1, Pragmatické aspekty češtiny. Monografie. ISBN 978-80-244-3527-5.

ESLAMI, Zohreh R. *How to develop appropriate refusal strategies*. In: MARTÍNEZ-FLOR, Alicia a Esther USÓ-JUAN. *Speech Act Performance: Theoretical, empirical and methodological issues*. John Benjamins Publishing Company, 2010, s.217–236. ISBN. 9027219893, 9789027219893.

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. Skladba češtiny [online]. Olomouc: Votobia, 1998 [cit. 2020-07-14]. Velká řada. ISBN 80-7198-281-4. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

HAYATI, Novia. Imikóšiki ni joru nihongo to sundago no "kotowari": Nikaime no "kotowari" no deta wo motoni šite. *Ronbunšú / Kanazawa daigaku ningenšakaigakuiki keizaigakurui šakaigengogaku enšú*. 2018, (13), 1-16. DOI: 10.24517/00050888. ISSN 2188-6350.

HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Vydání druhé, v Karolinu první, doplněné. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2233-0.

KASPER, Gabriel a Kenneth R. ROSE. Pragmatics in language teaching. In: KASPER, Gabriel a Kenneth R. ROSE. *Pragmatics in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524797>. ISBN 0-521-80379-9.

KAWATE-MIERZEJEWSKA, Megumi. *Refusals in Japanese telephone conversations*. TAGUCHI, Naoko, ed. *Pragmatic Competence*. Berlín: Walter de Gruyter, 2009, s. 199-226. ISBN 978-3-11-021855-8.

KIYAMA, Sachiko, Katsuo TAMAOKA a Masato TAKIURA. Applicability of Brown and Levinson's Politeness Theory to a Non-Western Culture: Evidence From Japanese Facework Behaviors. *SAGE Open*. 2012, 2(4). DOI: 10.1177/2158244012470116. [online]. [cit. 2020-03-02].

LABUS, David a Jan SÝKORA. *Japonsko-český studijní znakový slovník*. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-281-3.

LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese Patterns of Behavior*. Honolulu : University of Hawaii Press, 1976. ISBN 9780824803964.

MASDEN, Mariko. Aimagina „čotto...“ wa teinei ka?: Iwanai koto to kikite no fuka wo megutte. *Kumamoto daigaku kokusaika suišin sentá kijó*. 2012, **03**, 63-75. ISSN 18849008.

MASDEN, Mariko. Nihondžin daigakusei ga šicurei da to kandžiru rjógakusei norjógakusei no sasoi, kotowari hjógen ni kan suru jobičósa. *Kumamoto daigaku kokusaika suišin sentá kijó*. 2011, **02**, 51-73. ISSN 18849008.

MAŠÍN, Jaroslav. *Lingvistická pragmatika ve výuce češtiny jako cizího jazyka*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Karel Šebesta.

MAYNARD, Senko. *Japanese Communication: Language and Thought in Context*. 1997. ISBN 9780824817992.

MENG, Yun. Niččú kotowari ni okeru poraitonesu sutoratedží no ikkósacu: Nihondžin kaišain to čúgokudžin kaišain no hikaku wo tóšite. *Ibunka komjunikéšon kenkjú*. 2010, (22), 1-28. ISSN 09153446.

MENG, Yun. Čúgokudžin nihongo džókjúgakušúša no gojórontekiten'í no ikkósacu: Irai ni taisuru kotowari hjógen no poraitonesu no arawašikata kara. *Forum of international development studies*. 2008, (36), 241-254. DOI: 10.18999/forids.36.241. ISSN 13413732.

Ó, Gen a Hiroko JAMAMOTO. Nihondžin to čúgokudžin wa bamen no toraekata ga donojoini kotonaru ka: Džogen ni taisuru kotowarikódó wo čúšin ni. *Nihongo kjóiku kenkjú*. 2016, **62**(1), 82-99. DOI: 10.20724/naganuma.62.0_82. ISSN 0287-9999.

OZAKI, Jošimicu. Irai, susume ni tai suru kotowari ni okeru hairjo no hjógen. *Gengo kódó ni okeru "hairjo"no šosó*. Tokyo: Kuroshio shuppan, 2006, s. 89-114. ISBN 9784874243381.

ŠIMURA, Akihiko. "Kotowari" to iu hacuwa kói ni okeru taigú hjógen tošite no šórjaku no hindo, kikó, kózó ni kan suru čúkan gengo gojóron kenkjú. *Language culture communication*. Keiódžuku daigaku, 1995, (15), 41-62. ISSN 09117229.

SZATROWSKI, Polly. *Nihongo no danwa no kózóbunseki: Kanjú no sutoratedžii no kósacu*. Tokio: Kuroshio shuppan, 1993. ISBN 4874240801.

SZATROWSKI, Polly. Weak and strong opposition in Japanese invitation-refusals. In SZATROWSKI, Polly, ed. *Hidden and open conflict in Japanese conversational interaction*. Toyko: Kurosio Publishers, 2004, s. 221-277. ISBN 4874242944.

TAGUCHI, Naoko. *Context, Individual Differences and Pragmatic Competence*. Velká Británie: Multilingual Matter, 2012. ISBN 9781847696083.

TAGUCHI, Naoko. Pragmatic competence in Japanese as a second language: Introduction. TAGUCHI, Naoko, ed. *Pragmatic Competence*. Berlín: Walter de Gruyter, 2009, s. 1-18. ISBN 978-3-11-021855-8.

VAN COMPERNOLLE, Rémi A. *Sociocultural Theory and L2 Instructional Pragmatics*. Bristol: Multilingual Matters, 2014. ISBN 9781783091393.

WIERZBICKA, Anna. *Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. New York: Oxford University Press, 1997. Oxford studies in anthropological linguistics. ISBN 0-19-508836-0.

WIERZBICKA, Anna. *Cross-cultural pragmatics: the semantics of human interaction*. 2nd edition. Berlin: Mouton de Gruyter, 2003. ISBN 3-11-017769-2.

Učebnice japonštiny

Minna no nihongo: šokjú 1 honsacu. 8. vydání. Tokio: 3A nettowáku, 2002. ISBN 4-88319-102-8 C0081

Minna no nihongo: šokjú 2 honsacu. 1. vydání. Tokio: 3A nettowáku, 1998. ISBN 978-4883196463.

BANNO, Eri, Yutaka OHNO, Yoko SAKANE a Chikako SHINAGAWA. Genki: An Integrated Course in Elementary Japanese vol. 1. 9. vydání. Tokyo: The Japan Times, 2001. ISBN 4-7890-0963-7.

BANNO, Eri, Yutaka OHNO, Yoko SAKANE, Chikako SHINAGAWA a Kyoko TAKASHIKI. Genki II: An Integrated Course in Elementary Japanese II. 4. vydání. Tokyo: The Japan Times, 2001. ISBN 4-7890-0982-3.

ISHIHARA, Noriko a MAEDA, Magahara. Advanced Japanese : communication in context. Londýn: Routledge, 2010. ISBN 9780415777087 [0415777089]

7 Seznam příloh:

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1. – TEST KOMPETENCE DISKURZU (DCT)	I
PŘÍLOHA 2. – SÉMANTICKÉ VZORCE (BEEBE ET AL. 1990).....	IV
PŘÍLOHA 3. – KORPUS – RODILÍ MLUVČÍ JAPONŠTINY	VI
PŘÍLOHA 4. – KORPUS – STUDENTI JAPONŠTINY	XXI

Příloha 1. – Test kompetence diskurzu (DCT)

DCT (Discourse Completion Test)

Situace 1 – Pozvání, mluvčí A je výše postavený a společensky blízký

1) A はあなたにとって親しい先輩

A: Bさん/くん、土曜日、言語学部の学生の飲み会があるんだ。修士課程の学生も来るし。参加しない？

B: (はやく寝たいと思っているから行きたくない)

B: _____ (この答えを記入してください)

A: そっか。じゃあ、また今度。

Situace 2 – Pozvání, mluvčí A je výše postavený a společensky vzdálený

2) A はあなたにとって親しくない先輩

A: あのう、今ちょっといいですか。修士課程の A というものです。今留学生との交流サークルを担当しています。来週の日曜日留学生とのハイキングのイベントをします。詳しい情報はこのパンフレットにあります。参加してみませんか。

B: (ハイキングが好きじゃないから参加したくないと思っている)

B: _____ (この答えを記入してください)

A: そうですね。わかりました。

Situace 3 – Pozvání, mluvčí A je stejně postavený a společensky blízký

3) A はあなたの友人です

A: ねえ、Bくん/ちゃん、今晚、カラオケに一緒に行かない？

B: (勉強したいから行きたくないと思っている)

B: _____ (この答えを記入してください)

A: そうなんだ。じゃあ、また今度ね。

Situace 4 – Pozvání, mluvčí A je stejně postavený a společensky vzdálený

4) A は同じ授業を受けている学生

A: すみません、ちょっといいですか？ Bさんも「異文化コミュニケーション」という授業を受けていて、興味がありそうなので声をかけてみました。来週の金曜日に、留学生のために歓迎会を行います。留学生と友達になるいいチャンスで

す。詳しい情報はこのパンフレットにあります。時間があったら、参加してみませんか。

B:(実は、留学生に興味がないから参加したくないと思っている)

B: _____ (この答えを記入してください)

A:そうですか。わかりました。

Situace 5 – Žádost, mluvčí A je výše postavený a společensky blízký

5)A はあなたにとって親しい先輩

A:B さん/くん、お疲れ様。もう一つお願いしてもいい？来週の土曜日、留学生のためのオリエンテーションがあるんだけど、もし時間があれば、手伝ってくれない？

B: (忙しいから手伝いたくないと思っている)

B: _____ (この答えを記入してください)

A: あ、そっか。じゃあ、他の人に聞いてみる。

Situace 6 – Žádost, mluvčí A je výše postavený a společensky vzdálený

6) A はあなたにとって親しくない先輩

A:あのう、二年生のBさんですね。

B:はい、そうです。

A:院生のAです。実は、来週の火曜日に学部の新入生のためにオリエンテーションをするんです。学部からの人に手伝ってもらいたいです。もし時間があれば、手伝ってもらえないですか？

B:(実は、行きたくないと思っている)

B: _____ (この答えを記入してください)

A:そうですか。じゃあ、他の人に頼んでみます。

Situace 7 – Žádost, mluvčí A je stejně postavený a společensky blízký

7)A はあなたの友人です

A:ねえ、Bくん/ちゃん、この数学の問題全然わかんないんだ。突然だけど、もし今日の午後か明日の午前中時間があったら、教えてくれない？

B:(友人は授業中に寝ているばかりであなたはいつもなにか友人に教えているの

で、教えたくない)

B: _____ (この答えを記入してください)

A: どうか。じゃ、他の子に聞いてみる。

Situace 8 – Žádost, mluvčí A je stejně postavený a společensky vzdálený

8) A はあなたと授業を受けています

A: あもう、今ちょっといいですか？実は、今、新しいサークルを作ってるんです。日本語や簡単な英語でディベートするサークルです。大学のディベート大会に参加したり、将来外国にも行けたりするかもしれないんです。Bさんは議論などに興味がありそうなので、声をかけてみました。どうですか？サークルに入ってくれませんか？

B: (興味がないから入りたくないと思っている)

B: _____ (この答えを記入してください)

A: そうですか？では、もし興味をもったら、いつでも連絡ください。

Příloha 2. – Sémantické vzorce (Beebe et al. 1990)

Classification of Refusals

- I. Direct
 - A) Performative (e.g. “I refuse”)
 - B) Nonperformative statement
 - ① “No”
 - ② Negative willingness/ability (e.g. “I can’t” “I won’t” “I don’t think so”)
- II. Indirect
 - A) Statement of regret (e.g. “I’m sorry...”, “I feel terrible...”)
 - B) Wish (e.g. “I wish I could help you...”)
 - C) Excuse, reason, explanation (e.g. “My children will be home that night”, “I have a headache.”)
 - D) Statement of alternative
 - ① I can do X instead of X (e.g. “I’d rather...”, “I’d prefer...”)
 - ② Why don’t you do X instead of Y (e.g. “Why don’t you ask someone else?”)
 - E) Set condition for future or past acceptance (e.g. “If you had asked me earlier, I would have...”)
 - F) Promise of future acceptance (e.g. “I’ll do it next time.”, “I promise Ill...”, “Next time Ill...” – using “will” of promise or “promise”)
 - G) Statement of principle (e.g. “I never do business with friends.”)
 - H) Statement of philosophy (e.g. “One can’t be too careful.”)
 - I) Attempt to dissuade interlocutor
 - ① Threat or statement of negative consequences to the requester (e.g. “I won’t be any fun tonight.” to refuse an invitation)
 - ② Guilt trip (e.g. waitress to customers who want to sit a while: “I can’t make a living off people who just order coffee.”)
 - ③ Criticize the request/requester, etc. (statement of negative feeling or opinion): insult/attack (e.g. “Who do you think you are?”, “That’s a terrible idea!”)
 - ④ Request for help, empathy, and assistance by dropping or holding the request
 - ⑤ Let the interlocutor off the hook (e.g. “Don’t worry about it.”, “That’s okay.”)
 - ⑥ Self-defense (“I no do nutting wrong.”)
 - J) Acceptance that functions as refusals
 - ① Unspecific or indefinite reply
 - ② Lack of enthusiasm
 - K) Avoidance
 - ① Nonverbal

1. Silence
2. Hesitation
3. Do nothing
4. Physical departure
- ② Verbal
 1. Topic switch
 2. Joke
 3. Repetition of part of request, etc. (e.g. “Monday?”)
 4. Postponement (e.g. “I’ll think about it.”)
 5. Hedging (e.g. “Gee, I don’t know.”, “I’m not sure.”)

Adjuncts to Refusals

1. Statement of positive opinion/feeling or agreement (e.g. “That’s a good idea...”, “I’d love to...”)
2. Statement of empathy (e.g. “I realize you are in a difficult situation.”)
3. Pause fillers (e.g. “uhh”, “well”, “oh”, “uhm”)
4. Gratitude/appreciation

Příloha 3. – Korpus – rodilí mluvčí japonštiny

1. Situace 1 - pozvání, výše postavený a společensky blízký
- 1 すみません！今回は厳しいんですよ。
- 2 今日は気分が乗らないから、また今度誘って。
- 3 とても行きたいのですが、どうしても外せない用事があるのですいません。また今度誘ってください。
- 4 バイトが入ってていけません。
- 5 すみません、寝たいっす。
- 6 すみません、今日はやめときます。また、誘って下さい。
- 7 次の日朝早いから今回はやめとく
- 8 すみません、明日は無理なんですけどまた次誘ってください。
- 9 すみません、今日は早めに寝ようと思っているので失礼します。
- 10 ごめんなさい、用事があるんで参加できないですまた誘って下さい！
- 11 すみません、すでに予定が入ってしまっているので不参加でお願いします。
- 12 すみません、その日はちょっと用事があるんです。
- 13 疲れてるんで、今日は帰ります。すみません。
- 14 んー、めっちゃ行きたいんですけど、その日バイト入っててちょっと厳しいです、、、。
- 15 疲れていて、はやく寝たいから今日は行けません。ごめんなさい。
- 16 ごめんなさい、先約があって参加は厳しいです...
- 17 すいません。予定がその日入ってまして。ぜひまた誘ってください！
- 18 いや、疲れてるんで今日は遠慮ときます。
- 19 明日バイトがあるのでちょっと厳しそうです
- 20 申し訳ないです、課題が終わってなくて行けないです、、、
- 21 すみません、今日は早く寝たいと思っているのでお断りします
- 22 今週日曜日提出の課題の見直しをしたいので、次回誘っていただけると嬉しいです。
- 23 ごめんなさい、その日は予定があるので行けません。また誘ってください。
- 24 すみません、日曜日に予定があるんです....。
- 25 行きたいんですけど、最近寝れてなくて、ごめんなさい！

- 26 すみません、その日は用事があって行けないです。
- 27 すみません、その日は予定があって行けないです
- 28 ごめんなさい、今日はちょっと疲れたからやめときます。
- 29 明日朝早いので厳しいです。
- 30 すみません、その日は用事があるので参加は厳しいです。
- 31 土曜日かぁ…。ちょっとその日は夜早く寝たいので、次の機会にまた誘ってくださいませんか？
- 32 その日は予定がはいってるので、すみませんが行けないです。
- 33 すみません、予定があるので。
- 34 行きたいんですけど、バイトの予定があるんですよ。
- 35 その日は、ちょっと予定があってどうしても参加できません。また誘ってください！
- 36 次の日朝早いので厳しいです。
- 37 すみません、日曜日の早朝に家を出なくてはいけない用事が入っているので、せつかなのですが、辞退させてください。
- 38 すみません、明日〇〇といった用事がありますので、また今度誘ってください！
- 39 うわー！行きたいけど土曜日はちょっと、
- 40 土曜日バイトなんですよ、どうしても人足りてないみたいで、
- 41 用事があるのでごめんなさい。
- 42 すみませんが、その日は予定があるので行けません。
- 43 いいですね！ただ次の日朝早いので今回は遠慮しておきます。
- 44 すみません、本当にとっても参加したいのですが、最近寝れていないので、今日是不参加にさせていただきたいです。また次回お誘いいただけると嬉しいです。
- 45 すみません、日曜日に用事があって…。また誘ってください！
- 46 すいません、眠たいので帰ります。また誘ってください。
- 47 お誘いありがとうございます！すみませんが、今日は体調がすぐれなくていけないです。また、誘ってください！
- 48 すみません、日曜日は用事があるので行けません。
- 49 すみません、その日は予定があって行けないです。

2. Situace 2 – pozvání, výše postavený, společensky vzdálený

- 1 来週の日曜日は予定があって厳しいです。
- 2 ハイキングはあまり興味がないので、参加しません。すみません。
- 3 とても行きたいのですが、どうしても外せない用事があるのですいません。また今度誘ってください。
- 4 遠慮しておきます
- 5 すみません。その日は行けません。
- 6 いや、予定あるんで
- 7 自分体を動かすのが苦手なのでやめておきます
- 8 すみません、ハイキングはあまり好きじゃないんです。
- 9 すみません、あまりハイキングに興味がないので遠慮させていただきます
- 10 ハイキングはあまりしたくないのでいいです
- 11 すみません、ハイキングに興味がないので不参加でお願いします。
- 12 すみません、やめておきます。
- 13 ハイキング好きちゃうんでやめときます
- 14 いや、大丈夫っす
- 15 ハイキングはあまり好きではないのでまた今度お願いします。
- 16 楽しそうではあるのですが、参加は難しいかもしれません。またイベントがありましたらお誘いいただけると嬉しく思います。
- 17 すいません予定が入ってまして。ぜひまた誘ってください！
- 18 あー来週の日曜はちょっと用事が入っちゃってて...
- 19 用事が入ってるので行けません
- 20 その日先約が入っていて行けません、申し訳ないです、
- 21 すみません、用事があるので参加できません
- 22 すみませんが先約があるので今回はお断りさせていただきます。
- 23 ありがとうございます。考えてみます。
- 24 すみません、今回はやめておきます。
- 25 その日は用事が入ってて、ごめんなさい
- 26 ハイキングなどの運動が苦手なので、参加しません。
- 27 大丈夫です。ありがとうございます。
- 28 今回は予定が入っているので、遠慮しておきます。
- 29 その日バイト入れてしまいました、、すみません、、

- 30 すみません、その日は用事があるので参加できそうにないです。申し訳ないです。
- 31 ハイキングはあんまり好きじゃないのですみません。でもありがとうございます。
- 32 来週の日曜は予定が入ってて行けないです、すみません。
- 33 予定が合えば行きますね
- 34 考えておきます。
- 35 ちょうどその日は予定があるので参加できそうにないです。すみません。
- 36 いえ、大丈夫です。
- 37 誘って下さりありがとうございます。とても興味はあるのですが、実はハイキングなどの身体を動かすことが苦手なので、懇親会などがありましたらまた声をかけて頂きたいです。
- 38 その日もう用事入れちゃってまして。。ごめんなさい
- 39 ハイキングはあまり興味ないので、大丈夫です。
- 40 結構です。ありがとうございます。
- 41 その日はバイトなのですみません
- 42 その日は予定があるので行けないと思います。すみません。
- 43 そうなんですね。申し訳ないんですが、日曜日は別の予定があるので参加できません。
- 44 すみません、ハイキングは苦手なので...
- 45 面白そうですね。でも日曜日はバイトがあるので行けません。次の機会があればまたお願いします。
- 46 すいません、ハイキングとかあんまり好きじゃないんで大丈夫です。
- 47 お誘いありがとうございます！その日は予定があって、参加できそうにないです。お誘いいただいたのに、すみません
- 48 すみません、用事があるので行けません。
- 49 すみません、その日は用事があって参加できません。

3. Situace 3 – pozvání, stejně postavený, společensky blízký

- 1 ごめん、勉強しなあかんから無理やわ。
- 2 今日はやりたい勉強があるから、ごめんね。
- 3 ごめん。今日の夜は用事があるんだ。また今度。

- 4 勉強をしなければ、、、ごめん
- 5 ごめん、勉強やばいからまた今度で。
- 6 すまん、今回は遠慮しとくわ。また誘って。
- 7 勉強しなあかんから行けへん
- 8 ごめん、今日は勉強したいから行けない。
- 9 今日は勉強するからまた今度。
- 10 ごめん、あんまり気分のらんからやめとくわ
- 11 勉強しやなあかんから今回はパスするわ。
- 12 ごめん、今日は勉強しなきゃいけない。
- 13 勉強しなあかんから無理。単位必要やし。あと、おれクソ音痴やからやめた方がいいで。誘ってくれてありがとう
- 14 明日テストやばいから今日は渋いわ。
- 15 今日は他の用事があるので行けない。
- 16 ごめん！勉強しなきゃなんだよね～また誘って！
- 17 わりい！今日いけん！
- 18 ごめん今日は勉強したいからまた今度誘って。
- 19 金欠～ごめん
- 20 すまん、勉強しないとやばいんよ～
- 1 今日は勉強したいからやめとくね
- 2 金欠だからまた今度ね！
- 3 勉強しなきゃいけないから、また今度誘ってね。
- 4 ごめん！今日課題やらないとなんだ
- 5 ごめん～テスト近いんだ～
- 6 今日は勉強しないとほんとにやばいから行けない、ごめん。
- 7 勉強しなあかんからごめんー
- 8 行きたいんだけど、テスト勉強しないとやばいから、行けないや、ごめんね
- 9 めっちゃ行きたいけど勉強あるからごめんね、、
- 10 ごめん、勉強しないとテストヤバいから今日はパス！
- 11 ええ、ごめん。その日は勉強しないといけないからまた今度誘って...！
- 12 明日提出の課題がまだ終わってないから行けないわ。また今度いこ！
- 13 ごめん、べんきょうしなきゃいけないから

- 14 行きたいけど、勉強しなきゃなんだよね。
- 15 どうしても勉強しないといけなくて、だからまた誘って！
- 16 今日やらないとあかんことがあるねん。
- 17 最近忙しくて勉強に集中できてないから、今日はしっかりしたいんだ。ごめんね。
- 18 ごめん、めっちゃ行きたいんやけど、やることあって。。また誘ってな！
- 18 これからバイトなんだよねー、ごめん！
- 20 課題終わらんからごめん！またこんど誘って！！
- 21 テスト近いからごめんね
- 22 ごめん、予定があるんだ、。。
- 23 いいね！でも帰って課題しないといけなから今日は厳しいな、ごめん！
- 24 ごめん、今日は無理だ！勉強しなきゃ！
- 25 ごめん、今日課題やらないとなんだ。
- 26 勉強したいから今日はやめとく
- 27 誘ってくれてありがとう！今日は勉強するから行かれへんわ.ごめんな。また、誘って！
- 28 ごめんね、勉強するから行けない。
- 29 ごめん。今晚は無理やわ。

4. Situace 4 – pozvání, stejně postavený, společensky vzdálený

- 1 来週の金曜日は予定があるので、すみません。
- 2 他に用事があるので参加できません。すみません。
- 3 とても行きたいのですが、どうしても外せない用事があるのですいません。また今度誘ってください。
- 4 部活またはバイトがあるのでいけません
- 5 すみません、その日は行けません。
- 6 いや、ちょっと予定があるので
- 7 ちょっとその日は都合が悪いので行けないです
- 8 ごめんなさい、あまり興味ないんだ。
- 9 ええと、留学生との交流は今のところはいいかな
- 10 予定があるのでいけません
- 11 予定が入っているので不参加でお願いします。

- 12 すみません、やめておきます。
- 13 興味ねえわ。勝手なこと言うなや。
- 14 いや、知り合いいないんで渋いっす。
- 15 英語が話せないので留学生と話せません。
- 16 ごめんなさい、その日は先約があって参加は難しいです
- 17 ぜひ時間のあるときに！またこちらから連絡します！
- 18 はあ、留学生とかはよくわかんないので...
- 19 せっかくだけど遠慮しとくよ
- 20 申し訳ないです、その日は予定が入っていて行けないです
- 21 すみません、今は忙しいので遠慮します
- 22 ごめんなさい、その日は私用があるので参加できません。
- 23 ありがとうございます。ちょっと考えてみます。
- 24 ちょっと予定を確認して、行けそうだったら行きますね。
- 25 忙しいごめんなさい
- 26 外国人の人と話すの苦手なので、参加しません。
- 27 あ、大丈夫です。ありがとうございます。
- 28 すいません、大丈夫です。
- 29 その日バイトあるのでごめんなさい
- 30 ごめんなさい、その日は用事があるのでちょっと参加できないです...
- 31 そういうイベントは苦手なので、ごめんなさい。
- 32 来週の金曜日は予定が入ってて行けないです、すみません。
- 33 すみません、予定があります
- 34 予定があるので行けないんですが、パンフレットだけもらっておきます。
- 35 その日は予定があるのでどうしてもいけそうにないんです。ごめんなさい。
- 36 金曜日は用事があって行けないわ〜。
- 37 声をかけてくださりありがとうございます。来週の金曜日は既に予定が入っていて、行けそうにありません。すみません。
- 38 今別のサークルに入っていて、そちらが物凄く忙しくて。。
- 39 金曜日は授業とバイトで、、、ごめんなさい。
- 40 すみません。金曜日は予定があるのでいけません。
- 41 忙しいのですみません

- 42 来週の金曜日は予定があるので行けないんです、ごめんなさい。
- 43 ありがとうございます！まだ予定がわからないので、行けそうだったらまた声かけますね！
- 44 すみません、その日は忙しいんです。
- 45 課題が終わりそうだったら参加しますね。
- 46 授業はとってますけど、実はあんまり留学生とか興味ないです。
- 47 お誘いありがとうございます！すみませんが、その日は予定があっていきそうにないです。すみません。
- 48 すみません、大丈夫です。
- 49 日曜日は用事があるって参加できないです。

5. Situace 5 – žádost, výše postavený, společensky blízký

- 1 すみません！来週はちょっと行けへん忙しくて、、、申し訳ないです
- 2 その日は都合が悪いのでお伝いできません。すみません。
- 3 ぜひ力になりたいのですが、どうしても外せない用事があるのですいません。
- 次は行きます！
- 4 ごめんなさい、先約があるんです
- 5 いやーちょっと無理かしんないです。
- 6 すみません、忙しいので行けません。
- 7 ちょっとやる事が多くて時間が取れないです。
- 8 すみません、その日はちょっと忙しいので厳しいです。
- 9 すみません、少し忙しくてお手伝いできないです
- 10 忙しいから無理っすねー
- 11 予定が入ってしまっているので不参加でお願いします。
- 12 すみません、その日は用事があります。
- 13 用事あるんで無理です。すみません。
- 14 いやー、ちょっときついつす、、手伝うのは全然いいんですけど、予定入ってて、まじごめんなさい、、。
- 15 忙しいので行けません。
- 16 ごめんなさい！今週はちょっと忙しくて難しそうです...当日ならお手伝いできるかもです！
- 17 すいません予定がありまして。ぜひまた誘ってください！

- 18 いや、すいません、めっちゃ忙しくて手伝ってる暇もないくらいで...今回はちょっと...
- 19 行きたいんですけどちょっと忙しいです...すいません
- 20 申し訳ないです、その日の近辺にある課題や予定などでキャパオーバーになっていて行けないです。本当はお手伝いしたいのですが、すみません
- 21 すみません、忙しいので手伝えないです
- 22 キャパの問題でそちらには伺えないですごめんなさい！
- 23 ごめんなさい、その日は忙しくて手伝えません。
- 24 ちょっと課題が終わりそうになくて...。すみません。
- 25 ごめんなさい、ちょっと時間がなくて
- 26 すみません、その日忙しくて手伝うことができません
- 27 ごめんなさい、今忙しいので難しいです。
- 28 来週の土曜日は用事があって忙しいので行けません。すみません！また何かあったら声かけてください
- 29 その日バイトあるんですよ～お力になれずすみません、
- 30 すみません、最近忙しいのでお手伝いできないと思います。
- 31 行きたいんですけど、ちょっと最近忙しいので厳しいです...。ごめんなさい...。オリエンテーション頑張ってください...！
- 32 来週の土曜は予定がはいっててお手伝いできません。すみません、
- 33 すみません、今予定が詰まってて
- 34 お手伝いしたいんですが、最近忙しくてその日は行けないんです。
- 35 ちょっと忙しくて参加できそにないです。ごめんなさい。
- 36 厳しいです。
- 37 お疲れ様です！すみません、お手伝いしたいのは山々なのですが、レポートの提出が近づいているのでそちらに時間を割かないといけない状況にあるので、難しいです。本当にすみません。
- 38 本当に行きたいんですけど、用事を入れてしまっていて。。ごめんなさい。
- 39 もっと早く言ってくれば、、！残念です㊤㊤
- 40 そうなんですね！すごくお手伝いしたいんですけどその日どうしてもバイトが入っちゃってて行けなさそうです...。
- 41 すみません、ちょっと時間なくて
- 42 来週の土曜日は用事があって無理なんです。すみません。

- 43 すみません！お手伝いさせて頂きたいのは山々なんですが、ちょっと最近忙しくて...
- 44 すみません、時間があれば良かったんですが、忙しくてできそうにありません...。
- 45 すみません、土曜日は用事があって...。また誘ってください！
- 46 すいません最近忙しいんで厳しいです。
- 47 すみませんが、その日は予定があっけそうにないです。せっかく、誘って下さったのにすみません
- 48 すみません！時間がないのでお手伝いできません。
- 49 すみません、忙しくて手伝えそうにないです。

6. Situace 6 – žádost, výše postavený, společensky vzdálený

- 1 来週の火曜は急ですね。すみません、予定があります。
- 2 その日は都合が悪いのでお手伝いできません。すみません。
- 3 どうしても外せない用事があるのですいません。お力になれなくてすいません。
- 4 ちょっと忙しいので厳しいです
- 5 すみません、その日はちょっと無理ですね
- 6 すみません、予定があるのでいけません。
- 7 ちょっと用事があって行けないです
- 8 すみません、その日はバイトです。
- 9 えーっと、すみません。すこしいそがしくて。
- 10 すいません、予定があるんでできません
- 11 すでに予定があり、時間がないので手伝うことができません。
- 12 すみません、その日は用事があります。
- 13 用事あるんで無理です。すみません
- 14 いや、バイトあるんで無理っす
- 15 その日は予定があるので、すみません。
- 16 すみません、その日は外せない用事がありましてお手伝いできなそうです。お役に立たずに申し訳ありません。
- 17 すいません予定がありまして。
- 18 すいません、火曜は医者に行かなきゃいけないので、はい、すいません。

- 19 その日は別用なので...
- 20 その日予定が入ってて参加できません、申し訳ないです、
- 21 すみません、時間がないのでお手伝いできません
- 22 その日は別の用事で学校には行けないのでお力添えできません。
- 23 ごめんなさい、その日は予定があるので手伝えません
- 24 火曜日はすみません、授業とバイトがあるので厳しいです。
- 25 ごめんなさい、授業があるんです
- 26 すみません、その日は用事があり手伝うことができません。
- 27 その日は予定があって、すみません。
- 28 来週の火曜日は用事があるのでいけません。すいません
- 29 バイトあるのですみません
- 30 すみません、その日は別の用事が既にあるのでお手伝いできそうにないです。申し訳ないです。
- 31 ごめんなさい、多分行けないと思います....。
- 32 すみませんが来週の火曜はバイトがはいってて、
- 33 すみません、予定があります
- 34 ごめんなさい、予定があって行けないんですよ
- 35 予定があって参加できません。ごめんなさい。
- 36 忙しいので厳しいです。
- 37 すみません、今他のことが忙しいのでお手伝いできません。すみません。
- 38 すみません、その日はすでに予定が入ってしまして。。
- 39 土曜日はちょっと都合悪くて行けません。
- 40 すみません。火曜日は予定があるので難しいです。
- 41 部活があるのですみません
- 42 すみませんがその日は予定があるので行けません。
- 43 すみません、その日は別の予定があるのでお手伝いできません
- 44 すみません。忙しくてできそうにありません。
- 45 すみません、ちょっとその日は行けそうにないです。
- 46 ちょっと忙しいです。すいません。
- 47 すみません。その日は別の予定があっていけそうにありません。申し訳ないです。

48 すみません、時間がないので。

49 すみません、予定があるので手伝えないです。

7. Situace 7 – žádost, stejně postavený, společensky blízký

1 お前、授業寝てばっかだろ。まずは自分で調べるか、ちゃんと授業を聞け。それからなら教えてあげる。

2 僕はそんなに暇じゃないから他の子にきいて。

3 うーん、その時間はちょっと無理かな...

4 一回自分で頑張ってみようね

5 ちょっと無理かな。

6 忙しいから無理

7 僕もわからん

8 もうちょっと考えてみたらできるかもよ？

9 もうしばらく考えてみたらどう？

10 ごめん、俺もわからんわ

11 ごめん、時間ないから無理やわ。

12 ごめん、今日は用事がある。

13 授業中寝てるからやん。自分で考え。

14 いや、一旦自分でやれよ笑

15 僕もあまり聞いていなかった。

16 寝てばかりだからでしょ〜今回ばかりは教えないよ！

17 わりい！自分もわからんわ！

18 お前いつも寝とるし結局毎回俺が教えとるもんで今回は嫌だ。

19 僕も分かんない

20 すまん、僕もわからんし今忙しいんよ。他の人に当たってくれ

21 ごめん、ちょっと時間合わないから別の人に聞いてくれる？

22 ごめん私もそこわかんないや、他あたってくれる？

23 その時間は空いてないから、他の子をあたってもらってもいい？

24 ここ私も分からなかったんだよね。先生に聞くか他の子に聞いてみて！

25 ごめん〜今日すぐ帰る必要があって

26 ごめん、わたしもわからなかった。

27 それ私もわからなかった！わかったら教えて！

28 わたしもあんまり分からない。

- 29 その問題私もわからないんだよね～
- 30 私数学苦手だから、他の子に聞いた方がいいと思うよ。
- 31 その時間私も他の授業のためにやらなきゃいけないこと沢山あるから悪いけど他の子に聞いてみってくれる？
- 32 ごめん私もその問題よく分からなかったから他の子に聞いて！
- 33 ごめん、用事ある
- 34 ごめん他の授業で手一杯だから、他の子に聞いてみってくれる？
- 35 あまり時間がないからちょっとだけね。
- 36 両方とも用事あって厳しいわ。
- 37 ごめんね、この数学私も理解していないんだ。だから、他の人に聞いてみってくれるかな？
- 38 数学かー。私めっちゃ苦手やねん。〇〇に聞いてみてー。
- 39 ごめんその日他のこと遊びに行くんだよねー。またね！
- 40 ごめん私もそこわからない、他の子に聞いてみて！
- 41 わたしもわかんないの、ごめんね
- 42 ごめん今日と明日は無理なんだ。
- 43 そっかー、ごめん！その時間は教えられないなあ。
- 44 自分で考えなよ、じゃなきゃ身にならないよ。
- 45 その問題私もよくわからないんだ。
- 46 いつも寝てるから悪いねん。今回は教えへんからがんばれ
- 47 ごめん！その日は用事があって.まあ、時間があるときに教えるね！
- 48 ごめん、私もわからなかった。
- 49 ごめん、予定があるから無理やわ～。

8. Situace 8 – žádost, stejně postavený, společensky vzdálený

- 1 すみません、今余裕ないんですよ。
- 2 今のサークルに集中したいので、ごめんなさい。
- 3 めっちゃ面白そうだけど、バイトとか他のサークル活動があるからなあ。
- 4 考えておきます
- 5 そうですか。考えておきます
- 6 すみません、興味ないんで...
- 7 今は他にやりたいことがあるからいいです
- 8 ごめんなさい、あまり興味ないんだ。

- 9 うーん、今のところは間に合ってます
- 10 すいません、他のサークルが忙しいのでやめておきます
- 11 他のサークルにも入ってて時間の余裕がないからごめんなさい。
- 12 すみません、やめておきます。
- 13 興味ないからやめときます。すみません。
- 14 いや、大丈夫っす。
- 15 今はあまり興味がないので、遠慮しときます。
- 16 面白そうではあるんですけど、最近は忙しくて...
- 17 今他のサークルで忙しいので時間があるときにでもぜひ！
- 18 へーそうなんですか、残念ですけど最近ちょっと忙しくて...
- 19 うーん、他のサークルで忙しいからいいかな
- 20 ごめんなさい、今は新しいサークルに入る時間的余裕がなくて入れなさそうです、
- 21 すみません、今は忙しいので遠慮します
- 22 現時点でサークルにかける時間がないから入れないです、ごめんなさい。
- 23 面白そうですね。ちょっと考えてみます。
- 24 面白そうですね！でも他のサークルにも入っているのでもっと考えますね。
- 25 今の部活で忙しいので、ごめんなさい
- 26 ほかに所属してるサークルがあり、忙しいので参加できません。
- 27 あ、大丈夫です。ありがとうございます。
- 28 今他のサークルで忙しいのでちょっと、。。
- 29 忙しくてサークル増やすのは厳しいです
- 30 すみません、既に別のサークルに入ってた忙しいので...
- 31 わざわざ声掛けてこれてありがとうございます。今すぐには入るかどうか決められないです...
- 32 考えておきます
- 33 すみません、他にやりたいことがあるので
- 34 考えておきますね。
- 35 他のサークルに入ってた今はそっちを頑張ろうと思ってるんです。すみません。
- 36 今は大丈夫です。
- 37 誘って下さりありがとうございます。申し訳ないのですが、今楽しんでいる趣味にかなり時間を割いているので、参加することはできません。
- 38 今別のサークルに入っていて、そちらが物凄く忙しくて。。

- 39 今忙しくて、あまり貢献できないかもしれません。ごめんなさい。
- 40 すみません。今他のサークル活動やバイトが忙しいので難しそうです。お声をかけていただきありがとうございます。
- 41 忙しいのですみません
- 42 ごめん、予定があるんだ、、。面白そうなんですけど、今他のサークルで忙しいのでもう少し考えてみます。
- 43 そうなんですね、ディベートサークル...声かけてもらって嬉しいんですが、そこまで興味がないかもしれません。でもサークル1から作るのって大変ですよ、活動頑張ってください！
- 44 すみません、遠慮しておきます。
- 45 そうですね、他のサークルにも入っているので、少し考えてみます。
- 46 すいません、あんまりそういうの興味ないです。
- 47 誘ってくれてありがとうございます！また、ゆっくり考えてお返事返してもいいですか？明日か明後日にはお返事返します！
- 48 違うサークルに入っているので大丈夫です。
- 49 少し考えてみます。

Příloha 4. – Korpus – studenti japonštiny

1) Situace 1 –pozvání, výše postavený, společensky blízký

- 1 ごめん、土曜日はちょっと。
- 2 すみません。土曜日はちょっと... お招きいただきありがとうございます。
- 3 すみません、土曜日はちょっと...
- 4 土曜日ですか。ちょっと予定が入ってしまっていて、申し訳ありません
- 5 すみません、もう用事があるんで
- 6 まー、その日都合があまりよくない...
- 7 誘ってくださってありがとうございます。本当は行きたいんですが、今回の都合はちょっと悪いんで、遠慮させていただきます。
- 8 あ、土曜日はちょっと、都合が悪くて...
- 9 すみませんが、土曜日は忙しくて.....
- 10 ごめん、土曜日はちょっと用事があつて...
- 11 申し訳ありませんが、土曜日はちょっと...
- 12 土曜日？ごめんね、土曜日はちょっと...
- 13 誘ってくれてありがたいですが、今日は早く寝ないと
- 14 おお、いいね！誘ってくれてありがとう。行きたいですけど、土曜日はちょっと・・。
- 15 ごめんね、少し疲れたで、土曜日ちょっと。。
- 16 土曜日はちょっと...
- 17 あっ、そうか。実は、行きたくないことはないけど、今週はちょっと大変だったので、今回は遠慮させていただきますね。ごめんね。
- 18 うーん、ごめん、土曜日用事あるのよ。でもまた今度ぜひ行きたいです！
- 19 ごめんね。こんしゅうはちょっといそがしくて、早く寝に行きたいと思うんだ
- 20 すみません、もう私事があるから行けません。
- 21 ああ、、すみません、土曜日はちょっとはやく寝ようと思って、、また次の飲み会があったら、ぜひ行きたいです。
- 22 誘ってくれてありがとう。でもごめんね、土曜日にもう用事があるんですが.....
- 23 あっ、ごめんなさい。実は、土曜日は先約があるんですけど、、、。
- 24 飲み会ですね！是非行きたいんですけど、次の日は朝早くから用事あるから早めに寝よ

うかなと思ってるところでした。すいません、また今度誘ってください！

25 ちょっと、最近疲れてるいから、ごめんね。

26 先輩、済みません。ちょっと用事があって

27 今日はちょっと用事があるんですけど

28 ごめんなさい、土曜日はちょっと。。

29 あ、すみません、土曜日は別の予定がって都合が付きません。

30 すみません、土曜日は予定があります土曜日はちょっと無理です。

31 飲み会があるの？ごめん、行きたいけど、今日はちょっと頭が痛いんだから、なんかうちに早く帰って休もうと思うんだけど

32 招待してくれてありがたいけど、土曜日はちょと。。ごめんなさい

33 ごめん、今日はもうくたくたなんで、また今度ね。

34 すみません、土曜日はちょと。。用事があるんです。

35 えーと、土曜日はちょと...もう約束があるんですが

36 アッ、すみません、明日早く起きなくちゃいけませんから、今日来れません。すみません。

37 申し訳ありませんが、疲れているので土曜日は早く寝たほうがいいと思って、休みます。

38 ありがとう！ごめんね、日曜日の朝早く起きるなので、できないと思う。

39 土曜日ですか？ごめんね、予定もうあります。

40 申し訳ないですが、土曜日にもう用事があるんですけど...

41 すみません、早く寝に行きたいので、来ません

42 聞いてくれてありがとうけど、今週は大変だったので、とても疲れています。残念ですね。

43 あ・・・でも・・・そこまで興味はありません。

44 すみません、実は土曜日にはちょっと別の用事があって参加するのが難しいかもしれませんが、また今度誘ってもらえると嬉しいです。

45 土曜日はちょっと早めに寝ようと思ってまして...

46 ごめんなさい！土曜日は朝からバイトがあるからいけないんです...また今度にしましょう！

47 土曜日はちょっと…

48 すみません、用事があるから、行けません。

49 土曜日ですか？あー、でも土曜日に用事があって… また今度ぜひ誘ってくれると嬉しいです。

2) Situace 2 – pozvání, výše postavený, společensky vzdálený

1 すみません、ハイキングが好きではありません。

2 このパンフレットをありがとうございます。でも、ハイキングはちょっと…

3 すみません、ハイキングは好きじゃないんです。

4 ハイキングですか。僕はハイキングちょっと苦手なので。

5 すみません、土日はいつも忙しいので、参加できません

6 あのう、すみませんが、楽しそうですが…私ちょっと…

7 来週の日曜日ですか。面白そうですが、来週の日曜日は用事がるんで、ちょっと行けないんです。

8 この間、体調を崩してまだ無理ができないんです。また今度ぜひお願いします。

9 パンフレットをぜひ読んでから連絡しますが、最近勉強は忙しくて、時間はちょっと…。

10 すみません！その日はちょっと用事があって

11 教えてくれて、ありがとうございます。でも、ハイキングにあまり興味はありません。

12 来週の日曜日ですか。それはちょっと… 約束があるんです。

13 誘ってくれてありがとうございます。でも、実はハイキングが苦手ですよ。別の機会があれば、ぜひ参加します

14 ハイキングですか？面白そうですね。教えてくれてありがとうございます。だが来週はちょっと…。

15 ごめんなさい、ハイキングがあまり好きじゃないで、参加しない。

16 ごめん、来週の日曜日はあいてないから…

17 そうですか。ありがとうございます。ハイキングですね。申し訳ないですが、私はスポーツが苦手だから、ペースが遅くて、もし参加したら、多分ご迷惑だけをかけてしまいます。すみません。

- 18 ごめんなさい、ハイキングにはあまり興味がないから、もし他の機会があれば。
- 19 ごめんね、先輩。実はバイキングが...でも、他のイベントがあったら、連絡して下さいよ！
- 20 ごめなさい、私はハイキングが上手ではないから参加することができません。
- 21 すみません。ハイキングは苦手なんで、
- 22 気持ちがありがたいんですが、あいにく私はハイキングがあまり好きではありませんから...
- 23 いいですね、お誘いありがとうございます！でも、日曜日はもう予定が入ってしまってちょっと都合が良くないんですが。せっかくのお誘いで申し訳ないですけども。
- 24 いきなりハイキング、結構ハードル高いですね！もう少し体に優しいイベントでしたら是非参加したいですが、ハイキングはちょっと申し訳ないです。
- 25 申し訳ありません。でも、あたしはスポーツがあまり好きではないので、はいきんぐはちょっと..
- 26 実は、来週の日曜日は外せない用事があって
- 27 ハイキングはちょっとでもまた今度参加したいと思います。
- 28 申し訳ありませんが、別の予定があります
- 29 すみません、来週の週末はもう予定がありまして
- 30 実はハイキングに苦手です。
- 31 ハイキングのイベントですか？そうですね。すみませんが、私などハイキングするのは上手ではないので、参加するのはちょっと難しいですが。
- 32 招待してくれてありがとうございますですが実はハイキングをあまりしませんから、ごめんなさい
- 33 ハイキングですか。そうですね。楽しそうですけど、来週の日曜日はちょっと無理かもしれません。ごめんなさい。
- 34 声を掛けてくれてありがとうございます。残念ですがハイキングはちょっと。。。本当にすみません。
- 35 あの、実は、ハイキングはそんなに好きじゃないですが...
- 36 あ、面白そうですが、私は体が弱いから、、ハイキングはちょっと。。すみません。出来ないと思います。

- 37 大変申し訳ありませんが、私はハイキングがとても苦手で、あまり好きではないので、参加しないと思います。
- 38 誘ってくれてありがとうございます！実は、もう他の用事がありますから、できないと思います。ごめんなさい。
- 39 留学生と遊びに行きたいけど実はハイキングがあまり好きじゃないです。
- 40 残念ですけど、ハイキングはちょっと...
- 41 すみません、ハイキングはあまり好きじゃありませんので、参加しません。ごめんなさい。
- 42 日曜日ですか？実は、日曜日はもう予定があるんですが、すみませんでした。
- 43 あ...その日事がありまして...
- 44 お誘い下さりありがとうございます。でも実はその日はちょっと用事がありますので...
- 45 わたしハイキングが苦手なので行かない方がいいと思います、すみません！
- 46 楽しそうですけど、実は私運動がとても苦手で参加できないと思います...ごめんなさい！
- 47 ハイキングですか。実は日曜日はもう用事があるんですが。
- 48 申し訳ないんですが、その日は用事があるから、参加できません。
- 49 ハイキングですか？あの、すみませんが、実は足を怪我したので、ハイキングはちょっと...

3) Situace 3 - pozvání, stejně postavený, společensky blízký

- 1 ごめん、勉強しなきゃ。
- 2 えっと、勉強したいんですが...
- 3 明日テストあるの。
- 4 今晚なの？ 今晚は勉強しようと思っていたんだけど
- 5 ごめん、今晚は勉強しなきゃ
- 6 ごめんね、行きたいけど、でも勉強しないとね。
- 7 あっごめん、今晚、勉強するつもりなんだから、また今度でも行こう。
- 8 ごめん、明日試験があるんだ。勉強しなきゃ。
- 9 あ、ごめん。勉強しなきゃなので、今回は行けない。でも、今度はぜひ行くよ。

- 10 ごめん！ちょっと勉強しなきゃいけないから、今回はパス
- 11 いつ？今晚？今晚、勉強しないと。でも、是非また今度遊びに行こう。
- 12 今晚？今晚は勉強しないと...
- 13 あっ、ごめん。行きたいけど、今日は勉強する予定なんだ。
- 14 カラオケ？ごめん、正直に言うと今晚ちょっと勉強しないとイケないわ。
- 15 ごめなさい、勉強しなければなりませんので、行けない
- 16 あ、すまない、今晚はちょっと...
- 17 カラオケ？私は歌が大下手から...それに、今晚勉強しないと。
- 18 A ちゃんごめんね...勉強しないとイケないんだから、また今度行きましょう！
- 19 ごめんね、勉強しなきゃ。でもさ、来週はどう？
- 20 今晚、勉強しなきゃ、ごめん
- 21 カラオケ？いいなー 行きたいんだけど、明日テストあるさ 勉強しなくちゃ
- 22 ごめん、今日はちょっと無理、勉強しなくちゃからね。
- 23 ごめんね、今晚は無理かな、、、。ちょっと勉強しないと。
- 24 今晚かー。次にしない？実は課題いっぱいあって、今晚は完全に勉強モード。ごめんね。
- 25 ごめん、たくさん宿題があるから、よく勉強しなきゃ。
- 26 ああ、残念。悪いけど、あしたテストがあって勉強しないと
- 27 今日はちょっと行けないんだけど
- 28 ごめーん、勉強しなきゃ。
- 29 ごめん、今日は勉強をしないとイケないんだけど
- 30 試験があるんだ勉強しなきゃ。
- 31 カラオケか。わるいけど、今日本当に勉強しないとイケない。明日試験があってごめん。また今度。32 今晚は勉強しなくてはいけないごまんね！
- 33 ごめん、今日はちょっと忙しいんで、行けない。
- 34 ううん、今日はちょっと。。
- 35 ぜひ行きたいけど、明日はテストだからこれから勉強しなきゃ...
- 36 今日本当に勉強しなくや、ごめんあさい。
- 37 ごめん！私、勉強しないとイケないので、また今度誘って！

- 38 行きたいけど、勉強しなきゃいけないからダメだよ思うよ。
- 39 土曜日ですか？ごめんね、予定もうあります。や、今日勉強しなきゃから行けない、ごめん！
- 40 こんばんはちょっと...
- 41 ごめんね。ちょっと勉強があるから行かない。
- 42 ごめんね。今日、勉強しなきゃ。
- 43 私は別にいいよ。
- 44 ごめん、今日帰ったら勉強しなくちゃいけなくて...
- 45 今晚さ、勉強したいからさ、また今度にしようよ！
- 46 明日は重要なテストがあるから今日はちょっと勉強したいの。ごめんね！
- 47 カラオケなんか、楽しそうだが、勉強しなきゃから...
- 48 ごめん、勉強しないとならないから、行けない。
- 49 カラオケか。ごめん、正直にいうと今晚は都合が悪いから、行かない。

4) Situace 4 - pozvání, stejně postavený, společensky vzdálený

- 1 すみません。興味がありません。
- 2 ちょっと、都合が悪いんですが...
- 3 それはちょっと...
- 4 来週の金曜日ですか。来週の金曜日はちっと忙しいですけど。
- 5 すみません、その金曜日にはもう用事がありますので、参加できません
- 6 おもしろそうですが、その日都合がつかいません。すみません。
- 7 なるほどですね。面白そうですが、残念ながら金曜日は用事があるんで...
- 8 あ〜〜、すいません。金曜日はバイトなんです。残念です。
- 9 とても面白そうですが、最近授業は厳しくて、金曜日はちょっと・・・。
- 10 お誘いありがとうございます。あんまり興味ないんだよね。
- 11 いいですね。でも留学生達にあまり興味はありません。
- 12 来週の金曜日？すみません、それはちょっと...
- 13 ごめんなさい。来週の金曜日はもう用事がありますよ。
- 14 そうですか？いいアイデアですが、私は結構人見知りなので、今回はパスします。ご

めんなさい！

15 すみませんが、留学生に興味がないから、ちょっと。。

16 スケジュールを見て、後で決めます

17 ありがとうございます。そうですね。金曜日なら、ちょっと約束があって、来られません。
どうもすみません。

18 ごめんなさい、来週の金曜日もう予定が入っています。

19 ごめんね、最近は仕事がやばいから...

20 来週の金曜日ですか。すみません、もう予定があります。

21 歓迎会ですか。ちょっと考えてみます。

22 実は、金曜日に実家に帰りますから、参加できませんが、誘ってくれてありがとう。

23 そうなんですか。でも金曜日はちょっと難しいんです、、、もしまた何かあったら、教えてくださいね。

24 声かけてくれてありがとうございます。留学生の歓迎会ですね！その日は用事がありますが、その後行けたら行きます！約束はできないですが。

25 すみません、それはちょっと...

26 済みません、来週の金曜日はもう用事があるって

27 来週の金曜日はもう予定があるんですけど

28 ありがとうございます。でも今回はやめておきます。

29 すみません、金曜日はちょっと予定があって...

30 すみませんけど、興味がありません。

31 留学生の歓迎会？ごめん、私は用事があるってまた今度ね。

32 招待してくれてありがとうが来週の金曜日はちょっと参加できません。

33 ごめん、僕は大きな会がちょっと苦手で。。

34 来週の金曜日ですか。残念ですが、友達と約束があるんです。

35 もう約束がありますので、残念ですね。また今度

36 ありがとうございます。金曜日の予定をまだよくわからないけどパンフレットをみます。

37 ごめんなさい。私は留学生にあまり興味がないので、多分参加しません。

38 そうですか。ありがとうございます。残念ながら、金曜日はちょっと忙しいなので、行け

ません。

39 すみません、来週の金曜日なら予定がありますから参加できません。

40 実は、最近忙しすぎるから、できません。

41 すみません、留学生に会いたくないので、行かない。

42 残念ですが、金曜日はもう約束があるんです。

43 いいえ、私は大丈夫です。

44 来週金曜日ですか。実はその日は既に予定があるんですが、誘ってくれてありがとうございます

45 えー、そんなイベントありますね！でも最近留学生との交流がしたいのかというとそうでもないから...

46 そうなんですか、とても面白そうですけど、私は日本歴史専門なので、異文化や他言語の授業はあんまり取ってないです。

47 金曜日用事があるので...

48 すみません、来週の金曜日はもう用事があるから、間に合わないと思います。

49 そうですか。金曜日って言いましたよね？すみません、来週の金曜日は別の予定が入っていて、参加できないと思います

5) Situace 5 – žádost, výše postavený, společensky blízký

1 ごめん、忙しいからちょっと無理かも。

2 Aさん、すみません。土曜日はちょっと...

3 すみません Aさん、来週の土曜日はちょっと忙しいんです。

4 来週の土曜日ですか。お手伝いしたいのですが、残念ながら土曜日には用事がいくつか入ってしまっていて。すみません

5 ごめんなさい、来週の土曜日はちょっと

6 あ、来週の土曜日か。ごめんなさい、もう他の予定があるんですが...

7 できれば手伝いたいのですが、土曜日はちょっと忙しいんです。

8 ごめん、来週は、家族のことでいそがしくて、都合がつかない。

9 すみませんが、最近は時間が全然ないし……。僕の悪いですけどね。

10 ごめん！その日はちょっと用事があって。

- 11 申し訳ありませんが、土曜日は忙しすぎるから、行けません。
- 12 土曜日？すみません、あまり時間がないんですけど...
- 13 ごめんなさい。最近はとても忙しいんです。
- 14 手伝いたいんだけど、最近忙しく時間がないんだ。本当にごめんなさい！
- 15 すみませんが、ちょっと忙しいんですから。。。
- 16 すみません、土曜日にバイトがありますから、参加できません
- 17 オリエンテーションか。行きたいけど、実はやらないといけないことが重なって、ちょっと時間が問題よね。今回はできないと思う。ホントにごめんね。
- 18 ごめん！週末は旅行に行くの。
- 19 ごめんね、いそがしいんで、行けないと思う。
- 20 ああ、本当にすみません。私は今月はとても忙しくて手伝うことができません。
- 21 A 先輩に手伝いたいのですが、最近勉強で忙しくて、来週時間はあるかどうかわかりません。すみません。
- 22 ごめんなさい、最近学校で忙しすぎて。。。。。
- 23 そうですか。あのう、悪いですけど、来週はいろいろ忙しくてちょっと厳しいんです、、、。
- 24 留学生のオリエンテーションですね！時間だけはないんですよ！笑今サークルの大会で色々準備してて、忙しくて、本当にすみません！他の人に聞いてもらえますか？
- 25 ごめんなさい、他の用事があるんですけど。
- 26 先輩、済みません。来週の土曜日はちょっと実家に帰るから
- 27 もう何か予定があるんですけど
- 28 来週の土曜日ですか。それはちょっと。。。
- 29 ごめん、来週の土曜日はちょっと
- 30 実はアルバイトがあるし、忙しいです。
- 31 留学生ためのオリエンテーションがあるの？ごめん、私は土曜日に用事があるので、ちょっと
- 32 そうですか。すみません実は時間はあまりないから、参加できません。
- 33 あ、ごめん。土曜日はもう予定入ってるんだ。

- 34 A 先輩、再来週の月曜日に期末試験があつて、土日は勉強しないと。。。本当にすみません！
- 35 ぜひ行きたいですが...実は、結構忙しいんです...
- 36 あ、すみません。。土曜日は本当に忙しい、すみません！
- 37 ごめんなさい。最近すごく忙しいので、時間がなさそうです。
- 38 ごめんね。もう何か他の約束があるので、できないんだけど。。
- 39 私はね最近すごく忙しいから来週はちょっと...
- 40 楽しそうですが、その日に忙しいんですが...
- 41 すみません、ちょっと用事があるので、来られません。
- 42 来週はちょっと忙しすぎだから、ごめんなさい！
- 43 すみません、その日は忙しいので・・
- 44 すみません、来週はちょっと色々と忙しいんですが...
- 45 来週の土曜日ですか？その時は多分忙しくて手伝えない...ごめんなさい！
- 46 ああ土曜日はバイトで行けないですね...ごめんなさい。
- 47 ああ、すみませんが、土曜日には用事があるので...
- 48 申し訳ないんですが、その日は用事があるから、行けません
- 49 お疲れ様です。来週ですか？実は、用事たくさんあつて、時間がないんです。申し訳ないです

6) Situace 6 – žádost, výše postavený, společensky vzdálený

- 1 ごめんなさい、もう約束があります。
- 2 ごめんなさい。えっと、とても忙しいんですが...
- 3 えーと...実は行きたくないんです。
- 4 来週の火曜日ですか。この日にはもう予定が入っていて。
- 5 すみません、火曜日は他の用事がありますので
- 6 あいう、すみませんが、別の約束があるので...
- 7 ごめんなさい。手伝いたいんですが、火曜日はちょっと忙しいんで...
- 8 せっかくの機会なんです、その日は都合がつかいません。もうしわけございません。
- 9 あ、火曜日ですか？すみませんが、火曜日はちょっと.....。

- 10 すみません、その日はちょっと用事があつて
- 11 すみません、火曜日にもう他の要約があります。
- 12 火曜日ですか。すみません、用事があるので、ちょっと...
- 13 来週の火曜日ですか。ごめんなさい。火曜日はもう用事がありまして。
- 14 本当にすみませんが、最近結構忙しくてあまり時間がないので・・・。
- 15 すみませんが、ちょっと忙しいんですから。。。
- 16 あ、すみません、火曜日はちょっと...
- 17 そうですね。面白そうですが、火曜日はちょっと都合がよくなくて、申し訳ありません。でも、応援しますね。
- 18 うーん、そうなんだ。実はもう用事が入ってるの。
- 19 すみませんね！来週時間はちょっと...
- 20 すみません、来週の火曜日にアルバイトがあるので、手伝うことができません
- 21 すみません。来週の火曜日はちょっと、
- 22 そうですね。申し訳ないですが、来週の火曜日に用事がありますから。。。。。。
- 23 火曜日ですか。すみません、実は、用事が入ってるのですが、、、。
- 24 すいません、火曜日はサークルがあつて、今大事な大会が近づいてるので、今回はちょっと
- 25 7 申し訳ありません。それはちょっと、他の用事があるので、行くわけにはいきません。
- 26 あ、本当に何とか手伝いたいんですけど、もうほかの用事が入ってしまつて
- 27 来週の火曜日は忙しくて、ちょっとオリエンテーションに参加出来なさそうなんですけど
- 28 来週の火曜日ですか。すみません、来週の火曜日は無理です。
- 29 すみませんが、あいにくその日は先約があつて都合がつかません。
- 30 すみません、火曜日にシフトがありますので、火曜日はちょっと
- 31 入学性のオリエンテーションですか。すみませんが、火曜日はバイトで用事があるので、ちょっと難しいですが。
- 32 すみませんが、残念ながらもう予定があるから、参加できません。ごめんなさい！
- 33 火曜日ですね。すみません、火曜日はちょっといろいろ入ってますので。。。
- 34 来週の火曜日ですか。。。すみません。。。
- 35 あ、火曜日はちょっと...

- 36 すみませんが、火曜日葉はもう他の予定があるから、いけません。申し訳ありません。
- 37 申し訳ありませんが、実は他の用事がありますの、参加できません。
- 38 すみません。残念ながら、来週の火曜日はちょっとできません。ごめんなさい
- 39 申し訳ないけど予定があります。
- 40 来週ですか？来週ずっとバイトしなきゃいけません。来なくてごめんなさい。
- 41 すみません、忙しくて、来られません。ごめんなさい。
- 42 すみませんが、火曜日は学校の後バイトがあるので、時間はちょっと..
- 43 すみません、バイトがあります。
- 44 そうなんですか。申し訳ありませんが、その日はちょっと既に予定がありまして...
- 45 すみません、私よりもいい人いると思うので、他の人に聞いてみてください！
- 46 申し訳ありません！ちょっとバイトが入ってまして...
- 47 そうですか。すみませんが、用事がありますから。
- 48 申し訳ないんですが、その日は用事があるから、行けません。
- 49 そうなんですか。来週の火曜日ですね。すみませんが、その日は行けないんです。

7) Situace 7 - žádost, stejně postavený, společensky blízký

- 1 ごめん、時間がないんだ
- 2 いつも教えている、今ない。多分今度、寝ていない方がいい。
- 3 A ちゃんにいつも何か教えてあげるけど...
- 4 この問題はちょっと説明しにくいし、説明が下手な僕ではちょっと無理だと思うよ。ごめんね。モニカちゃんとかに聞いてみたらどう？
- 5 ごめん、実はこの問題には私も自身がない
- 6 A ちゃんっていつもそうだけど、もういい加減にしてよ！
- 7 なるほどね。実は、今日と明日はちょっと無理なんだ。ごめんね。
- 8 なにそれ、またそのはなし？Bくんはしょっちゅう、授業中ねてるばかりでしょ？ちゃんと注意した俺が教えるなんて、フェアじゃないじょ！今回自分で 勉強しなおしてみたらどう？！
- 9 えっ、この問題？僕もさっぱりわからないよ。誰か他の人に頼んでね。
- 10 ごめん明日はバイトがあるから無理なんだ。

- 11 ごめんね。私もその問題あまり分からない。
- 12 ごめんね、時間があまりないから
- 13 寝ているばかりだから、もちろんわからないだろう。今回は自分で解けてみ。
- 14 ごめん、実はこの問題私もよく分からないんだ。
- 15 ごめんね、教えたくない。
- 16 ごめん、私も数学が下手だから...
- 17 そうなんだ。これが私にもよく分からないね。誰かほかの人に聞いてみたらいいと思う。
ごめんね。
- 18 ごめん、今日はもうやることがあるの。
- 19 マジか。授業の時、フォークスしょてよ。
- 20 あ、それ、私もよくわからない。他の人に聞いてみて。
- 21 ごめんね。私もこの問題あまり良くわからないから、理解してる人に聞いたほうがいいと思う。
- 22 またかよ？ちゃんと授業中に先生の説明を聞いたらどうだ？もう教えないよ。
- 23 数学か。いや、僕もよく分からなくてあまり役に立てないと思うんだけど、、、。
- 24 また分からないの出てきたの？いやー私今回パスするわ。どうせまた授業中に寝るで
しょ？ちゃんと聞いてたら別だけど。他の人に声かけてー！
- 25 ねえ、授業の時もっと聞いたらどう？いつでも時間がないんだよ。
- 26 実はね、今回、私もあんまりわかんないんだけど
- 27 えええ、今日も明日も忙しいからちょっと出来ないんだよ
- 28 ごめん、できたらいいけれど、今回はうまくいかないと思う。他の人に聞いてみて。
- 29 ごめん、今週はちょっと忙しくて
- 30 正直言って、数学が嫌いだから、他の子に聞いてみてね。
- 31 あ、ごめん。私もその問題はなんかわからないから、ほかの同級生に聞いたら。。。。
- 32 今日も明日ももう予定がある、ごめん！他の子に聞いてくさだい
- 33 また数学かあ。ごめん、僕だって数学はもううんざりだ
- 34 A ちゃんはいっつもいっつ。。。もうあきれた。
- 35 今日は結構忙しいことだし...あくん、授業で寝てるばかりじゃん？！集中しろ！

- 36 んん。。私は今日疲れいて、明日よく練習したい、すみません。
- 37 授業中ちゃんと集中したら、問題を解決できるはずなのにいつも寝てるだろう。もうヤダだから、今度は他の子に聞いて!
- 38 ごめんね。今日も明日も他の用事があるんだよ。授業の誰か他の子を知っているかな。
- 39 え、分からないの? ごめんけど教えることがすごく下手だからね。
- 40 ごめんね。もう用事があるんだけど...
- 41 ごめんね、自分も勉強で忙しいから、教えられない。
- 42 ごめん。今日はダメだ。また時間があるときに。
- 43 ごめん、今日は忙しい
- 44 ごめん、今日の夜はバイトがあつて夜遅くまで終わりそうにないから明日は多分昼頃まで起きないと思うよねー...
- 45 B にたくさん教えてもらってもどうせまたこれ分かんって言うてくるでしょう? なんならもうちょい1人で頑張るかBよりも上手に教えられる人に頼んだほうがいいと思うけど!
- 46 わかんないのは授業中で寝てるからでしょ?ちゃんと集中して自分で勉強すれば?
- 47 ああ、実は今日も明日も友人との約束があるんだ。
- 48 ごめん、私もわからない。
- 49 またかい? いつも授業中に寝てるやん! ごめんけど、正直に、もう教える気がないわ。

8) Situace 8 – žádost, stejně postavený, společensky vzdálený

- 1 ごめんなさい、最近違うプロジェクトに興味があるんです。
- 2 あのを、すみません。でも、興味がないので、入らないようと思っています。
- 3 いいえ、結構です。
- 4 言語のサークルですか。無理というわけではないですが、もうサッカーのサークルに入っていて、時間がもうあまりないですが。
- 5 すみません、最近忙しいので入れなさそうです
- 6 おもしろそうですが、今のところ時間にあまり余裕がないんです。
- 7 確かに面白そうですが、最近授業でちょっと忙しいんで...
- 8 お誘いありがとうございます。ただこのセメスターは勉強や研究でいそがしくて、ちゃんと

参加できるかどうかわかりません。

9 最近、勉強はかなり厳しいですから、時間があるかどうか確認してから、あと連絡します。

10 お誘いありがとうございます。でも最近バイトでちょっと忙しくて...

11 面白そうですが...今年、興味をもってるサークがルいっぱいありますね。ちょっと考えてもいいですか？

12 そうですか。すみません、アルバイトがあつて、時間があまりないんです。

13 とても面白そうですが、最近忙しくて。

14 そうですか？いいアイデアですね！教えてくれてありがとうございます。ただ最近他のことでスケジュールが詰いっぱいなので、あまり時間がないです。すみません。

15 すみませんが、サークルに入ってにはあまり興味がありませんですが。。

16 すまない、私ディベートにあまり興味ないけど、Cさんはどう？よく留学生と話している。

17 そうですか。面白そうですが、正直に言えばディベートのやり方にはあまり詳しくないので、多分今だと入らないと思います。申し訳ないです。

18 誘ってくださって、どうもありがとう。考えてみますね。

19 すみませんが、最近ちょっと忙しいから、新しサークルを入れないと思います。でも、良かったら、連絡したらいいでしょうか。

20 なるほど、実は、最近私はよく忙しくて、入ることができません。

21 声をかけてくれてありがとうございます、ディベートはちょっと下手なんで、お断りします

22 そうなんですか？面白そうですが、忙しすぎて参加できません。

23 面白そうですね。でも、実は、今はちょっと余裕がなくて難しいかもしれないですけど、、、

24 誘ってくれてありがとうございます。そのサークル面白そうですが、既に違うサークルに入ってて両立ちちょっと難しいですね。すみませんが、今のところ遠慮します。

25 すみませんが、他のサークルに入っている、ディベートのにあまり入りたくないんですが。

26 誘ってくれてありがとう。考えておきます。

- 27 すみません。最近、忙しくて、参加できるかどうか、ちょっとまだ分かりません。
- 28 今のところで大丈夫です。
- 29 すみません、実は私はもう他のサークルに入っているんです。
- 30 すみません、最近、バイトがあるし、学校も忙しいです。
- 31 ディベートのサークル？私はディベートすることにはあまり自信がないから、サークルに入るのはちょっと
- 32 そうですね。それは面白そうですが、実はディベートにあまり興味がありません、ごまんなさい！
- 33 新しいサークル？面白そうだね。考えておく。
- 34 ディベートのサークルですか。あのう、実は、そういうことにはあまり興味がないんです。ごめんなさいね。
- 35 英語は下手なので、ちょっと恥ずかしい...もし上手になったら連絡します。
- 36 そうですね。。ん、私はちょっと研究で忙しいから、出来ないと思います。すみません。
- 37 ごめんなさい。ディベートするサークルについてあまり興味がありません。他の学生に声をかければいかがですか。
- 38 誘ってくれてありがとうございます。面白そうなんですけど、今学期は授業がいっぱいあるから、時間はあまりないんです。ちょっと考えさせてください。
- 39 面白そうなんですけど、他のサークルもう入りましたから時間が足りないと思うんですが。
- 40 誘ってもらってありがとうございます。考えておきます。
- 41 すみません。本当はあまり興味がないので、サークルに入らない。
- 42 サークルですか？実は、学校とバイトがあるので、時間があまりないんですね。
- 43 あんまり興味はありません。
- 44 声をかけてくれて嬉しいですが、実は最近ちょっとバタバタしてて...ちょっと考えさせてもらえますか？
- 45 ディベートのサークルですか...いまのところはちょっと入りたくないなんですけど興味を持ったりすることはあるかもしれないからその時は言いますね！
- 46 面白そうですが、サークルはもう入っていて、なかなか時間が無いのです。ごめんなさ

い...でも頑張ってください！

47 ああ、実は多くの授業があるし、宿題たくさんもあるし、アルバイトもしているから...

48 すみません、今学期は忙しすぎて、たぶん入ってできないと思います。

49 私、興味がありそうですか？ 実は、ディベートには興味が余りないんですし、サークルに行く時間ありません。